

Ulla Hulkko-Sjöman

VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ LASTENSUOJELUSTA

Integroiva kirjallisuuskatsaus
kansainvälisestä tutkimuksesta

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro-gradu -tutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Ulla Hulkko-Sjöman: Vanhempien näkemyksiä lastensuojelusta. Integroiva kirjallisuuskatsaus kansainvälisestä tutkimuksesta

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön maisteriohjelma

Huhtikuu 2024

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan vanhempien näkemyksiä lastensuojelusta. Lisäksi tarkastellaan vanhempien näkemysten pohjalta annettuja suosituksia lastensuojelun kehittämiseksi. Lastensuojelua lähestytään julkisen vallan tuottamana yhteiskunnallisena palveluna, jolla on lasten ja perheiden elämään kauaskantoisia vaikutuksia. Lastensuojelun tehtävään kuuluu lapsen suojeleminen tilanteissa, joissa lapsen turvalliset kasvuolosuhteet ovat vaarantuneet. Lastensuojelun tavoite on ensisijaisesti yhdistää lapsen vanhempien ja viranomaisten voimavarat, mutta se ei aina riitä. Lastensuojelun erityispiirteisiin kuuluu tuen ja kontrollin vuorottelu, mikä tarkoittaa sitä, että lastensuojelussa voidaan päätyä pakkokeinojen käyttämiseen silloin kun sen on arvioitu olevan lapsen edun mukaista.

Tutkielman tavoitteena on koota yhteen vanhempien näkemyksiin kohdistunutta sosiaalityön tutkimusta ja muodostaa aiheesta laaja-alainen käsitys. Tutkielma on toteutettu integroivana kirjallisuuskatsauksena, jossa analysoidaan olemassa olevaa tutkimustietoa aiheesta. Kirjallisuuskatsaus tarjoaa tietoa tiiviissä muodossa, sillä siinä yhdistyy useamman tutkimuksen tieto. Aineistona on 13 kansainvälistä haastattelututkimusta, jotka on julkaistu vuosina 2004–2022 sosiaalityön akateemisissa julkaisuissa. Tutkimuskysymyksenä on ollut selvittää, millaiset tekijät vaikuttavat vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta ja millaisia suosituksia lastensuojelun kehittämiseksi on vanhempien näkemysten pohjalta annettu. Aineisto on analysoitu induktiivista sisällönanalyysia hyödyntäen.

Tutkielman keskeisimpänä tuloksena se, että suhdetyöllä on merkittävästi vaikutusta vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta. Ammattilaisten ja vanhempien välinen vuorovaikutus ja erityisesti vanhempien tunteiden kohtaaminen ovat tärkeitä suhdetyön elementtejä. Suosituksissa korostuu suhdetyöhön panostaminen vanhempien kanssa työskenneltäessä. Suhdetyö viittaa suhdeperustaisuuteen, joka on sosiaalityössä jo pidempään tunnettu auttamissuhteen muoto. Suhdeperustaisessa työskentelyssä tiedostetaan ammattilaisen ja asiakkaan välinen valtaepätasapaino, arvostetaan asiakkaan tietoa sekä tuetaan suhteen kautta muutoksen aikaansaamista.

Avainsanat: sosiaalityö, lastensuojelu, vanhempien näkemykset, suhdetyö, suhdeperustaisuus, integroiva kirjallisuuskatsaus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Ulla Hulkko-Sjöman: Parents' Views on Child Protection. Integrative Review of International Literature
Master's Thesis
Tampere University
Master's Programme in Social Work
April 2024

This master's thesis examines parents' views on child protection. In addition, recommendations for the development of child protection based on parents' views will be examined. Child protection is approached as a social service produced by the public authorities that has far-reaching effects on the lives of children and families. The task of child protection services includes protecting children in situations where the child's safe growth conditions have been endangered. The primary goal of child protection is to unite the resources of the child's parents and authorities, but this is not always enough. One of the special characteristics of child protection services is the alternation of support and control, which means that child protection services may decide to use coercive measures when it has been assessed to be in the best interests of the child.

The aim of the thesis is to bring together social work research focusing on parents' views and to form a broad understanding of the topic. The thesis has been implemented as an integrative literature review, which analyses existing research data on the topic. The literature review provides information in a concise format, as it combines information from several studies. The data consists of 13 international interview studies published in academic journals of social work between 2004 and 2022. The research questions of the thesis have focused on finding out what kinds of factors influence parents' views on child protection and what kind of recommendations have been made for the development of child protection based on the views of parents. The data has been analyzed using inductive content analysis.

The main result of the thesis is that relationship work has a significant impact on parents' views on child protection. Interaction between professionals and parents, and especially encountering parents' emotions, are important elements of relationship work. The recommendations emphasize investing in relationship work when working with parents. Relationship work refers to a relationship-based approach, which is a form of a helping relationship that has been recognized in social work for a long time. In relationship-based work, the power imbalance between the professional and the client is acknowledged, the client's knowledge is valued, and the relationship supports the achievement of change.

Keywords: social work, child protection / child welfare, parents' views, relationship work, relationship-based, integrative literature review

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck –service.

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIELMAN KONTEKSTI.....	4
2.1	Lastensuojelu sosiaalityön toimintaympäristönä.....	4
2.2	Sosiaalityön asiakasnäkökulmainen tutkimus ja sen tarve.....	8
3	TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	11
3.1	Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset.....	11
3.2	Tutkimusmenetelmä	11
3.3	Aineiston hankinta ja esittely	15
3.4	Analyysimenetelmä ja aineiston analyysi	21
4	AINEISTON LAADUNARVIOINTI JA TUTKIELMAN LUOTETTAVUUS	25
5	VANHEMPIEN NÄKEMYKSIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	36
5.1	Suhdetaso.....	37
5.2	Prosessitaso	48
5.3	Systeemitaso	57
6	SUOSITUKSIA LASTENSUOJELUN KEHITTÄMISEKSI	64
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	70
	LÄHTEET	77
	LIITTEET	89

Kuviot

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet Finkin (2020, 3–7) mallia soveltaen.....	14
Kuvio 2. Aineistonhaun kulku	20
Kuvio 3. Lastensuojelun kehittämiskohteita aineiston pohjalta.....	64

Taulukot

Taulukko 1. Aineiston valinnassa käytetyt alustavat hyväksymis- ja hylkäämiskriteerit.....	16
Taulukko 2. Aineiston valinnassa käytetyt sisällölliset hyväksymis- ja hylkäämiskriteerit.....	18
Taulukko 3. Alkuperäistutkimusten lähdeviittaukset, jotka eivät tulleet valituiksi aineistoon	28
Taulukko 4. Vanhempien näkemyksiin vaikuttavat tekijät ja niiden keskeiset kuvaukset.....	36
Taulukko 5. Tutkielman keskeiset tulokset.....	70

1 JOHDANTO

Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella vanhempien näkemyksiä lastensuojelusta sekä niiden pohjalta annettuja suosituksia lastensuojelun kehittämiseksi. Tutkielmassa kootaan yhteen kansainvälistä sosiaalityön tutkimustietoa aiheesta. Aineistona on tutkimuskirjallisuutta, jossa vanhempien näkemyksiä on tutkittu yleisellä tasolla. Aiheeseen liittyvä suppeampi tutkimus, jossa on tarkasteltu esimerkiksi vain lastensuojelun työntekijöiden ja vanhempien välistä valtaepätasapainoa tai vanhempien tunteita, on jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Lastensuojelun asiakkaiden kokemukset on aiheena erityisen ajankohtainen. Suomessa on parhaillaan käynnissä laajamittainen lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistus, jonka tavoitteena on turvata lasten oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun myös tulevaisuudessa. Hoikkalan ym. (2023, 7, 13–14) mukaan kokonaisuudistuksen valmistelun ensimmäisessä vaiheessa keväällä 2023 visioksi nostettiin *Lapsi ja hänen läheisensä voivat luottaa lastensuojeluun ja sen vaikuttavuuteen* sekä luotiin uudistukselle suuntaviivat. Visio luotiin lastensuojelun entisiltä ja nykyisiltä asiakasperheiltä kerätyn palautteen pohjalta (mt., 7, 13–14). Konkreettisia lainsäädännön uudistuksia on määrä tehdä tulevina vuosina (STM 2023).

Vuonna 2019 julkaistuissa lastensuojelun laatusuosituksissa on tehty linjauksia lastensuojelupalveluiden arvioinnin, toteuttamisen ja kehittämisen tueksi (THL 2024a). Myös laatusuosituksissa on otettu lastensuojelun asiakkaiden ja heidän vanhempiansa osallisuus lastensuojelupalveluiden kehittämisen keskiöön. Hyvinvointialueiden tulee kirjata lastensuojelulain mukaiseen hyvinvointisuunnitelmaan käytännön tasolla ne toimenpiteet, joilla lastensuojelussa edistetään lasten, nuorten ja heidän vanhempiansa osallistumista sekä heiltä kerättyjen kokemusten hyödyntämistä arkisessa lastensuojelutyössä ja kokonaisvaltaisemmin lastensuojelun kehittämisessä. Lisäksi laatusuosituksissa mainitaan, että asiakkaiden ja heidän vanhempiansa kokemuksia tulee systemaattisesti kerätä, jotta palvelujärjestelmän toimivuutta ja lastensuojelun vaikuttavuutta voidaan lisätä. (LsL 417/2007; Malja ym. 2019, 18, 20, 26.)

Ajatus lastensuojelun asiakaskokemusten järjestelmällisestä keräämisestä ja palveluiden kehittämisestä asiakaskokemusten pohjalta on valtakunnallisella palvelujärjestelmätasolla verrattain uusi. Pohjolan (2017, 309–315) mukaan sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden asiakkaat ovat historiallisesti määrittäneet avuntarvitsijoiksi, palveluiden kohteiksi. Kokemusasiantuntijuuden idean yleistyminen aluksi järjestökentällä ja sen siirtyminen julkiseen palvelujärjestelmään on kuitenkin muuttanut tapaa, jolla asiakkaisiin ja asiakaskokemuksiin tänä päivänä Suomessa suhtaudutaan. Nykyisin ihmisten kokemukset omasta tai läheisen palvelutarpeesta ja palveluiden toimivuudesta nähdään yhä

enenevissä määrin inhimillisenä pääomana, johon sitoutunutta tietoa voidaan monin tavoin hyödyntää. Julkinen palvelujärjestelmä on hiljalleen alkanut hyödyntämään asiakkaidensa kokemuksia palveluiden kehittämisessä entistä enemmän. (Mt., 309–315.) Tähän saakka asiakaskokemuksia ovat Suomessa keränneet lähinnä lastensuojelujärjestöt ja muut kolmannen sektorin toimijat erilaisten paikallisten hankkeiden parissa. Pohjolan (2017, 309–315) mukaan Suomessa tarvitaan kokemukseen liittyvän tiedon uudelleenmuotoilua ja palvelujärjestelmän rakenteiden kehittämistä kokemustiedon hyödyntämisessä. (Mt., 309–315.) Asiakkaiden kokemuksia tutkimalla lastensuojelun sosiaalityössä saadaan arvokasta tietoa palvelujärjestelmän toiminnasta.

Fine (2013, 67) esittää, että auttamistyötä tekevissä organisaatioissa on tärkeää oppia pääasiallisten sidosryhmien kokemuksista palveluiden kehittämiseksi. Pääasiallisia sidosryhmiä ovat palveluiden tuottajat ja asiakkaat. Tiedetään, että lastensuojelussa vanhemmat kokevat usein olevansa epävarmoissa asemassa huomioiden lastensuojelun ammattilaisten juridinen valta puuttua heidän perheidensä elämään (Mt., 67). Lastensuojelun asiakaslasten vanhempien kokemusten tutkimisessa siten on tärkeää huomioida, että tutkimuksen kohteena on usein haavoittuva ja mahdollisesti myös vaikeasti tavoitettava osa väestöstä. Juuri tämän vuoksi vanhempien näkemykset lastensuojelusta on aiheena erityisen mielenkiintoinen, sillä tarkastelu kohdentuu sellaisten ihmisten kokemuksiin, joilla voi olla vaikeaa saada niitä julkisesti esittää aiheen henkilökohtaisuuden ja sensitiivisyyden vuoksi.

Lastensuojelua tarkastellaan tutkielmassa julkisen vallan organisoimana viranomaistoimintana, jonka pääperiaatteisiin kuuluu työskentely lapsen edun toteutumiseksi ihmisoikeussopimusten ja lainsäädännön mahdollistamin keinoin. Keskeisin lastensuojelun toimintaa ohjaava sopimus on lapsen oikeuksien sopimus (LOS), joka astui kansainvälisesti voimaan vuonna 1990 ja Suomessa vuotta myöhemmin (UM 2024). Se on lastensuojelun työskentelyn lähtökohtana maissa, joissa tutkielman aineiston tutkimukset on tehty. Analyysin ulkopuolelle jäävät eri maiden lastensuojelun järjestämisen tapojen, palvelujärjestelmien ja eri maissa sovellettavien kansallisten lastensuojelulakien vertailu. Lastensuojelua käsitellään tutkielmassa sen laajassa merkityksessä eli siihen sisältyvät avohuolto, sosiaalihuoltolain mukaiset lapsiperhepalvelut sekä sijaishuolto. Työntekijöistä kirjoitettaessa viitataan lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin¹.

Tutkielma etenee siten, että luvussa 2 kuvaan lastensuojelua sosiaalityön toimintaympäristönä kotimaisessa kehyksessä, vanhemmuutta lastensuojelun kontekstissa sekä esittelen sosiaalityön parissa tehtyä asiakasnäkökulmaista tutkimusta. Luvussa 3 esitän tutkimuskysymykset sekä

¹ pl. aineistoon kuuluvat australialainen (Healy ym. 2011) sekä sveitsiläinen tutkimus (Schoch & Aeby 2022). Edellä mainituissa maissa lastensuojelussa voi työskennellä sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös muita kuin sosiaalityön koulutuksen saaneita.

tutkimusmenetelmän. Tämän jälkeen kuvaan aineistonhaun prosessin ja esittelen aineiston. Luvussa 4 arvioin aineiston laatua ja tutkielman luotettavuutta. Analyysin olen jakanut lukuihin 5 ja 6, joista ensimmäisessä tarkastelen, millaiset tekijät vaikuttavat vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta ja toisessa nostan esiin aineistosta löytyneet keskeiset suositukset lastensuojelun kehittämiseksi. Luvussa 7 kokoan keskeiset tutkimustulokset johtopäätösten ja pohdinnan alle sekä esitän näiden pohjalta jatkotutkimus- ja toimenpideideoita.

2 TUTKIELMAN KONTEKSTI

2.1 Lastensuojelu sosiaalityön toimintaympäristönä

Sosiaalityön ydintehtävä on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen yhdessä asiakkaan kanssa tukemalla sosiaalista muutosta ja itsenäistä elämänhallintaa. Työtä tehdään yhdessä asiakkaan kanssa hänen aineellisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvointinsa kohentamisen eteen. (IFSW 2023; Kananoja 2017, 29–30; Niemelä 2016, 97; ShL 1301/2014). Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen yhteistyö ja vuorovaikutussuhde ovat keskeisiä sosiaalisen työskentelyn välineitä. Ne ovat saaneet erilaisia painotuksia riippuen sosiaalihuollon ja sosiaalityön eri kehitysvaiheista sekä erilaisista sosiaalityön tehtävistä. Sosiaalityö ymmärretään monesti pelkästään sosiaalityöntekijän toimenpiteinä ja tämä näkökulma hallitsee edelleen monin paikoin työn johtamista, organisointia ja tilastointia. Kuitenkin käytännön työn tasolla asiakassuhdetta on jo sosiaalityön klassikkoteksteistä lähtien hahmotettu vastavuoroisena suhteena, jossa myös asiakkaan toiminnalla ja kokemuksilla on merkitystä. Hyvän yhteistyö- ja vuorovaikutussuhteen rakentaminen ei kuitenkaan ole aina yksinkertaista, sillä luottamuksen rakentuminen ja sosiaalityöntekijän rooli julkisessa palvelujärjestelmässä voivat eri tilanteissa tuoda työskentelyyn omat haasteensa. Sosiaalityöntekijä joutuu joskus tekemään asiakkaan näkökulmasta kielteisiä ratkaisuja, jotka perustuvat sosiaalityöntekijän arvioihin, lakiin sekä käytettävissä oleviin yhteiskunnan resursseihin. (Kananoja 2017, 31, 184–187.)

Heinosen (2016, 243–245) mukaan asiakassuhteen jännitteisyys näkyy toisinaan erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä. Lastensuojelun työskentelyä ohjaa sosiaalityön näkökulmasta lapsen edun periaate, jolla perustellaan tehtyjä päätöksiä, suunnitelmia ja erilaisia ratkaisuja asiakasprosessissa. Viranomaisella on lainsäädäntöön perustuva mahdollisuus ja velvollisuus huolehtia siitä, etteivät lapsen kehitys ja terveys vaarannu, jos lapsen vanhempien ja läheisverkoston voimavarat hiipuvat. Lapsen edun käsitteen määrittely ei ole yksioikoinen tehtävä, mutta sen voi ymmärtää Suomen valtiota juridisesti velvoittavan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (Yhdistyneet kansakunnat 1989) ja sen kolmanteen artiklaan liittyvän yleiskommentin (General Comment No. 14/2013) pohjalta. (Mt., 243–245.)

Yleiskommentissa painotetaan lapsen edun ensisijaista huomioon ottamista kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, hallintoviranomaisten ja tuomioistuinten sekä lainsäädäntöelimien toiminnassa, silloin kun ne koskevat lasta. Sopimuksessa korostetaan lapsen edun toteutumisen vaativan myös lapselle läheisten ihmisten ja lasten kanssa tekemisissä olevien viranomaisten ja palveluntuottajien tietoisuutta lapsen oikeuksista ja velvollisuuksista. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän tulee tuntea ihmisoikeussopimusten sisältö, niiden velvoittavuus ja yhteys

kansalliseen lainsäädäntöön. Lapsen oikeuksien sopimus määrittää lasten asemaa yhteiskunnassa ja luo arvopohjan lastensuojelun toimintaan. (Heinonen 2016, 243–245; Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 74.) Lapsen etu on huomioitava kaikessa toiminnassa, myös lastensuojelun ulkopuolella, jos sosiaalihuollon toteuttamisella on tosiasiallisia vaikutuksia lapsen tilanteeseen. Esimerkiksi mielenterveys- ja päihdetyössä voidaan tehdä päätöksiä, jotka vaikuttavat oleellisella tavalla lapsen elämään. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 74.)

Lastensuojelun työtä ohjaa Suomessa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten lisäksi myös kansallinen lainsäädäntö, jossa painotetaan lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (LsL 417/2007; ShL 1301/2014). Juridinen lähtökohta on se, että ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja tämän hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lastensuojelun periaatteena on tukea heitä tässä tehtävässä tarjoamalla tarpeenmukaista apua riittävän varhain. (LsL 417/2007.)

Lastensuojeluasia voi tulla vireille perheen tai lapsen oman yhteydenoton perusteella tai kun lastensuojelun työntekijä saa tiedon lapsesta, jolla on mahdollisesti lastensuojelun tarvetta. Ennen lastensuojeluasiakkuuden aloittamista tehdään palvelutarpeen arvio ja sen yhteydessä lastensuojelutarpeen selvitys. Perheelle voidaan myöntää sosiaalihuoltolain perusteella yleisiä perhepalveluita, jos niille on tarvetta ja perhe on niitä halukas vastaanottamaan. Mikäli puolestaan arvioidaan lapsen kehityksen tai terveyden olevan vaarantunut lapsen oman toiminnan tai kasvuolosuhteiden vuoksi ja lapsella olevan tarve lastensuojelun palveluille, aloitetaan lastensuojeluasiakkuus. Lastensuojelulaissa painotetaan avohuollon ensisijaisuutta eli lapsen myönteistä kehitystä pyritään edistämään ja tukemaan suunnitelmallisella yhteistyöllä lapsen vanhempien kanssa heidän kasvatuskäytönsä ja -mahdollisuuksiensa vahvistamiseksi. Mikäli avohuollon palvelut eivät ole riittäviä, tulee ryhtyä huostaanoton valmisteluun. Huostaanottoa pohdittaessa lapsen etu on aina etusijalla, eikä siihen ryhdytä, jos lapsen kehitys ja terveys voidaan muilla keinoin turvata lapsen edun mukaisesti. (Hämeen-Anttila 2017, 216–217, 228–232, 241–242; LsL 417/2007; ShL 1301/2014.) Pösön (2007, 65) mukaan lastensuojelu voi olla siten samanaikaisesti sekä lapsiperheille tarkoitettu palvelu että puuttumista ainutlaatuisina ja yksityisinä pidettyihin vanhemmuus- ja perhesuhteisiin.

Lapsen edun käsitteen kautta voidaan hahmottaa lastensuojelun yhteiskunnallista tehtävää, joka on haastava ja ristiriitainen. Lastensuojelun tavoite on ensisijaisesti yhdistää lapsen vanhempien ja viranomaisten voimavarat, mutta se ei aina riitä. Toisinaan joudutaan käyttämään kontrollia ja tekemään asianomaisten tahdon vastaisia toimenpiteitä. (Juhila 2006, 216; Heinonen 2016, 244;

Kananoja 2017, 187.) Tuki ja kontrolli eivät sulje toisiaan pois, vaan olennaista on se, miten ja missä tilanteissa niitä harjoitetaan. Niiden yhteensovittaminen edellyttää sosiaalityöntekijältä paljon taitoa. (Kananoja 2017, 187; Trotter 2015, 2–4, 80–84.) Bardyn (2013, 73–74) mukaan lastensuojelussa kohdataan usein hyvin laajasti koko ihmiselämää koskettavia teemoja, joita ovat esimerkiksi toimeentuloasiat, ihmissuhteet ja perheen sisäinen vuorovaikutus. Tästä seuraa se, että lastensuojelun sosiaalityöntekijältä edellytetään laajaa tietopohjaa ja monipuolista osaamista.

Erityisesti ihmissuhdetaidoilla ja vuorovaikutusosaamisella on suuri merkitys lastensuojelun sosiaalityössä, sillä työ on pääosin vuorovaikutteista asiakastyötä, joka rakentuu luottamuksen varaan (Fagerström 2016, 6, 27; Nykänen & Liukko 2021, 157). Lastensuojelun työtä on kuvattu sen kaikilla tasoilla *suhdeperustaiseksi (relationship based*, myöhemmin tutkielmassa suhdetyö), sillä siinä on kyse lapsen suhteista vanhempiinsa, vanhempien keskinäisistä suhteista, ammattilaisten suhteista perheeseen sekä ammattilaisten keskinäisistä suhteista. Myös palveluita hallinnoivien ja niiden järjestämisestä vastuussa olevien työntekijöiden ja luottamushenkilöiden sisäiset ja keskinäiset suhteet vaikuttavat työskentelyn taustalla (Heino 2009, 71.) Suhdeperustaisuudessa tiedostetaan, että työntekijän ja asiakkaan välinen auttamissuhde on aina perusasetelmaltaan epätasa-arvoinen, jolloin luottamuksen merkitys ja eettisten periaatteiden noudattaminen korostuvat entisestään (Talentia 2022, 31).

Sosiaalityön tutkimuskirjallisuudessa suhdeperustaisuudella viitataan psykoanalyttisia vaikutteita sisältävään, vastavuoroisuuteen perustuvaan auttamissuhteeseen, jonka aikaansaamilla muutoksilla on vaikutusta sekä asiakkaaseen että työntekijään. Koska monet ongelmat ihmisten elämässä paikantuvat ihmissuhteisiin, suhdeperustaisessa auttamissuhteessa on mahdollista oivaltaa ongelmien juurisyitä ja löytää niihin ratkaisuja. Työntekijän tehtävänä on hyödyntää omaa persoonaa ja minää auttamissuhteessa sekä oppia jokaisesta asiakaskohtaamisesta. Auttamissuhteen on tarkoitus mahdollistaa muutos. (Ruch 2018a, 28–29; Trevithick 2003, 165–166.) Suhdeperustaisuuteen nojaavassa auttamissuhteessa työntekijä orientoituu pohtimaan asiakkaan antamien tietojen pohjalta luovia auttamisen tapoja ja antaa näin arvoa asiakkaan omalle asiantuntijuudelle (Ruch 2005, 113, 115). Suhdeperustaisuus ei ole uutta sosiaalityön käytännössä, vaan merkkejä siitä on näkynyt jo 1940-luvusta eteenpäin etenkin lastensuojelu- ja mielenterveystyössä (Ruch 2018a, 25–26). Suhdeperustaisuus tarkoittaa sosiaalityön käytäntönä sitä, että auttaakseen muita on tarkasteltava inhimillistä todellisuutta sen sotkuisuudesta huolimatta, sillä sen olemassaolon kieltäminen on defensiivinen reaktio, josta ei ole apua. Ilman älyllisiä sekä käytännöllisiä taitoja, tietoja ja arvoja

inhimillistä todellisuutta sen kaikessa ainutlaatuisuudessaan ei voida kohdata ja käsitellä. Tämä koskee niin työntekijöitä, johtoporrasta kuin poliittisia päättäjiäkin. (Ruch 2018b, 34–35.)

Suomalaista lastensuojelun asiakastyötä on viime vuosina kehitetty voimakkaasti kohti suhdeperustaisuutta vuosina 2017–2018 valtakunnallisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen johdolla pilotoidun systeemisen toimintamallin kautta (Aaltio & Isokuorti 2019a, 3). Fagerströmin mukaan (2016, 11, 14–16) systeemisen mallin juuret ovat Isossa-Britanniassa vuonna 2007 kokeiluun otetussa niin sanotussa Hackneyn mallissa, jossa uudistuksen tavoitteena oli siirtyä lastensuojelussa keskitetystä kontrollista ja hallinnollisista vaatimuksista kohti perheterapeuttista, dialogista suuntaa. Kokeilu osoitti, että malli vähensi työntekijöiden vaihtuvuutta sekä laski huostaanottojen määrää merkittävästi. Suomessa mallin käyttöönotolla on pyritty ratkaisemaan kotimaisen lastensuojelun ongelmia, kuten työntekijöiden liian suurien asiakasmäärien ja työntekijöiden vaihtuvuutta (Aaltio & Isokuorti 2019b, 20–21). Lahtisen ym. (2017, 9) mukaan mallilla tavoitellaan laajemmin sosiaalityön kokonaisvaltaista kulttuurinmuutosta ja ihmissuhdetyön palauttamista lastensuojelun keskeiseksi menetelmäksi.

Systeemisessä mallissa on pyritty hyödyntämään lastensuojelun työyhteisöjä ja organisaatioita yhä vahvemmin asiakkaiden ja heidän perheidensä apuna. Asiakkaiden auttaminen ja myös kokemukset autetuksi tulemisesta eivät jää niin paljon yksittäisten työntekijöiden varaan, minkä on omalta osaltaan toivottu helpottavan lastensuojelun kroonistunutta työntekijäpulaa etenkin asiakkaiden näkökulmasta (Petrelius & Eriksson 2018, 4–5.) Perheen tukena on jo lastensuojeluasiakkuuden alussa moniammatillinen tiimi, jossa on perheterapeuttista osaamista ja erityisen vahva panostus asiakassuhteen rakentamiseen. Systeemisessä mallissa perhesuhteita tarkastellaan kokonaisuutena, jossa eri osilla on vaikutusta toisiinsa. Tällöin syy-seuraussuhteet hahmottuvat kehämäisinä yksisuuntaisuuden sijaan. Myös lastensuojelun ja muiden palveluiden työntekijät kuuluvat työnsä kautta perheen systeemiin, jolloin työntekijöiden toiminnan ja valintojen vaikutukset vaikuttavat lapseen ja tämän perheeseen. Systeemisen mallin päätavoitteina on vahvistaa lastensuojelun kohtaavaa työtä pyrkimällä entistä enemmän rakentamaan ymmärrystä perheen tilanteesta ja avuntarpeista yhdessä perheen kanssa, lisäämään lapsen ja perheen vaikuttamismahdollisuuksia sekä luomaan lastensuojelun tiimille tukevammia rakenteita työskentelyn tueksi. (THL 2024b.)

Systeemisessä mallissa asiakastyössä keskiössä ovat moninäkökulmaisuus, eivätkä yksilöihin paikantuvat ongelmat. Asiakassuhteissa lähtökohtana on myönteinen ja luottamuksellinen suhde lapseen ja hänen vanhempiinsa. Suhdeperustaisuus on olennaista, mikä merkitsee, että työskentely ja myös muutokset tapahtuvat suhteessa sekä työn kohteena ovat suhteet, niiden merkitykset ja laatu

(Aaltio & Isokuorti 2019a, 12.) Malli edellyttää työntekijöiltä voimavarakeskeistä työskentelytapaa, kiireetöntä aikaa asiakkaiden kanssa, sekä runsaasti oman työn pohdintaa, reflektointia. Systemin tulee palvella asiakastyötä, eikä päinvastoin. Myös asiakkaiden informoiminen asiakasprosessista on tärkeää, samoin asiakaspalautteen huomioiminen. (Fagerström 2016, 4, 13, 20–21, 24.)

2.2 Sosiaalityön asiakasnäkökulmainen tutkimus ja sen tarve

Sosiaalityön asiakkaiden näkemysten ja kokemusten tutkimisella on kansainvälisessä tutkimuksessa ainakin yli puolenvuosisadan historia. Katz (1995, 155–157) tuo esille, että asiakkaiden näkökulmia on tutkittu Isossa-Britanniassa jo 1970-luvulta lähtien. Esimerkiksi tuolloisen sosiaalityön tutkimuksen klassikon maineeseen noussut Mayerin ja Timmsin tutkimus vuodelta 1970 on tarkastellut asiakkaiden tyytyväisyyttä saamaansa palveluun. Aihetta ovat tutkineet myös Maluccio (1979) ja Phillimore (1981), jolloin tarkastelu kohdistui asiakastytyväisyyteen sekä asiakkaiden kokemuksiin asiakkaiden ja työntekijöiden välisistä valtasuhteista. 1980-luvulla ja sen jälkeen tutkimuksissa on keskitytty muun muassa asiakkaiden osallistamiseen päätöksenteossa. Päämielenkiinnon kohteina tutkimuksessa ovat olleet esimerkiksi tiedonjakaminen asiakkaille (esim. Øvretveit 1986, Shemmings 1991) sekä vanhempien osallistuminen lastensuojelun moniammatilliseen kokoukseen (*child protection conference*) (esim. McGloin & Turnbull 1986; Shemmings & Thoburn 1990). Myös lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden välistä kumppanuussuhdetta on tutkittu (esim. Marsh & Fisher 1992) sekä lasten mukaan ottamista lastensuojelun työskentelyyn (esim. Barford & Wattam 1992). (Mt., 155–157.)

Tuoreempaa lastensuojelun asiakaskokemuksen tutkimusta ovat tehneet esimerkiksi Kanadassa Catherine de Boer ja Nick Coady (2007) haastatteleamalla sosiaalityöntekijä–asiakas-pareja erikseen ja yhdessä selvittääkseen mistä hyvä yhteistyösuhde rakentuu. Tuloksissa korostuivat työntekijöiden ja vanhempien välisen valtaepätasapainon pehmentäminen ja humaani kohtaaminen. Tutkimuksessa todettiin, että valtaepätasapainosta ja haastavistakin asiakastilanteista huolimatta hyvät yhteistyösuhteet vanhempiin ovat mahdollisia ja niistä hyötyvät sekä työntekijät että vanhemmat. Sarah Bekaert tutkijakumppaneineen (2021) on tutkinut lastensuojelun asiakkaina olleiden perheiden näkemyksiä lastensuojelusta. Metasynteesinä toteutettu tutkimus painottui Eurooppaan ja laajemmin englanninkielisiin maihin. Sen tuloksissa korostuivat perheenjäsenten valtaepätasapaino suhteessa työntekijöihin sekä asiakassuhteisiin liittyvät asiat, kuten kommunikaation haasteet. Lastensuojelun systeemi puolestaan näyttäytyi perheenjäsenille kielteisessä valossa pelon ja häpeän tunteiden sekä vallankäytön kohteeksi joutumisen kokemusten vuoksi.

Suomessa asiakkaiden näkemyksiä on tutkittu sosiaalityössä viime vuosina entistä enemmän. Esimerkiksi Susanna Palomäki (2019) on tutkinut haastattelemalla ja kirjallisen aineiston avulla asiakkaiden kohteluun ja hoitoon liittyviä kokemuksia erikoissairaanhoidossa kuntouttavan sosiaalityön kehityksessä. Tuloksissa paljastui asiakkailta olevan kriittisiä palvelukokemuksia, joita aiemmat myönteiset kokemukset kuitenkin näyttivät ennaltaehkäisevän. Asiakkaat kokivat myös tyytymättömyyttä muistutusprosessin toimivuutta ja muistutuksiin saamiaan vastauksia kohtaan.

Miia Pitkänen (2011) on tutkinut käytäntötutkimuksen menetelmin vanhempien kokemuksia lastensuojelusta ja saamastaan tuesta lapsensa sijoituksen aikana. Tutkimuksessa erityisen mielenkiintoista oli se, että siinä kysyttiin vanhemmilta myös ehdotuksia liittyen lastensuojelun kehittämiseen. Vanhemmat toivoivat lastensuojelulta työskentelyä myös vanhemman kanssa ja nykyistä järjestelmällisempää tuen tarjoamista. Tarja Hiltunen (2015) tutki väitöskirjassaan huostaanotettujen lasten äitien kokemuksia äitiydestä huostaanoton jälkeen. Tutkimuksessa avattiin miten äidit pohtivat äitiyttään huostaanottojen seurauksena ja millaisia kokemuksia heille siitä koitui. Hiltusen tutkimuksessa osoittautui, että äidit jäivät usein vaille tukea. Äitien oli kuitenkin mahdollista eheytyä ja voimaantua esimerkiksi vertaistuen avulla.

Johanna Hietämäki (2015) on selvittänyt vanhempien näkökulmia alkuarvioinnin vaikutuksista. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että työntekijän asiakassuhdeorientoituneisuus edisti alkuarvioinnin vaikutusten saavuttamista, joita olivat muun muassa vanhempien lisääntynyt tietoisuus omista voimavaroista ja perheen muutoksen tarpeista. Lisäksi työntekijän hyvä yhteistyösuhde vanhempien kanssa, voimavarojen tutkiminen yhdessä sekä alkuarvioinnin esittely vanhemmille olivat apuna myönteisten vaikutusten saavuttamisessa. Tarja Vierula (2017) puolestaan on tutkinut haastatteluaineiston pohjalta, millaisia suhteita vanhemmilla on lastensuojelun asiakirjoja ja niihin liittyviä asiakirjakäytäntöjä kohtaan. Keskeinen tulos oli, että kirjattu tieto muutti tiedon luonnetta henkilökohtaisesta tiedosta institutionaaliseksi asiakirjatiedoksi, jolloin vanhemmat menettivät tiedon hallinnan. Kirjaaminen ilmensi institutionaalisia valtasuhteita antamalla työntekijälle vallan määrittellä, mitä vanhempien elämästä kirjattiin. Vierulan tutkimuksessa osoittautui, että asiakirjat voivat tuottaa vanhemmille kielteisiä kokemuksia heidän lukiessaan niitä seikkaperäisen ja monitulkintaisen kirjaamistavan vuoksi ja siten suppeampi, vanhempia osallistava kirjaamistapa voisi olla kannatettava.

Essi Julin (2021) on tehnyt vanhempien näkökulmaan keskittyvän haastattelututkimuksen lapsiin kohdistuvasta väkivaltarikostutkinnasta, jonka tuloksena oli, että väkivaltaepäily ja sen tutkinta oli vanhemmille kuormittava kriisitilanne riippumatta vanhemman asemasta itse tutkinnassa.

Tutkinnalla saattoi olla lähi- ja perhesuhteisiin monenlaisia seurauksia, joten koko perheen tuen tarve tulisi tunnistaa, tarjota tukea jaksamiseen sekä tietoa tilanteen käsittelemiseksi. Tutkimus nosti esiin vanhempien näkökulmaa ja sen huomioimisen tarvetta institutionaalisissa käytännöissä. Noora Aarnio ja Tarja Pösö (2023) puolestaan tutkivat palvelutarpeen arviointia perhesosiaalityön ja lastensuojelun rajapinnoilla selvittämällä arvioinnin ominaispiirteitä ja mitä sen pitäisi asiakasnäkökulmasta olla. Aineisto kerättiin ryhmähaastatteluina kuvitteellisen tarinan pohjalta lastensuojelun kokemusasiantuntijoina toimivilta nuorilta ja vanhemmilta. Tuloksissa näkyivät yksilökohtaisen, kokonaisvaltaisen arvioinnin toive ja se, että arviointi perustuisi punnittuun tietoon ja johtaisi perhettä kuormittavien pulmien ratkaisemiseen. Hyvä arviointi koostui vastaajien mukaan myös työntekijän vuorovaikutusosaamisesta, monipuolisesta tiedosta ja näiden tilannekohtaisesta soveltamisesta.

Kuten yllä lyhyesti esitellyistä asiakasnäkökulmaisista tutkimuksista käy ilmi, tuovat ne tarkasteluun monenlaisia kiinnostavia ulottuvuuksia asiakkaana olemisesta. Asiakasnäkökulmiin ja -kokemuksiin kohdentuva tutkimus voi tarjota arvokasta tietoa palvelujärjestelmän toiminnasta ja auttaa palveluiden ja käytännön työn kehittämisessä. Kivistö-Pyhtilän ym. (2017, 230) mukaan yksilöllisillä asiakasprosesseilla on merkitystä palvelujärjestelmää kehitettäessä. Suomessa lastensuojelusta kertyneitä asiakaskokemuksia on hyödynnetty lastensuojelun käytännön työn tutkimiseksi ja kehittämiseksi esimerkiksi Oulussa Pohjois-Suomen Lasten Kaste- hankkeessa vuosina 2014–2015. Hankkeessa kerättiin vapaaehtoisista sosiaalityöntekijöistä ja lastensuojelun asiakaslasten vanhemmista kehittäjäryhmä, jonka tavoitteena oli vahvistaa kummankin toimijan, sosiaalityöntekijöiden ja kehittäjäasiakasvanhempien osallisuutta kehittämistyössä yhteistutkimisen periaatteiden mukaisesti. Kehittäjäryhmässä käytettiin kokemuksia kohdatuksi tulemisesta ja väylistä osallisuuteen lastensuojelun työskentelyn tarkastelussa. Myös kokemusasiantuntijuuden merkitystä tarkasteltiin osana lastensuojelun kehittämistä. Hanke tarjosi sosiaalityöntekijöille ja vanhemmille tilaisuuden pysähtyä lastensuojelun ydinkysymysten äärelle ja tarkastella esimerkiksi vallankäytön ja vastakkainasettelun teemoja uudella tavalla. (Kivistö-Pyhtilä ym. 2017, 222–225, 243.)

Edellä oleva esimerkki ilmentää, miten asiakaskokemuksia voidaan konkreettisella tasolla viedä lastensuojelun käytäntöön. Asiakaskokemuksiin liittyvä tiedon tarve vaikuttaa lisääntyvän kaiken aikaa, joten vastaavanlaiselle innovatiiviselle asiakaskokemuksen tarkastelulle olisi käyttöä ajankohtaisesti. Palaan asiakaskokemusten hyödyntämiseen viimeisessä luvussa, jossa esitän muutamia toimenpide- ja jatkotutkimusideoita.

3 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastellaan vanhempien näkemyksiä lastensuojelun asiakkuudesta 2000-luvun kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- 1) Millaiset tekijät vaikuttavat vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta?
- 2) Millaisia suosituksia tutkimuskirjallisuudesta on löydettävissä lastensuojelun kehittämiseksi?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkielman tutkimusmenetelmä on kirjallisuuskatsaus, joka on samalla metodi ja tutkimustekniikka, jonka parissa tutkitaan jo tehtyä tutkimusta (Aveyard 2019, Luku 1; Kiteley & Stogdon 2014, 10; Salminen 2011, 1, 4). Terminä *kirjallisuuskatsaus* (*review, literature review, research literature review*) on siltä osin harhaanjohtava, että kyse ei ole niinkään yhteenvedon omaisesta katsauksesta ilman analyttistä ulottuvuutta, vaan tarkoituksena on tehdä eräänlainen arviointi jo tehdystä tutkimuksesta (Salminen 2011, 5). Kirjallisuuskatsausta voidaankin luonnehtia yleiskatsauksellisella tasolla tehtäväksi kriittiseksi arvioksi tietyn aihepiirin tutkimuksesta. Toisin sanoen kirjallisuuskatsauksen logiikka muodostuu aikaisemmin julkaistujen tutkimusten analyysin ja uudelleen analyysin pohjalta luodun synteessin varaan. Kyseessä on siten metodi, joka rakentuu tutkijan omien oivallusten ja pohdinnan varaan. (Kallio 2006, 20–21.) Olennaista kuitenkin on, että kirjallisuuskatsaus suoritetaan systemaattisesti (Booth ym. 2022, 23; Fink 2020, 6) ja aineisto kerätään siten, ettei katsaukseen sisällytetä vain tutkimuksia, jotka tukevat tutkijan ennalta tekemiä päätelmiä (Baumeister & Leary 1997, 319; Snyder 2019, 333).

Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan lisätä ymmärrystä aihepiiristä yhdistämällä tietoa useista eri tutkimuksista, jolloin tietoa voidaan käyttää ohjaamaan tulevaisuudessa tehtävää tutkimusta ja päätöksenteon tukena (Aveyard 2019, Luku 1; Kiteley & Stogdon 2014, 10). Sosiaalityön tutkimuksen parissa on lisääntynyt vaatimus *näyttöön perustuvasta käytännöstä* (*evidence-based practice*), mikä merkitsee sitä, että käytännön työn vaikuttavuutta pyritään edelleen parantamaan tutkimustiedon kautta (Fink 2020, 10; Kiteley & Stogdon 2014, 6). Kirjallisuuskatsauksen avulla saadaan tietoa esimerkiksi siitä, miten hyvin erilaiset käytännöt, tekniikat tai interventiot toimivat asiakkaiden parissa ja koituuko niistä mahdollisesti asiakkaille haittaa (Booth ym. 2022, 24). Sosiaali-

ja terveysthuollossa työskentelevillä on myös velvollisuus oman ammattitaitonsa päivittämiseen, johon kirjallisuuskatsaukset tarjoavat hyvän kanavan. Kirjallisuuskatsauksissa yhdistyy usean yksittäisen tutkimuksen tieto, jolloin suurempi määrä tietoa voidaan omaksua yhden kirjallisuuskatsauksen kautta. Joskus yksittäinen tutkimus tarjoaa kapean tai jopa vinoutuneen kuvan aiheesta. Kirjallisuuskatsauksessa kokonaiskuva aiheesta muodostetaan usean tutkimuksen pohjalta. Tiedon määrän jatkuvasti lisääntyessä kirjallisuuskatsauksista on näin merkittävästi hyötyä ammatillisen osaamisen päivittämisessä. (Aveyard 2019, Luku 1.)

Salmisen (2011, 6) mukaan kirjallisuuskatsaukset voidaan tyypitellä usealla tavalla², mutta ainakin kolme perustyyppiä on löydettävissä metodikirjallisuudesta. Nämä perustyyppit ovat 1) kuvaileva kirjallisuuskatsaus, 2) systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja 3) meta-analyysi. Perustyyppien kautta voidaan hahmottaa kirjallisuuskatsauksen metodinen monipuolisuus ja erityispiirteet. Systemaattista kirjallisuuskatsausta käytetään, kun käydään läpi runsaasti tutkimusmateriaalia ja pyritään asettamaan sitä sekä historialliseen että oman tieteenalan kontekstiin. Se on omiaan hypoteesien testauksessa tai kun on tarpeen esittää tutkimustuloksia tiiviissä muodossa ja arvioida niiden johdonmukaisuutta. Meta-analyysissa aineisto voi olla kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen. Kvalitatiivinen meta-analyysi voidaan jakaa vielä metasynteesiin ja metayhteenvedoon, joiden keskeisin ero on siinä, miten tutkimusmateriaali tiivistetään. (Salminen 2011, 9, 12–15.) Kvantitatiivisessa meta-analyysissa kvantitatiivisia tutkimuksia yhdistetään ja yleistetään tilastotieteen keinoin, jolloin myös otoksen tulee olla suuri (Fink 2020, 7; Salminen 2011, 15).

Käytän tässä tutkielmassa tutkimusmenetelmänä *kuvailevaa kirjallisuuskatsausta*, johon viitataan kansainvälisessä kirjallisuudessa esimerkiksi seuraavin termein *narrative review* (Fan ym. 2022, 172–173; Rhoades 2011, 62), *literature review* (Arksey & O'Malley 2005, 20), *qualitative literature review* (Whittemore & Knafl 2005, 546–547) ja *traditional (literature) review* (Gough ym. 2017, 4–6; Jesson ym. 2011, 14–15, 73–77). Metodia voi Salmisen (2011, 6) mukaan luonnehtia yhdeksi yleisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsaustyypeistä, jossa aineiston valintaa eivät välttämättä rajaa tiukat metodiset säännöt (ks. myös Jesson ym. 2011, 77). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena ei useinkaan ole tyhjentävä analyysi, vaan tutkittavan ilmiön laaja-alainen kuvaus ja tarvittaessa tutkimuksen kohteena olevan ilmiön ominaisuuksien luokittelu. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tehdessään tutkija päättää, kuinka tarkasti kirjallisuuskatsauksen metodiset

² Ks. esim. Booth ym. 2022, 23–24, 34–39; Grant & Booth 2009, 92–96; Kiteley & Stogdon 2014, 11; Snyder 2019, 334; Sutton ym. 2019, 202–210; Whittemore & Knafl 2005, 547.

valinnat kuvataan valmiissa tutkimusraportissa. (Jesson ym. 2011, 73, 75; Kiteley & Stogdon 2014, 11–13; Salminen 2011, 6.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valintaan vaikuttaa keskeisesti tutkimuskysymys, joten aineistonhaussa etsitään mahdollisimman tarkoituksenmukainen aineisto tutkimuskysymykseen vastaamiseksi (Jesson ym. 2011, 76; Kangasniemi ym. 2013, 295; Rhoades 2011, 361). Käytännössä aineisto valitaan peilaamalla jokaista alkuperäistutkimusta tutkimuskysymykseen, eli pohtimalla miten ne jäsentävät, kritisoivat tai muuten täsmentävät tutkimuskysymystä. Samalla pohditaan alkuperäistutkimusten avaamia näkökulmia, abstraktiotasoja sekä alkuperäistutkimusten suhdetta keskenään (Kangasniemi ym. 2013, 295.) Tutkimuskysymys voi olla kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa väljempi kuin muissa kirjallisuuskatsauksen perustyypeissä, mikä mahdollistaa ilmiön tarkastelun useista näkökulmista (Kangasniemi ym. 2013, 295; Salminen 2011, 6). Metodia voidaan käyttää käytännön suositusten luomiseen ja päivittämiseen (Polit & Beck 2012; Rother 2007; ref. Kangasniemi ym. 2013, 295) sekä työhön kuuluvien menettelytapojen kehittämiseen (Polit & Beck 2012; ref. Kangasniemi ym. 2013, 295).

Salminen (2011, 6–8) tuo esiin, että kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta haaroittuu kaksi erilaista katsaustyyppiä, *narratiivinen (narrative review)* ja *integroiva katsaus (integrative review)*. Molempia yhdistää se, että niissä yhdistetään käsitteellisiä ja teoreettisia aineksia erityyppisestä kirjallisuudesta. Narratiivisen katsauksen avulla voidaan tuottaa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä laaja kuva tai kuvata ilmiön historiaa ja kehityskulkua. Integroivassa katsauksessa puolestaan keskitytään enemmän ilmiön monipuoliseen kuvaukseen ja usein myös tutkimuskirjallisuuden kriittiseen arviointiin (Salminen 2011, 8; Torraco 2005, 356–357; Torraco 2016, 404).

Valitsin tutkielmaani integroivan orientaation, sillä pyrkimykseni on kuvata vanhempien näkemyksiä lastensuojelusta monipuolisesti ilman ennalta määriteltyjä kehyksiä sekä yhdistää aiheesta saatua tutkimustietoa. Tavoitteenani on myös pohtia vanhempien näkemysten kautta, miten työn käytäntöjä voitaisiin edelleen kehittää. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus integroivalla orientaatiolla soveltuu tutkielman tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin, sillä kyseessä on ilmiö, josta kerättyä tietoa ei ole nähdäkseni tarkasteltu Suomessa vielä monessakaan yhteydessä kokonaisuutena kansainvälisen aineiston kautta.

Integroiva kirjallisuuskatsaus muistuttaa systemaattista kirjallisuuskatsausta siinä, että sen vaiheet ovat osittain samanlaiset (Salminen 2011, 8). Tutkielmassa tämä näkyy siten, että olen soveltanut

systemaattiselle kirjallisuuskatsaukselle ominaista vaiheistusta (Fink 2020, 3–7), jonka havainnollistan kuviossa (Kuvio 1.).

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet Finkin (2020, 3–7) mallia soveltaen

Ensimmäinen vaihe on tutkimuskysymysten asettaminen. Toisessa vaiheessa valitaan tietokannat, joista aineistohaku suoritetaan. Kolmannessa vaiheessa valitaan hakusanat ja -fraasit, joilla haetaan tutkimuskysymyksiin sopiva aineisto. Neljännessä ja viidennessä vaiheessa hakutulokset seulotaan asetettujen kriteereiden mukaisesti ja suoritetaan samalla tähän mennessä kerätyn aineiston laadunarviointia. Kuudentena vaiheena on katsauksen suorittaminen, jolloin aineisto kootaan yhteen, varmistetaan sen laadukkuus sekä analysoidaan se. Tämän jälkeen seitsemännessä vaiheessa luodaan kuvaileva synteesi analyysin pohjalta saaduista tuloksista.

Synteesin ei ole kuitenkaan tarkoitus jäädä vain kuvailun asteelle, vaan tutkijan tulee tehdä selkoa siitä, miten aineistoon valitut tutkimukset sopivat yhteen ja millainen yksittäisiä osiaan laajempi teoreettinen kokonaisuus niistä muodostetaan (Baumeister & Leary 1997, 317; Salminen 2011, 10). Torracon (2005, 362; 2016, 420) mukaan integroivassa orientaatioissa synteesin tekeminen on luovaa toimintaa, jossa tutkija tuottaa huolellisen ja kriittisen analyysin perusteella uuden teoreettisen muotoilun tutkittavasta ilmiöstä. Tämä tapahtuu ilmiöön liittyviä käsitteitä ja näkökulmia integroimalla ja uudelleenjärjestelemällä siten, että lopputuloksena on uusi malli, käsitteellinen viitekehys tai muu uudenlainen tapa ajatella ilmiöstä. Torraco (2016, 421) jatkaa Pania (2017, 3)

lainaten, ettei synteesiä tarvitse esittää lopullisena totuutena ilmiöstä, sillä synteesi on vain harvoin jokin yksittäinen, suoraviivainen johtopäätös. Enemmän se on tutkijan pohdintaa siitä, miten aineistosta löydetty, tutkimuksen kannalta olennaiset osat sopivat yhteen alustavien johtopäätösten kanssa sekä diskussiota niiden merkityksestä. Tämä johtaa yleensä ehdotuksiin jatkotutkimuksesta, jota kautta ymmärrystä ilmiöstä voidaan edelleen täydentää. (Pan 2017, 3.)

3.3 Aineiston hankinta ja esittely

Tutkielman aineistonhaussa keskityin yliopiston tarjoamiin sähköisiin tietokantoihin. Suoritin aineistonhaun aikavälillä 8.3.–16.3.2023. Aloitin pohtimalla tutkimusaiheeseeni liittyviä hakusanoja, joita hauissa voisi käyttää. Tässä hyödynsin miellekarttaa, johon ryhmittelin kaikki tutkimusaiheeseen mielestäni liittyvät hakusanat sekä niiden synonyymit. Lisäksi yhdistelin niistä erilaisia lyhyitä hakufraaseja.

Miellekartan hakusanoja ja -fraaseja käyttämällä ja yhdistelemällä aloitin haut ProQuest Social Science Premium Collection -tietokantaa käyttäen. Ensimmäiseksi käytin hakusanoja *child AND protection AND interaction AND parent AND experience*, joka tuotti hakutuloksena artikkeleita, joista kaikki yllä mainitut hakusanat löytyivät. Haun tulos tuotti kuitenkin 85 300 osumaa, mikä oli liian suuri määrä kaikkien hakutulosten läpikäymiseksi. Tästä syystä tarkensin hakua hyödyntäen hakukoneen tarjoamia hakutulossuodattimia (filterit) sekä erilaisilla fraasihauilla. Valitsin suodattimiksi *Full Text* ja *Peer Reviewed*. Tämän rajauksen tarkoituksena oli varmistaa, että hakutulokset olisivat saatavissa kokotekstinä ja vertaisarvioituina, jolloin niiden akateeminen laadukkuus olisi jo varmistettu. Tuloksia tuli edelleen liikaa, 35 445, joten rajausta oli kehitettävä tarkemmaksi.

Rajasin aineiston englannin- ja suomenkieliseksi sekä ajallisesti kattamaan 1.1.2000 jälkeen julkaistut tutkimukset. Käytännössä valitsemani englanninkieliset hakusanat tuottivat hakutuloksiin vain englanninkielisiä tutkimuksia. Tarkensin vielä hakua erilaisin sanaparein, esimerkiksi *child protection*. Tämän perusteella tulokseksi rajautui 2 961 tulosta, joita aloin läpikäymään otsikkotasolla. Hakutulosten läpikäyminen oli aikaa vievää, mutta tuotti lähempään tarkasteluun kuusi artikkelia, joihin tutustuin tiivistelmä- ja sisältötasolla. Näiden perusteella en löytänyt tutkimuskysymysten kannalta sopivia tutkimuksia, joten päädyin tekemään vastaavat haut Andor-tietokannassa. Tarkentamalla hakuja ja hyödyntämällä eri hakuoperaattoreita alkoi tulosta tulla. Hakusanat *social work, child protection, interaction, parent, experience, view** ja niiden eri yhdistelmät tuottivat lupaavia tuloksia. Päädyin vielä tekemään lisää hakuja ProQuest -tietokannasta

muunnelluin hakusanoin. Löysin yhteensä 57 tutkimusta, jotka täyttivät asettamani aineiston alustavat hyväksymis- ja hylkäämiskriteerit, jotka olen tiivistänyt taulukkoon (Taulukko 1.).

Hyväksymiskriteerit	Hylkäämiskriteerit
Käytetyt tietokannat ProQuest Social Science Premium Collection, Andor, Applied Social Sciences Index & Abstracts (ASSIA) sekä viitehaun tukena Google Scholar	Muut tietokannat
Tutkimus tehty OECD-maassa	Tutkimus tehty muussa kuin OECD-maassa. Monikansalliset tutkimukset, joissa mukana muita kuin OECD-maita
Tutkimus on vertaisarvioitu (<i>Peer Reviewed</i>)	Tutkimusta ei ole vertaisarvioitu
Kokoteksti saatavilla verkossa (<i>Full Text</i>)	Tutkimuksen kokoteksti ei ole saatavilla verkossa
Alkuperäistutkimus	Muu kuin alkuperäistutkimus, kuten kirjallisuuskatsaus
Uusi hakutulos	Kaksoiskappale (sama tutkimus löytynyt aineistohaussa jo aiemmin)
Tutkimus on julkaistu vuonna 2000 tai sen jälkeen	Tutkimus on julkaistu ennen vuotta 2000
Saatavilla ilmaiseksi	Maksullinen artikkeli
Tutkimuksen kielenä englanti tai suomi	Tutkimuksen kielenä muu kuin englanti tai suomi

Taulukko 1. Aineiston valinnassa käytetyt alustavat hyväksymis- ja hylkäämiskriteerit

Löytämäni 57 tutkimuksen kohdalla siirryin käyttämään asettamiani tutkimusten sisältöihin liittyviä valintakriteereitä. Tutkimuksista tuli löytyä tutkimuskysymysten kannalta olennaista tietoa. Hakutuloksissa oli yksi määrällinen tutkimus, jonka rajasin pois siksi, ettei se mielestäni tarjonnut riittävän rikasta kuvausta vanhempien näkemyksistä, eikä täten tarjonnut vastauksia tutkimuskysymyksiin. Rajasin hakutuloksista pois myös sellaiset tutkimukset, joissa käsiteltiin vanhempien näkemyksiä yleisemmin ilman lastensuojelun kontekstia tai joissa käsiteltiin vanhempien kokemuksia yksittäisistä lastensuojelun tukimuodoista tai lastensuojelun ammattilaisten käyttämistä tietyistä työmenetelmistä. Hyväksyin aineistoon tutkimuksia, joissa oli keskitytty yhteen asiakasprosessin vaiheeseen tai toimintoon, esimerkiksi *alkuarviointivaiheeseen (assessment)*.

Rajasin hakutuloksista pois sellaiset tutkimukset, joihin oli valittu vanhempia jo ennalta määriteltyjen ominaisuuksien perusteella, kuten traumataustaiset vanhemmat, vankeusrangaistusta suorittavat vanhemmat tai mielenterveyshaasteita läpikäyvät vanhemmat. En valinnut aineistooni myöskään sijaisvanhemmuuden, maahanmuuttajataustaisuuden tai tietynlaisen etnisen taustan perusteella etukäteen seulottuja vanhempia. Pyrkimyksenäni oli varmistaa, että aineistooni päätyisi tutkimuksia, joissa vanhemmat olisi nähty todellisesta monimuotoisuudestaan huolimatta ”yleisenä joukkona”, joita tutkimusasetelmatasolla yhdistivät ainoastaan omakohtainen kokemus oman lapsen lastensuojeluasiakkuudesta sekä halukkuus osallistua siitä tehtyyn tutkimukseen. Edellä mainitsemieni rajausten vuoksi tutkielman ulkopuolelle jäi paljon tutkimuksia, joista olisi voinut nostaa esiin monia tutkimusaiheen kannalta kiinnostavia seikkoja, mutta joihin ei ollut mahdollista tämän tutkielman puitteissa keskittyä.

Lisäksi rajasin pois tutkimukset, joissa oli haastateltu myös lastensuojelun ammattilaisia, sillä halusin löytää nimenomaan tutkimuksia, joissa vanhempien näkemyksiä lastensuojelusta ei tarkasteltu ammattilaisten näkemyksiä vasten. Poikkeuksena päätin sisällyttää aineistooni tutkimuksen, jossa vanhempien näkemyksiä oli tutkittu osana laajempaa tutkimusprojektia, mutta kyseinen tutkimusraportti keskittyi pelkästään vanhempien näkemysten tarkasteluun.

Valitsin löytämistäni 57 tutkimuksesta aineistooni sisällön perusteella yhdeksän tutkimusta. Lisäksi hakutuloksia läpikäydessäni löysin tutkimusten lähdeluetteloita hyödyntämällä viitehaun kautta neljä tutkimusta, jotka myös sisällytin aineistoon. Käytin viitehaun tukena Google Scholaria. Viitehaun kautta tulleet tutkimukset sain käyttööni kokotekstiversioina Andorista. Yksi viitehaun kautta aineistoon valitsemani tutkimus keskittyi ainoastaan isien kokemuksiin, mitä pidin arvokkaana löytönä, sillä aineistonhakua tehdessäni kiinnitin toistuvasti huomioita siihen, että monissa tutkimuksissa painoutuivat voimakkaasti äitien näkökulmat. Aineiston valinnassa käyttämäni sisällölliset hyväksymis- ja hylkäämiskriteerit olen kirjannut taulukkoon (Taulukko 2.).

Hyväksymiskriteerit	Hylkäämiskriteerit
Sopii tutkielman kysymyksenasetteluun	Ei sovi tutkielman kysymyksenasetteluun
Laadulliset tutkimukset	Määrälliset tutkimukset (aineistonhakutuloksissa 1 kpl)
Tutkimuksen vanhemmat valittu lastensuojelun asiakkuuden perusteella, muita erityisiä	Tutkimuksen vanhemmat valittu tutkimukseen erityiskriteerien perusteella, kuten vanhemman

kriteereitä ei ole asetettu (poikkeuksena yksi tutkimus, jossa haasteltu vain isiä)	traumatausta, vankilassa olo, mt-haasteet, sijaisvanhemmuus jne.
Tutkimuksessa tutkitaan vanhempien näkemyksiä lastensuojelusta laajemmin	Ei sisällytetty tutkimuksia, joissa tutkitaan yksittäisiin lastensuojelun tukitoimiin liittyviä näkemyksiä (esim. ryhmäterapia, vanhemmuustaitoryhmät tai huoltajuuskysymykset)
Tutkimuksessa mukana laajempi joukko vanhempia	Ei tapaustutkimuksia (<i>Case Study</i>). Ei autobiografioita

Taulukko 2. Aineiston valinnassa käytetyt sisällölliset hyväksymis- ja hylkäämiskriteerit

Kiinnitin erityistä huomiota aineistonhakua suorittaessani harkitsevaisuuteen ja tarkkuuteen, sillä tavoitteenani oli koota mahdollisimman laadukas ja edustava aineisto tutkimuskysymyksiin nähden. Arvioin aineistonhakua tehdessäni jatkuvasti tämän tavoitteen täyttymistä. Kun edellä kuvailemani etsinnän tuloksena olin löytänyt yhteensä aineistoksi soveltuvaa 13 tutkimusta, halusin vielä varmistua siitä, että olin löytänyt saatavilla olevat keskeiset tutkimukset aiheesta. Tämän vuoksi jatkoin aineistonhakua edelleen hakusanoja varioiden, kuten *voice*, *perception*, *participation*, *engage/engagement*. Sain ideoita hakusanojen variointiin jo löytämistäni tutkimuksista. Muut kuin liitteessä 1 mainitsemani hakusanat eivät kuitenkaan tuottaneet enää tuottaneet uusia mielenkiintoisia tuloksia, joten jätin ne kirjaamatta tutkielman aineistonhakua kuvaavaan taulukkoon.

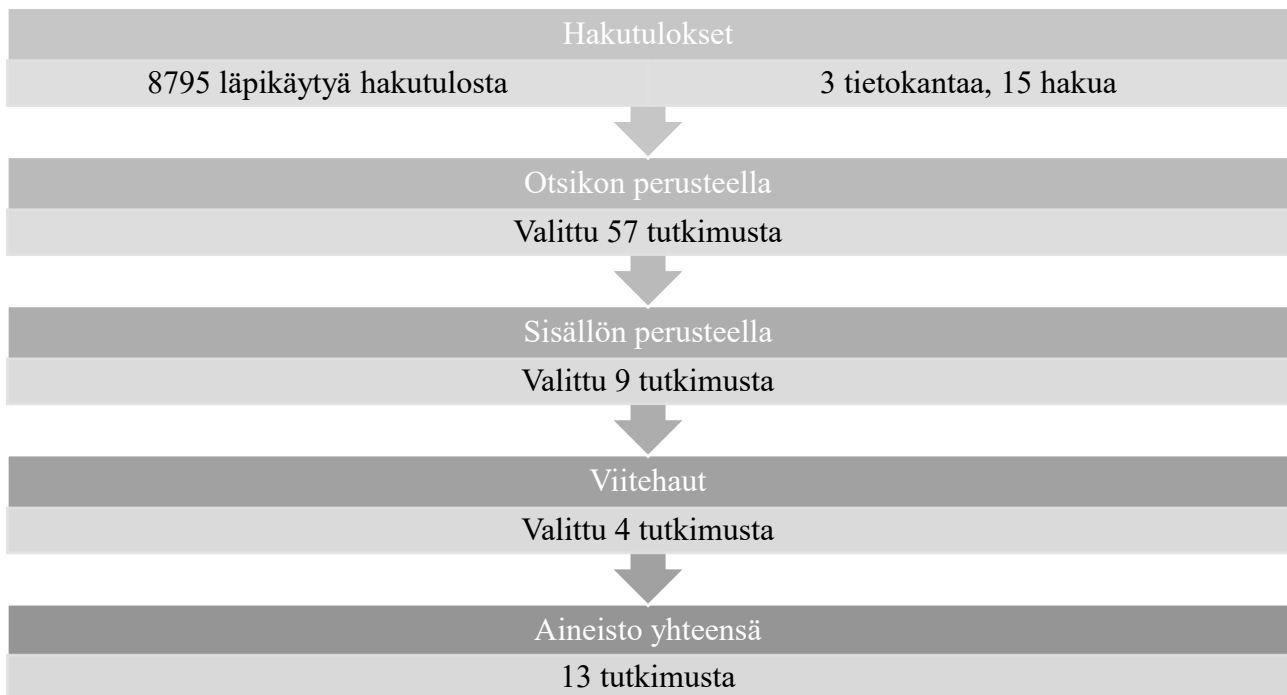
On todettava, että käyttämieni hakusanojen merkitykset voidaan ymmärtää eri tavoin niiden eri käyttöyhteyksissä, joten se voi osittain selittää relevanttien hakutulosten jopa yllättävän vähäistä määrää. Esimerkiksi sanan *engagement* merkitys vaihtelee sen käyttöyhteyden mukaan. Toisaalta monimerkityksiset hakusanat avaavat hakua laajalle eli olennaista sanojen merkitysten osalta on se, mihin muihin sanoihin ne on sidottu. Englanninkieliset ilmaukset voidaan myös kirjoittaa hyvin eri tavoin, kuten *experiences of parents* tai *parental experiences*, joten pyrin ottamaan näitä asioita huomioon hakuja tehdessäni.

Edellä mainitut seikat huomioiden kehitin hakuja suorittaessani hakutekniikkaa edelleen tutustumalla sen erilaisiin mahdollisuuksiin (Taylor ym. 2003; Campbell 2018). Käytin hauissa esimerkiksi Boolean operaattoreita *AND* ja *OR*. *AND*-operaattorin runsas käyttö oli mielestäni perusteltua, sillä tarkoitus oli löytää relevantteja hakutuloksia, jotka sisälsivät kaikki hakuun sisällyttämäni hakusanat siten, että hakutulokset olisivat määrällisesti läpikäytävissä. *OR*-operaattorin runsaampi käyttö olisi avannut hakuja liian laajalle ja tuottanut merkittävät määrät epärelevantteja hakutuloksia. Kokeilin hakuja myös hyödyntäen operaattori *NEAR/3* :sta, joka sitoo sanoja toisiinsa halutulle etäisyydelle.

Esimerkiksi haussa *parent* NEAR/3 experience* NEAR*-operaattori saa aikaan sen, että sanat esiintyvät korkeintaan kolmen sanan etäisyydellä toisistaan. Tästä on hyötyä englanninkielisiä hakuja tehtäessä huomioiden sanojen käyttöyhteydet ja merkitykset. Sain näin hakutuloksia vähäisemmiksi ja hakujen suorittaminen nopeutui ja monipuolistui edelleen. En kuitenkaan löytänyt enää uusia varteenotettavia tutkimuksia uusien hakujen tuloksista.

Päätin aineistonhaun lopulta tilanteessa, jossa sain lisähakujen tuloksina jatkuvasti kaksoiskappaleita sekä aiemmissa hauissa löytämiäni tutkimuksia, jotka olin jo arvioinut sisällöllisesti tähän tutkielmaan sopimattomaksi aineistoksi. Lopullinen 13 tutkimuksen aineisto on melko pieni kirjallisuuskatsauksen aineistoksi, mutta edellä mainitut seikat huomioiden vakuutuin siitä, että löytämäni aineisto on todennäköisesti edustava siihen nähden, mitä valitsemillani hakukriteereillä oli hakuajankohtana mahdollista löytää. Kaikki aineistoon valitut alkuperäistutkimukset keskittyvät vanhempien kokemuksiin, joten aineistonhakuvaiheessa käytetyt hakusanat ovat tavoittaneet tutkielman kannalta olennaisia tuloksia. Tarkemmat tiedot aineistonhausta löytyvät liitteestä (Liite 1.).

Pyrin aineiston valinnassa systemaattisuuteen käyttämällä kolmivaiheista valintaprosessia, jossa ensimmäisessä vaiheessa tarkensin hakukriteerejä tuottamaan tutkielman kannalta mahdollisimman relevantteja hakutuloksia. Prosessin toisessa vaiheessa tutustuin saamiini hakutuloksiin otsikkotasolla ja valitsin tarkempaan tarkasteluun mielenkiintoisimmat osumat. Tätä valintaprosessin vaihetta kuvaan liitteessä esianalyysin sarakkeessa *Otsikon perusteella* (Liite 1.). Prosessin kolmannessa vaiheessa tutustuin esivalittuihin tutkimuksiin peilaten niitä aineiston sisällöllisiä hyväksymis- ja hylkäämiskriteerejä vasten. Tämän valintaprosessin vaiheen olen kirjannut liitteessä esianalyysisarakeessa *Sisällön perusteella* (Liite 1.). Tiivistän kuviossa aineistonhaun kulun (Kuvio 2.).

Kuvio 2. Aineistonhaun kulku

Tutkielman aineistossa on alkuperäistutkimuksia yhteensä seitsemästä maasta. Aineisto painottuu englanninkielisiin maihin, erityisesti Isoon-Britanniaan (5 artikkelia). Muut englanninkielisissä maissa tehdyt tutkimukset kohdistuvat Kanadaan (2 artikkelia), Irlantiin (2 artikkelia) ja Australiaan (1 artikkeli). Lisäksi aineistossa on tutkimuksia myös Alankomaista, Sveitsistä ja Tanskasta (kustakin 1 artikkeli). Englanninkielisten maiden yliedustus (yhteensä 10 artikkelia) selittyy englannin kielen asettamisella aineistonhaun rajaamiskriteeriksi. Aineistossa näkyy myös painottuminen Euroopan maissa tehtyihin tutkimuksiin (yhteensä 10 artikkelia). Kokonaisuutena tarkastellen aineisto on monipuolisesti kansainvälinen, mitä pidän laajojen tutkimuskysymysteni vuoksi tärkeänä.

Alkuperäistutkimukset on julkaistu aikavälillä 2004–2022. Peräti yhdeksän tutkimusta on julkaistu vuonna 2011 tai sen jälkeen. Tämä antaa viitteitä siitä, että tutkimukset aiheen parissa ovat lisääntyneet 2010-luvulta lähtien, mutta aineiston pienen koon ja aineistonhaussa käyttämäni julkaisuvuosien rajauksen vuoksi tästä ei voi tehdä kovin luotettavia päätelmiä. Aineistossa yleisimmät julkaisut olivat *Child & Family Social Work* (4 artikkelia) ja *British Journal of Social Work* (3 artikkelia). Loput (6 artikkelia) olivat kukin eri julkaisussa. Kuvaan aineiston kokonaisuudessaan liitteessä (Liite 2.).

3.4 Analyysimenetelmä ja aineiston analyysi

Analyysimenetelmänä käytän *aineistolähtöistä (inductive) laadullista sisällönanalyysia (qualitative content analysis)*. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 103) kuvaavat sisällönanalyysia perusmenetelmänä, jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Se on yksi yleisimmin sovellettu analyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa (Elo ym. 2022, 215; Puusa 2020, 148). Yleisesti ottaen sisällönanalyysia voidaan pitää sekä analyysimenetelmänä että laajemmin teoreettisena viitekehyksenä, joka voidaan yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Jälkimmäisestä puhuttaessa viitataan samalla siihen, että suurin osa laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä pohjautuu tavalla tai toisella sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.) Analyysimenetelmänä sisällönanalyysilla voidaan analysoida mitä tahansa sanallisessa muodossa olevaa aineistoa objektiivisesti ja systemaattisesti. Tavoitteena on tuottaa tiivis, yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Kynge & Vanhanen 1999, 3–4; Schreier 2012, 1–5; Tuomi & Sarajärvi 2018, 117, 122.)

Miles ja Huberman (1994, 10–12) esittävät, että aineistolähtöisen analyysin yksinkertaistettu kolmivaiheinen perusidea on edetä aineistoa pelkistämällä ja järjestämällä kohti johtopäätöksiä ja niiden todentamista, jonka jälkeen voidaan vastata asetettuun tutkimuskysymykseen. He korostavat aineiston keruun ja analyysin eri vaiheiden olevan laadulliselle tutkimukselle ominaisesti keskenään interaktiivisia ja syklisiä. Tutkimusprosessia leimaa iteratiivisuus eli samoja vaiheita toistetaan useita kertoja ennen kuin tutkimus on lopulta valmis. (Ks. myös Miles ym. 2020, 8–10.)

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 122–124) jatkavat edellisen pohjalta, että ennen aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin ryhtymistä määritellään analyysiyksikkö tutkimustehtävän ja aineiston laadun perusteella. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Varsinaisen analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan siten, että aineistoa pilkotaan osiin tai tiivistetään niin, että siitä samalla karsitaan pois tutkimuksen kannalta epäolennainen. Pelkistämistä on myös se, että lähdetään etsimään aineistosta tutkimuskysymykseen olennaisesti liittyviä asioita. Pelkistetyt ilmaukset kootaan yhteen siten, ettei kadoteta niiden alkuperäistä merkitystä. Puusan (2020, 149) ja Schreierin (2012, 4) mukaan aineiston pelkistäminen on välttämätöntä, sillä muutoin hajanaisesta ja sisällöltään rikkaasta aineistosta ei kyetä muodostamaan mielekästä ja selkeää kokonaisuutta, josta tehdä johtopäätöksiä.

Toisessa vaiheessa aineistoa ryhmitellään eli klusteroidaan, jolloin pelkistetyistä ilmauksista luodaan alaluokkia, jotka nimetään niiden sisältöjä kuvaavilla käsitteillä. Alaluokat ovat ilmiön kuvauksissa esiintyvien samankaltaisuuksien ja / tai eroavaisuuksien mukaan muodostettavia ryhmiä. Ryhmittelyn

tarkoitus on luoda tutkimukselle perusrakenne ja kuvata tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä alustavasti. Sitten ryhmittelyn tuloksia luokitellaan edelleen niin kauan, kunnes tuloksena on pääluokkia, jotka liittyvät keskeisesti tutkimuskysymykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–126.)

Kolmas vaihe sisältää aineiston käsitteellistämisen eli abstrahoinnin. Tällöin aineistosta saadun, valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistäminen tapahtuu yhdistämällä pääluokkia yhdistäviksi luokiksi niin kauan kuin se on aineiston analyysin kannalta mahdollista siten, ettei yhteyttä aineiston alkuperäisdataan rikota. Monenlaiset variaatiot ovat luokittelussa mahdollisia, esimerkiksi luodaan ylä- ja pääluokkia alaluokkien ja yhdistävien luokkien väliin tai edetään suoraan alaluokista yhdistäviin luokkiin. Koska kyseessä on aineistolähtöinen analyysi, joka perustuu analyysiprosessin aikana tutkijan tekemille lukuisille valinnoille ja päätelmille, luokitusten tasoja ei voi etukäteen päättää, vaan ne selviävät vasta analyysin edetessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125–127.)

Sisällönanalyysin vaiheita hahmottaa edellä kuvatun kaltaisesti myös Puusa (2020, 148–149) sillä erotuksella, että kuvaa ryhmittelyvaihetta kategoriointi- ja teemoitteluvaiheena. Myös Schreier (2012, 5–9) esittää analyysin vaiheet samaan tapaan, joskin ryhmittely on koodaamista, joka tehdään ennen pelkistämistä valitun koodausrunon mukaisesti. Lisäksi Schreier painottaa koodausrunon toimivuuden testaamista ja mahdollista muokkaamista analyysin aikana, jotta sen kautta todella voidaan vastata tutkimuskysymykseen.

Analyysissa pyritään totuudenmukaisuuteen, uskottavan tulkinnan muodostamiseen sekä tehtyjen ratkaisujen perusteluun (Puusa 2020, 149). On tärkeää, että tutkimusraportissa kuvataan, miten tuloksiin on analyysiprosessin edetessä päädytty. Tuloksia voivat olla esimerkiksi empiirisestä aineistosta muodostettu malli, käsitteet, käsitejärjestelmä tai teemat, jotka kuvaavat aineistoa. Analyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa pyritään ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin joka vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127.) Tulosten analysoinnista edetään synteesien muodostamiseen eli kootaan tuloksista pääseikat yhteen ja vastataan niiden avulla tutkimuskysymykseen. Johtopäätökset vedetään laadituista synteseistä. (Puusa 2020, 154–155.) Johtopäätöksiä tehtäessä pyritään ymmärtämään, mitä asiat merkitsevät tutkittaville (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127).

Tässä yhteydessä on tärkeä huomata, että merkitykset eivät ole olemassa sellaisinaan, vaan ne rakennetaan. Laadullisen sisällönanalyysin menetelmä on omiaan tavoittamaan merkityksiä, jotka eivät ole ilmiselviä ja näin ollen edellyttävät tutkijalta tulkintojen tekemistä. Merkitykset rakennetaan

lopulta tutkimuskysymyksen rajaamasta osasta aineistoa, ei koko aineistosta. (Schreier 2012, 2–4.) Esimerkiksi omassa aineistossa merkitykset alkoivat rakentua jo aivan analyysin alkuvaiheessa ja ohjata mihin asioihin aloin aineistossa kiinnittää huomiota ja mitä poimin lähempään tarkasteluun. Vaikka tutkielman tavoitteena on tutkittavien näkökulmien tarkastelu, on lopputulos värittänyt tulkinnoilla ja merkityksillä, mitä olen analyysin aikana tutkijan roolissa tehnyt. Koska kyseessä on kirjallisuuskatsaus, merkitykset olen rakentanut sen pohjalta, mitkä asiat alkuperäistutkimuksissa ja niiden konteksteissa on jo merkityksellisiksi leimattu.

Aloitin analyysin tutustumalla aineistoon huolellisesti. Luin alkuperäistutkimukset läpi muutamaan kertaan ja tein niiden pohjalta alustavia muistiinpanoja. Ensimmäiset aineiston lukukerrat auttoivat muodostamaan kokonaiskuvan aineistosta ennen yksityiskohtaisempaa perehtymistä kuhunkin alkuperäistutkimukseen. Tämän jälkeen suoritin jälleen uuden, perusteellisemman lukukierroksen, jolloin keskityin kuhunkin tutkimukseen syvällisemmin tarkentamalla muistiinpanoja ja taulukoimalla aineistosta perustiedot liitteeseen (Liite 2.). Seuraavaksi lähdin etsimään alkuperäistutkimusten tulososioista kuvauksia, joissa tuotiin esiin vanhempien näkemyksiä lastensuojelusta. Valitsin analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuuden, mikä aineistossa oli useimmiten kokonainen alkuperäisilmaisu (sitaatti) tai tutkijoiden sanoittama, vanhempien näkemystä kuvaava virkkeen tai parin mittainen idea tai ajatus.

Yleisenä havaintona tutkielmani alkuperäistutkimuksista totean, että niissä sitaatit oli monessa tapauksessa valittu edustamaan esimerkkitaapauksia tai alkuperäistutkimusten pääteemoja, jolloin ne oli jo liitetty aineistosta tehtyihin tulkintoihin. En suhtautunut sitaatteihin sen aidompana aineistona kuin tutkijoiden auki kirjoittamiin tulkintoihin. Poimin alkuperäistutkimuksista analyysiin vanhempien kuvauksia riippumatta siitä, olivatko ne sitaatteja vai tutkijoiden kirjoittamia. Kirjallisuuskatsauksen ollessa kyseessä on tärkeää pitää mielessä, että analyysin kohteena on jo tulkittua aineistoa. Tämän tutkielman analyysi ja päätelmät perustuvat siis muiden tutkijoiden tekemiin tulkintoihin siitakin huolimatta, että olen analysoinut aineistoa myös sitaatteja hyödyntäen.

Kokosin analyysin alkuvaiheessa kaikki aineistosta löytämäni kuvaukset erilliselle Word-dokumentille. Erillisessä dokumentissa oli helpompaa hahmottaa kuvausten yhtäläisyyksiä ja eroja ja näin ollen tehdä ensimmäisen kerran karkeaa ryhmittelyä niiden sisältöjen perusteella. Listasin peräkkäin samansisältöiset kuvaukset, joista tämän jälkeen muodostin alaluokkia, yläluokkia ja yhdistäviä luokkia. Luokittelu perustui tulkintoihin, joita tein analyysin kuluessa kuvausten merkityksistä ja keskinäisistä yhteyksistä. Osa kuvauksista olisi sopinut sisältönsä vuoksi useampaan eri luokkaan tai luokat olisi voitu muodostaa eri tavoin. Palasin toistuvasti alkuperäistutkimusten

pariin varmistamaan, että kuvaukset säilyttivät asiayhteyksiin sidotut merkityksensä, kun lyhensin niitä tiiviimmiksi ilmaisuiksi ja etenin analyysissä kohti suurempaa abstraktiotasoa.

Analyysin edetessä tulokset asettuivat kolmelle eri päätekijöiden tasolle. Vanhempien kuvauksissa toistuivat kasvokkaisten kohtaamisten lisäksi myös asiakasprosessiin ja laajemmin lastensuojelun systeemiin liittyvät tekijät. Nämä muodostivat analyysin perusrungon ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta, jonka jälkeen kävin aineistoa läpi useita kertoja yhdistääkseni päätekijöihin niihin liittyvät keskeiset kuvaukset. Kiinnitin samalla huomiota toisen tutkimuskysymyksen osalta suosituksiin, joita aineistossa annettiin lastensuojelun käytännön kehittämiseksi. Suosituksia annettiin useissa alkuperäistutkimuksissa suoraan otsikoimalla ne omiksi luvuikseen (esim. *Recommendations for practice* tai *Implications for practice*). Osassa aineistoa suositukset oli kirjoitettu alkuperäistutkimusten diskussio-lukuihin tai muualle tutkimusraporttiin. Päätin analyysin siinä vaiheessa, kun koin käyneeni aineiston läpi niin perusteellisesti, etten enää löytänyt tutkimuskysymysten osalta olennaista täydennettävää. Aineiston rikkauden ja tutkimuskysymysten laajuuden vuoksi jouduin rajaamaan analyysistä pois paljon mielenkiintoisia yksityiskohtia, joihin ei tämän tutkielman puitteissa ollut mahdollista keskittyä. Pyrin tiivistämään analyysin tulokset olennaisimmiksi tulkitsemiini kuvauksiin ja suosituksiin, kuitenkin aineistoa liiaksi pelkistämättä.

4 AINEISTON LAADUNARVIOINTI JA TUTKIELMAN LUOTETTAVUUS

Laadunarviointi (*quality assessment, quality appraisal*) on pohjimmiltaan sen pohtimista, onko tutkimus luotettava (Booth ym. 2022, 159, 166–167). Vilkan (2023, 92) mukaan kaikissa kirjallisuuskatsauksissa tulisi suorittaa kaksi laadunarviointia; kirjallisuuskatsauksen aineiston sekä oman kirjallisuuskatsauksen arviointi. Tässä luvussa esittelen ensin yleisiä suuntaviivoja katsauksen aineiston sekä laadullisen tutkimuksen laadunarvioinnille. Tämän jälkeen arvioin tutkielman aineiston laatua kokonaisuutena. Olen tiivistänyt kunkin alkuperäistutkimuksen laatuun liittyviä huomioita liitteenä olevan taulukon sarakkeeseen *Kriittinen arviointi* (Liite 2.), joten en tässä luvussa keskity tarkemmin yksittäisten alkuperäistutkimusten laadunarviointiin. Luvun edetessä arvioin samalla myös tutkielman luotettavuutta.

Laadunarviointi on tärkeä vaihe kirjallisuuskatsauksessa ja se on hyvä kirjoittaa auki, sillä kuten Efron ja Ravid (2019, 95) toteavat; koko kirjallisuuskatsauksen laatu riippuu suurelta osin aineiston laadusta. Kirjallisuuskatsauksen puutteina voidaan nähdä, ettei aineiston laatua ole arvioitu lainkaan ja aineistoksi on valittu laadullisesti heikkotasoisista ja epätarkoituksenmukaista aineistoa (Booth ym. 2022, 15–16; ks. myös Vilka 2023, 92–94). Petticrew ja Roberts (2006, 128–131) esittävät, ettei laadunarvioinnissa tule kuitenkaan pyrkiä ”täydellisten tutkimusten” löytämiseen, vaan sellaisten virheiden havaitsemiseen, joilla voi olla vaikutusta tutkimuksen tulosten tulkintaan (ks. myös Booth 2022, 167). Aveyardin (2014, 104) ja Boothin ym. (2022, 159) mukaan laadunarvioinnissa punnitaan yleensä sitä, miten asianmukaisesti alkuperäistutkimukset on toteutettu ja miten hyvin ne vastaavat oman kirjallisuuskatsauksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymykseen (ks. myös Vilka 2023, 93). Yleisesti voidaan sanoa, että laadunarviointi on sen pohtimista, miten alkuperäistutkimusten tulokset vaikuttavat tekeillä olevan kirjallisuuskatsauksen argumentteihin ja päätelmiin (Efron & Ravid 2019, 95).

Torraco (2016, 419–420) ohjaa integroivan kirjallisuuskatsauksen aineiston laadunarvioinnissa keskittymään siihen, miten hyvin alkuperäistutkimukset edustavat tutkimaansa aihetta. Laadunarvioinnissa voi paljastua tietoa, jota tutkimuksen parissa on totuttu pitämään itsestään selvänä tai epämääräisenä. Tällöin tekeillä olevassa kirjallisuuskatsauksessa voidaan käsitteellisesti uudelleen järjestää aiheeseen liittyvää tutkimusta ja saada näin aikaan ajantasaisempi ja selkeämpi ymmärrys siitä. Samalla voidaan tunnistaa tutkimuksen aukkoja ja suunnata tulevaisuuden tutkimusta kohti uusia näkökulmia. (Mt., 419–420.)

Laadullisen tutkimuksen kohdalla aineiston laadunarvioinnin suorittamisen tavoista ja tarpeellisuudesta ei kuitenkaan vallitse yksimielisyyttä tutkijoiden joukossa (Aveyard 2014, 121–123;

Booth ym. 2022, 186, 242). Laadulliselle tutkimukselle on ominaista sanallinen tulkinta, eikä tarkka numeerinen mittaaminen, jonka vuoksi on esitetty, ettei laadullisen tutkimuksen laadunarviointia voida suorittaa arvioimalla sen *validiteettia* (tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä luvattu tutkia) ja *reliabiliteettia* (tutkimustulokset toistettavia) samoin kuin määrällisessä tutkimuksessa (Aveyard 2014, 121–123; Tuomi & Sarajärvi 2018, 160–161). Laadullisen tutkimuksen laadunarviointiin on jopa ehdotettu omia strategioitaan (esim. Guba & Lincoln 1989; ks. myös Aveyard 2014, 122–123). Toisaalta iso osa tutkijoista on sitä mieltä, että pätevyyden ja luotettavuuden käsitteet ovat käyttökelpoisia myös laadullisen aineiston laadunarvioinnissa, sillä tutkijan on mahdollista määritellä oman kirjallisuuskatsauksensa kannalta, mitkä aineiston puutteet ovat merkittäviä ja mitkä eivät (Booth ym. 2022, 159, 166–167; ks. myös Vilkkä 2023, 93). Laadunarviointi on siten tutkijan valintoihin nojaava subjektiivinen prosessi (Booth ym. 2022, 189).

Aineiston laadunarviointi alkaa jo aineistonhaku- ja valintavaiheissa (Booth ym. 2022, 160–166; Vilkkä 2023, 93). Valitut tietokannat vaikuttavat hakutulosten ja sitä kautta aineiston laatuun. Aineistoni alkuperäistutkimukset olen hakenut yliopiston hyväksymistä tietokannoista, jotka koostuvat pääosin tieteellisistä julkaisuista. Tietokannat kattavat sosiaalitieteiden ja sosiaalityön aloilta keskeiset akateemiset julkaisut. Useampien tietokantojen hyödyntäminen aineistonhaussa olisi avannut aineistonhakua laajemmalle. Tietokantojen rajaaminen kolmeen oli kuitenkin harkittu valinta huomioiden tutkielman laajuus ja käytettävissä oleva aika. Aineistonhaun puutteena voidaan tässä tutkielmassa nähdä se, että etsin vain sähköisessä muodossa olevia, jo julkaistuja artikkeleita. En siis etsinyt aineistoa fyysisistä lähteistä enkä kohdistanut hakua julkaisemattomiin artikkeleihin.

Rajasin haut pelkästään vertaisarvioituihin artikkeleihin, vaikka integroivaan kirjallisuuskatsaukseen olisi voinut sisällyttää myös harmaata kirjallisuutta (Vilkkä 2023, 33). Vertaisarvioinnissa on kyse siitä, että artikkeli käy ennen julkaisua läpi tarkastusprosessin, jossa arvioidaan täyttääkö artikkeli tieteenalan vaatimukset ja noudattaako se hyvää tieteellistä käytäntöä (esim. Ridley 2012, 44). Tämä rajaus voi olla osasyynä tutkielmani aineiston pieneen kokoon. Harmaan kirjallisuuden sisällyttäminen aineistoon olisi mahdollisesti kasvattanut sen kokoa, mutta tällöin valinta olisi ollut ristiriidassa tutkimuskysymysteni kanssa, jotka jo itsessään ohjasivat tarkastelemaan vain tutkimuskirjallisuutta. Toisaalta vertaisarviointi ei ole aineiston laadussa ehdoton kriteeri. Etenkin sellainen harmaa kirjallisuus, johon vertaisarvioituissa artikkeleissa on runsaasti viitattu, voi olla laadultaan korkeatasoista ja siten kirjallisuuskatsauksen aineistoksi sopivaa (Hiebl 2023, 242). Nämä jätin kuitenkin aineistonhaussa huomiotta.

Löysin osan artikkeleista viitehaulla, jota kutsutaan *lumipallotekniikaksi* (*snowball sampling*). Kyseinen tekniikka ohjaa hakua jo saatuja hakutuloksia edeltäviin tutkimuksiin ja voi olla erityisen hyödyllinen, kun ilmiötä on kuvattu usein eri avainsanojin ja käsittein (Efron & Ravid 2019, 61; Hiebl 2023, 234, 242; ks. myös Vilka 2023, 66). Arvioin, että aineistonhaku lumipallotekniikalla oli perusteltua huomioiden se, miten monin eri käsittein vanhempien kokemuksia on tutkittu (ks. luku 3.3). Vaikka käytin aineistonhaussa paljon aikaa erilaisten avainsanojen tunnistamiseen, on mahdollista, että joitakin avainsanoja jäi tunnistamatta. Puutteena voidaan pitää sitäkin, että tein eri tietokantoihin hakuja hieman erilaisin hakusanayhdistelmin. Toisaalta on jälkikäteen vaikea sanoa, olisiko yksi yhtenäinen hakustrategia todella tuottanut vielä uusia, aineistoon sopivia tuloksia. Eri tietokantojen ajallisissa ja sisällöllisissä kattavuuksissa sekä sisältöjen indeksoinnissa on eroja, joten hakuihin liittyy aina sattumanvaraisuutta.

Tutkielman vahvuuksina näen, että aineiston valintavaiheessa pidin kiinni selkeistä ja yhdenmukaisista hyväksymis- ja hylkäämiskriteereistä. Tutustuessani artikkeleihin punnitsin tarkasti jokaisen sopivuutta tutkielman tavoitteisiin ja kysymyksenasetteluun. Lopullisen aineiston kokoon vaikutti varmasti se, että tässä vaiheessa hylkäsin sisällön perusteella lukuisia artikkeleita, joissa oli tutkittu tutkielman kysymyksenasettelun kannalta liian suppeita aiheita tai tehty vastaajia koskevia rajoituksia, jotka olisivat olleet ristiriidassa tämän tutkielman kysymyksenasettelun kanssa. Lisäksi dokumentoin ja kuvasin tutkielman aineistonhaku- ja valintavaiheet tarkasti. Analyysiluvuissa viittasin alkuperäistutkimuksiin sivutarkasti, jotta lukijalla on mahdollisuus tarkistaa aineistosta tekemiäni tulkintoja. Pyrin tutkielmaa tehdessäni hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen kiinnittämällä erityistä huomiota huolellisuuteen, tarkkuuteen sekä eettisesti kestäviin tiedonhankinta-, arviointi- ja tutkimusmenetelmiin (TENK 2012).

Aineiston koon jäädessä suhteellisen pieneksi (n=13) päätin tarkistaa ennen analyysin aloittamista valitsemieni alkuperäistutkimusten lähdeluetteloista, jäikö aineiston ulkopuolelle kysymyksenasettelun kannalta olennaisia artikkeleita. Hyödynsin tässä *viittausanalyysin* (*citation analysis*) peruseräotteita, joiden avulla pyritään ymmärtämään viittauskäyttäytymistä ja viittausten kohdistamista tieteellisessä tutkimuksessa (esim. Cronin 1984; Letonsaari & Kumpulainen 2021; Rousseau 2018). Viittausanalyysin idea perustuu siihen, että tieteellinen tutkimus on sosiaalinen ja kumulatiivinen prosessi (Kuhn 1962), jossa tutkijat hakevat tukea omille johtopäätöksilleen viittaamalla muiden tutkijoiden jo tekemiin päätelmiin (Rousseau 2018, 100). Tutkielmani artikkeleiden lähdeluetteloita tarkastelemalla pyrin selvittämään, oliko aineistosta jäänyt pois tutkielman kannalta merkittäviä artikkeleita, joihin viitataan usein aineistoni alkuperäistutkimuksissa.

Etsin ensin kaikki alkuperäistutkimukset viitetietokanta Scopuksesta (Elsevier) ja kokosin niiden lähdeluettelot erilliseen Excel-tilaukkuun. Lähdeluetteloissa oli yhteensä 556 lähdetä. Järjestin ne aakkosjärjestykseen kirjoittajan nimen mukaan. Tämän jälkeen laskin kuinka monta kertaa kukin lähde esiintyi taulukossa. Pysin tunnistamaan sellaiset artikkelit lähteiden joukosta, joihin oli viitattu vähintään neljässä tämän tutkielman alkuperäistutkimuksessa. Tarkoitukseni oli tunnistaa aiheen kannalta merkittäviä artikkeleita, jotka olisivat saattaneet sopia tutkielman aineistoksi ja joilla olisi siten voinut olla vaikutusta tutkielman tuloksiin.

Löysin yhteensä kuusi lähdetä, jotka olivat vähintään neljän alkuperäistutkimuksen lähdeluettelossa. Selvitin sitten tarkemmin, miksi ne eivät olleet tulleet valituiksi aineistoon. Olen listannut kyseiset lähteet sekä niiden hylkäämiskriteerit alla olevaan taulukkuun (Taulukko 3.).

Hylkäämis-kriteeri	Viittausten lukumäärä	Artikkeli / viittauksen kohde
Julkaistu ennen v. 2000	6	Cleaver, H. & Freeman, P. (1995): Parental Perspectives in Cases of Child Abuse
Julkaistu ennen v. 2000	7	Corby, B., Millar, M. & Young, L. (1996): Parental Participation in Child Protection Work: Rethinking the Rhetoric
Julkaistu ennen v. 2000	4	Farmer, E. & Owen, M. (1995): Child Protection Practice, Private Risks and Public Remedies
Kirja (aineistonhaku rajattu artikkeleihin)	4	Featherstone, B., Morris, K. & White, S. (2014): Re-imagining Child Protection: Towards Humane Social Work with Families
Julkaistu ennen v. 2000	4	Strauss, A. & Corbin, J. (1990): Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques
Julkaistu ennen v. 2000	4	Thoburn, J., Lewis, A. & Shemmings, D. (1995): Paternalism or Partnership? Family Involvement in the Child Protection Process

Taulukko 3. Alkuperäistutkimusten lähdeviittaukset, jotka eivät tulleet valituiksi aineistoon

Yllä olevista lähteistä viisi on julkaistu ennen vuotta 2000 ja uusin, vuonna 2014 ilmestynyt lähde on kirja. Koska esiin ei noussut artikkeleita, jotka olisivat täyttäneet tämän tutkielman aineistonhaussa asettamani kriteerit, tulkitsen tämän pohjalta, että tutkielman aineisto koostuu aiheen kannalta keskeisistä artikkeleista huomioiden asettamani rajaukset aineistonhaussa.

Kaikissa aineiston alkuperäistutkimuksissa tutkimusmenetelmänä oli haastattelu. Lisäksi yhdessä (Dale 2004) vanhemmilta kerättiin taustatietoja ja lyhyesti muita alustavia, haastattelun teemoihin liittyviä tietoja kyselylomakkeella. Kolme alkuperäistutkimusta (Healy ym. 2011; Schoch & Aeby

2022; Spratt & Callan 2004) toteutettiin osana laajempia, kolmiosaisia tutkimusprojekteja. Lisäksi yhdessä mainittiin, että se oli osa laajempaa, kolmivuotista tutkimusta (Petersen 2018).

Kaikki tieteelliset julkaisut, joista aineiston alkuperäistutkimukset on julkaistu, tähtäävät enemmän tai vähemmän sosiaalityön tutkimuksen ja käytännön välisen kuilun kaventamiseen tarjoamalla tutkittua tietoa työn käytäntöön. Alkuperäistutkimukset on kirjoitettu lastensuojelun käytäntöjen arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Oletettu lukijakunta koostuu muiden tutkijoiden ja lastensuojelun kentällä työskentelevien ammattilaisten lisäksi poliittisista päättäjistä. Alkuperäistutkimusten taustoituksissa ja muissa osissa näkyy viittauksia Isossa-Britanniassa 1990-luvulla aloitetusta lastensuojelun laaja-alaisesta uudistamisesta ja siitä käydystä keskustelusta (*re-focusing debate*). Uudistuksen tavoitteena oli lastensuojelun (*child protection*) luonteen muuttaminen pehmeämpään suuntaan (*child welfare*), jolloin riskien ja kontrollin sijaan pyrittiin painottamaan aiempaa enemmän tarpeiden ja tuen näkökulmia (esim. Jack 1997; Parton 1997; Pösö 2007, 72–76; Thoburn ym. 1995). Uudistuksella on ollut vaikutusta kansainvälisesti lastensuojelun tutkimukseen erityisesti englanninkielisissä maissa (esim. Devaney & McGregor 2017; Parton & Mathews 2001), joihin tutkielman aineisto (n=10) on painottunut.

Boothin ym. (2022, 189) mukaan kirjallisuuskatsauksessa aineiston laadunarviointi pohjautuu yksinomaan siihen, mitä alkuperäistutkimusten raportteihin on kirjoitettu, eikä ole epätavallista, että itse tutkimuksen tekoon liittyvät tiedot on kuvattu raporteissa niukasti. Tämä koskee etenkin metodologian ja analyysimenetelmän kuvausten osalta joitakin tutkielman alkuperäistutkimuksia (Buckley ym. 2011; Ghaffar ym. 2012; Smithson & Gibson 2017). Pohdin, että kyse voi olla tieteellisten julkaisujen protokollasta, joka ohjaa tutkijoita keskittymään tulosten esittämiseen. Laadullisessa tutkimuksessa syntyy yleensä runsaasti tekstiä, sillä tulokset esitetään sanallisina kuvauksina, joten julkaisua varten raportteihin täytyy tiivistää tutkimuksesta olennaisin (Alasuutari 2011, 83–89; Aveyard 2014, 127–128; Tuomi & Sarajärvi 2018, 148).

Vastaajien rekrytointikäytännöt olivat samankaltaiset kaikissa alkuperäistutkimuksissa siltä osin, että niissä hyödynnettiin lastensuojelun asiakasrekistereitä ja lastensuojelussa työskenteleviä ammattilaisia. Tyypillisesti rekrytointi käynnistettiin siten, että lastensuojelun ammattilaiset olivat yhteydessä tutkijoiden ennalta määrittelemiін kriteereihin sopiviin vanhempiin ja tiedustelivat alustavasti halukkuutta osallistua tutkimukseen. Kriteereissä määriteltiin esimerkiksi asiakkuuden kestoa ja sen syytä. Mikäli vanhemmat ilmaisivat halukkuutta osallistua, välitettiin vanhempien yhteystiedot tutkijoille, jotka tämän jälkeen antoivat lisätietoa tutkimuksesta ja hankkivat vanhemmilta suostumukset. Yhdessä alkuperäistutkimuksessa mainittiin, että suostumukset hankki

perheen kanssa työskentelevä ammattilainen (Jackson ym. 2017) ja toisessa puolestaan lastensuojelun työntekijä, joka ei työskennellyt kyseisten perheiden kanssa (Gibbons & Connolly 2020). Yhdessä tutkimuksessa vanhempien kontaktointi tapahtui kokonaan tutkijan toimesta (Spratt & Callan 2004). Lisäksi yhdessä tutkimuksessa ammattilaisten rooli vaihteli eräässä tutkimuksessa tutkimuksesta tiedottamisesta haastatteluiden sopimiseen (Buckley ym. 2011). Yhdestä alkuperäistutkimuksesta puuttui rekrytointiprosessin tarkka kuvaus (Strega ym. 2009).

Alkuperäistutkimuksissa oli päädytty hieman toisistaan poikkeaviin rajauksiin muun muassa sen osalta, oliko poimittu pelkästään aktiivisia (Healy ym. 2011; Jackson ym. 2017) vai pääTTYneitä (Dumbrill 2006; Gibbons & Connolly 2020) lastensuojeluasiakkuuksia vai molempia (Buckley ym. 2011; Strega ym. 2009). Vaihtelua oli myös siinä, oliko vastaajien joukossa vapaaehtoisia vai ei-vapaaehtoisia asiakkaita vai niin ikään molempia. Vapaaehtoisuus määriteltiin siten, että kyseessä oli perheen aloitteesta alkanut asiakkuus. Toisaalta vapaaehtoisen asiakkuuden suhteellisuutta sivuttiin useissa tutkimuksissa (Jackson ym. 2017; Petersen 2018; Schoch & Aeby 2022; Spratt & Callan 2004), sillä tiedostettiin se, että aloite oli kuitenkin voinut saada alkunsa pakottavista syistä, esimerkiksi niin, että vanhempi oli saanut tietää jonkin ulkopuolisen tahon tulevan tekemään lastensuojeluilmoituksen ja koki aloitteellisuuden olevan eduksi perheen tilannetta arvioitaessa (Petersen 2018).

Muutamassa alkuperäistutkimuksessa tutkijat olivat kokeneet lastensuojelun ammattilaisten työkiireiden ja heikon tavoitettavuuden hankaluutena vastaajien rekrytointivaiheessa (Ghaffar ym. 2012; Smithson & Gibson 2017). Tällä saattoi olla vaikutuksia aineiston edustavuuteen (Ghaffar ym. 2012). Jäi kuitenkin epäselväksi, missä määrin tämä vaikutti lopulta tuloksiin. Tiivistäen kaikissa alkuperäistutkimuksissa lastensuojelun ammattilaiset toimivat ”portinvartijoina” eli tutkijat tavoittivat vastaajia vain heidän kauttaan. Lastensuojelun asiakasrekistereistä vastaavat lastensuojelun ammattilaiset eikä niihin ole ulkopuolisilla pääsyä. Tässä on taustalla eettisiä ja salassapitovelvollisuuden sekä tietosuojaan liittyviä perusteltuja syitä. Vastaajien rekrytointiin tämä kuitenkin vaikutti alkuperäistutkimuksissa siten, ettei sitä voitu suorittaa niin läpinäkyvästi kuin tieteellisessä tutkimuksessa on yleensä tavoitteena. Tähän liittyen Pösö (2008, 100–101, 105) on todennut, että organisaatioiden kautta kootuissa aineistoissa voi aina kuulla organisaation äänen. Kuitenkaan ei ole syytä olettaa, että ilman portinvartijoita voitaisiin saada perhe-elämän problematiikan keskellä eläviä kertomaan asioistaan jotenkin aidommin. Puhe perhesuhteista värityy aina jollakin tavalla ja tutkimuksella on oikeus ja velvollisuus tarkastella myös ongelmallisissa perhesuhteissa eläviä eettisten ristiriitojenkin uhalla (mt., 100–101, 105).

Kiinnitin jo ensisilmäyksellä aineistossa huomiota siihen, että otosten vinoumat toistuivat alkuperäistutkimuksesta toiseen. Vinoumat saattoivat syntyä siitä, että lastensuojelun ammattilaiset esivalikoivat vanhempien joukosta omien näkemystensä mukaan sopivia vastaajia, mahdollisesti vanhempia, joiden arvioivat olevan kaikista yhteistyöhaluisimpia (Dumbrill 2006; Healy ym. 2011; Petersen 2018; Schoch & Aeby 2022). Esivalikointia perusteltiin joissakin alkuperäistutkimuksissa sillä, että ammattilaiset tunsivat perheiden tilanteet ja tämän tiedon turvin pyrittiin välttämään liian kuormittavissa tilanteissa olevien vanhempien valintaa (Ghaffar ym. 2012; Jackson ym. 2017; Smithson & Gibson 2017). Alkuperäistutkimusten otosten edustavuus saattoi heiketä esivalinnan vuoksi, mutta toisaalta sen perusteena olivat ainakin osittain eettiset syyt. Vinoumaa oli otoksissa myös siinä, että aineistossa painottuivat voimakkaasti äitien vastaukset. Vain yhdessä alkuperäistutkimuksessa vastaajina oli enemmän isejä kuin äitejä (Dumbrill 2006) ja toisessa tutkittiin pelkästään isien näkemyksiä (Strega ym. 2009). Äitien ylliedustus ei ole yllättävää, sillä tutkimus on jo pidempään osoittanut, että isät ovat marginaalisissa sekä lastensuojelun käytännön työssä että lastensuojelun tutkimuksessa (Daniel & Taylor 2001, 7–9, 21–26; O’Hagan & Dillenberger 1995).

Myös vastaajien itsensä toimesta tapahtuva valikoituminen saattoi vaikuttaa otosten koostumukseen ja siten tuloksiin. Joissakin tutkimuksissa suhteellisen suuri osuus vanhemmista kieltäytyi osallistumasta tutkimukseen (Bouma ym. 2020; Gibbons & Connolly 2020), eikä kieltäytymisen syytä aina kerrottu tutkijoille (Dale 2004; Jackson ym. 2017). On mahdollista, että lastensuojelun ammattilaisten mukanaolo rekrytoinnissa esti joidenkin vanhempien osallistumisen tai sai toiset osallistumaan. Kuulan (2011, 138) mukaan kun tutkimukseen valitaan osallistujia jonkin organisaation alustavalla suostumuksella, voidaan kysyä, voiko osallistumisesta kieltäytyä täysin vapaasti. Muutamissa alkuperäistutkimuksissa pohdittiin lyhyesti sitä, motivoiko kokemusten laatu jollakin tavalla vastaajia osallistumaan tutkimukseen, mutta tässä jäätiin vain varovaisten arveluiden varaan (Buckley ym. 2011; Jackson ym. 2017). Sitäkin pohdittiin, vaikuttiko vanhempien kertomaan kenties se, että he pelkäsivät antamiensa tietojen päätyvän lastensuojelun ammattilaisten tietoon siitäkin huolimatta, että aineiston anonymisoinnin prosessi käytiin läpi (Smithson & Gibson 2017).

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2018, 149–150) eettisyys liittyy olennaisesti tutkimuksen laatuun. Eettisyyteen liittyvät asiat korostuvat entisestään *sensitiivistä tutkimusta* tehtäessä. Leen (1993) mukaan sensitiivisellä tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jolla on potentiaalia aiheuttaa tutkimukseen osallistuville jonkinlaista riskiä tai haittaa. Sensitiivisyys viittaa siihen, että syvästi henkilökohtaisista, mahdollisesti traumaattisista kokemuksista puhuminen voi olla vaikeaa. (Mt.;

Kallinen ym. 2015, 15–16.) Perheisiin ja etenkin perhe-elämän nurjiin puoliin kytkeytyvät kokemukset voidaan tulkita sensitiiviseksi tutkimusaiheeksi, sillä nämä kuuluvat ihmisten yksityisyyden alueelle. Ajankohtaiset, kuormittavat tilanteet perheissä voivat nostaa pintaan voimakkaita tunteita, jotka voivat vaikuttaa vielä haastattelutilanteiden päätyttyäkin (esim. Hämäläinen ym. 2014, 53, 57; Kallinen ym. 2015, 17; Pösö 2008.)

Kuula (2011, 136–139) tuo esiin, että tutkimusaiheen sensitiivisenä kokevat voivat jättäytyä sen vuoksi tutkimuksesta pois. On myös etukäteen mahdotonta tietää millaisiksi haastattelutilanteet kullekin osallistujalle ja myös tutkijalle muodostuvat. Esimerkiksi yhdessä alkuperäistutkimuksessa tutkija koki muutamassa haastattelutilanteessa, ettei lapsen läsnäolo vanhemman haastattelussa ollut lapsen edun mukaista (Dale 2004), vaikka lastenkin osallistumista tutkija oli alun perin toivonut. Sensitiivisten aiheiden parissa tutkijoilta vaaditaan erityisen paljon moraalista harkintaa ja hienotunteisuutta.

Eettisesti toteutettu tutkimus edellyttää, että osallistujia on etukäteen informoitu selkeästi tutkimuksen tavoitteista ja sisällöistä. Lisäksi osallistujilla tulee olla mahdollisuus evätä suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta missä tahansa vaiheessa tutkimusta. (Kuula 136–139.) Aineistosta löytyi maininta siitä, että tutkijat havaitsivat muutaman kerran vanhemmilla olevan puutteelliset tiedot tutkimuksesta (Jackson ym. 2017). Tällöin tutkijat informoivat vanhempia uudelleen varmistaakseen, että he ymmärsivät mihin olivat osallistumassa. Eettisiin tutkimustapoihin kiinnitettiin huomiota paikoitellen aineistossa siten, että haastattelijoina valittiin henkilöitä, joilla oli runsaasti kokemusta tutkimushaastatteluiden suorittamisesta tai lastensuojelun sosiaalityön työkokemusta (Jackson ym. 2017). Pyrkimyksenä tässä oli, että haastattelut voitaisiin suorittaa mahdollisimman sensitiivisesti konteksti huomioiden. Yhdessä tutkimuksessa siihen osallistuneille vanhemmille tarjottiin mahdollisuutta jälkipuintiin lastensuojelun palveluntarjoajan toimesta (Buckley ym. 2011).

Kokonaisuutena tarkastellen aineiston korkeasta laadusta kertoo nähdäkseni se, että kaikissa alkuperäistutkimuksissa tuotiin esiin tutkimuksen tekoon liittyviä eettisiä näkökulmia ja tiedostettiin tutkimuksen sensitiivisyys. Alkuperäistutkimukset oli jo etukäteen pyritty suunnittelemaan siten, että niistä koituisi perheille mahdollisimman vähän haittaa. Viidessä tutkimuksessa oli erillinen maininta siitä, että ne oli arvioitu eettisyyden osalta paikallisen yliopiston tai tutkimuslaitoksen tutkimuseettisessä toimikunnassa. Mahdollisesti muutkin tutkimukset olivat läpikäyneet eettisyyteen liittyviä arviointeja julkaisujen omien prosessien mukaan, vaikkei tästä erikseen mainittukaan.

Alkuperäistutkimuksissa käytettiin analyysitapana pääsääntöisesti induktiivista analyysia. Kahdessa alkuperäistutkimuksessa (Dale 2004; Dumbrill 2006) mainittiin metodologiaksi teoreettisen mallin kehittäminen analyysin pohjalta (*grounded theory*). Laadulliselle tutkimukselle ominaisesti alkuperäistutkimusten otokset olivat melko pieniä. Valtaosassa (n=9) vastaajia oli alle 20, tyypillisimmin 10–12 (n=5). Yleistämisen mahdollisuudet ovat laadullisessa tutkimuksessa rajallisia, joten pääasiallisena pyrkimyksenä on yleensä sen sijaan tutkittavan ilmiön tarkka, kontekstisidonnainen kuvaaminen ja teemoittelu (Creswell & Creswell 2018, 17–19, 202), tietyn toiminnan ymmärtäminen tai teoreettisesti mielekäs tulkinta ilmiöstä (Puusa 2020, 188; Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Laadulliset aineistot ovat kontekstisidonnaisia, sillä ne kerätty eri tilanteissa ja eri tarkoituksia varten. Siksi niistä tulee tehdä yleistyksiä ja päätelmiä harkiten. (Alasuutari 2011, 87–89.)

Edellä mainittu huomioiden pohdin paljon yleistettävyyden mahdollisuutta tässä tutkielmassa. Puusan ja Julkusen (2020, 190, 195) mukaan yleistäminen tarkoittaa, että tulosten tulisi päteä muihinkin kuin vain tutkittuihin tapauksiin. Toisaalta laadullisessa tutkimuksessa tärkeimpänä tavoitteena nähdään syvällisen ja rikkaan käsityksen saavuttaminen tutkittavasta ilmiöstä. Aineistoa ei selitetä, vaan tulkitaan. Tämä on samalla myös perusta, jolla tutkimuksen laadunarviointi suoritetaan. (Mt., 190, 195.) Yleistämisen vaatimus ei ole siten yhtä ehdoton kuin määrällisessä tutkimuksessa. Tutkielman tavoitteena on luoda yleisesitys vanhempien lastensuojeluun liittyvistä kokemuksiin vaikuttavista tekijöistä kansainvälisen tutkimustiedon pohjalta ja tiivistää tämän pohjalta suosituksia lastensuojelun kehittämiseksi. On nimittäin kiinnostavaa, että alkuperäistutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia riippumatta siitä, että ne on toteutettu 20 vuoden ajanjakson sisällä eri maissa ja hieman erilaisin metodologioin. Tämä voi kertoa siitä, että jännitteisyys, mikä syntyy julkisen vallan mahdollisuudesta puuttua perhe-elämään luo pohjaa tietynlaisille vastauksille. Tulosten yhtenevyyttä voi selittää se, millaisena ilmiönä ja palveluna lastensuojelu yleisesti länsimaissa nähdään. Tämä puolestaan viittaa siihen, että lastensuojelulle ja sen parissa syntyville kokemuksille on olemassa länsimaisessa kulttuurissa jaettu merkityksiä. En siten näe estettä sille, miksi laadukasta kansainvälistä tutkimustietoa ei voisi tarkastella suomalaisessa kontekstissa, sillä en esitä, että tutkielman aineisto antaisi ilmiöstä kaiken kattavan kuvan. Uskon sen kuitenkin valottavan tärkeitä seikkoja lastensuojelun asiakkuudesta vanhempien näkökulmista.

Pohdin alkuperäistutkimuksissa saatujen tulosten yhtenevyyden osalta myös *julkaisuharhan* (*publication bias*) mahdollisuutta. Vilkka (2023, 94–95) tuo esiin, että tieteellisessä tutkimuksessa tietynlaiset tulokset nähdään herkemmin julkaisun arvoisina ja merkityksellisinä. Kyse on

vakiintuneista julkaisutavoista. Salminen (2011, 31) täydentää, että akateemiseen keskusteluun sisältyy jatkuvuutta, sillä tulokset ja päätelmät ovat osa tieteenalan teoreettista keskustelua, jolla on omat historialliset juurensa. Tutkielman aineistoa kokonaisuutena tarkastellen näyttää siltä, että koska lastensuojelun asiakaskokemuksiin kohdistuva tutkimus on painottunut voimakkaasti lastensuojelun käytännön työn kehittämiseen, on tämän vuoksi tutkimuksessa ehkä totuttu nostamaan esiin kielteisiä kokemuksia. Ne toimivat luontevasti kehittämisen suunnannäyttäjinä ja samalla jatkotutkimuksen perusteluina. Mahdollinen julkaisuharha voi ohjata aiheen tutkimusta tähän suuntaan, jolloin kielteiset kokemukset korostuvat. Aineistossa näkyi mielestäni paikoitellen tutkijoiden hienoinen huoli tutkimuksen parissa vallitsevasta stereotyypisestä, kielteisiä kokemuksia tuottavasta lastensuojelun imagosta (Dale 2004; Ghaffar ym. 2012). Osassa alkuperäistutkimuksia (Bouma ym. 2020; Buckley ym. 2011; Dale 2004; Ghaffar ym. 2012) tuotiin esiin, ettei lastensuojelun kokonaiskuva ole julkisuudessa tasapainossa, jos myös myönteisille asiakaskokemuksille ei anneta tarpeeksi tilaa tutkimuksessa. Voi siis olla, että lastensuojeluun liittyvät myönteiset kokemukset jäävät tutkimuksessa katveeseen, koska lastensuojelun asiakaskokemukseen kohdistuvassa tutkimuksessa on totuttu painottamaan kehittämisen näkökulmaa niin voimakkaasti.

Lähestyn tutkielman aineistoa Alasuutarin (2011, 114–115, 122–123) termein *näytenäkökulmasta*, jossa se ei ole heijastuma todellisuudesta sinänsä, vaan koostuu tutkittavien todellisuuksien osista. Tuloksia ei tulkita siitä näkökulmasta, että ovatko vastaajat puhuneet ”totta” haastatteluissaan, vaan ennemmin keskitytään merkitysrakenteisiin, joita vastaajat ovat vastauksissaan ilmentäneet. Erityinen mielenkiinto kohdistuu siihen, mitä kokemuksia vastaajat ovat pitäneet merkityksellisinä lastensuojelun asiakkuuteen liittyen. Vastauksissa tiivistyy asiakaskokemuksen luonne, jossa on aina subjektiivisia elementtejä, mutta jonka voidaan yleisellä tasolla nähdä myös kertovan jotakin oleellista lastensuojelun asiakkaana olemisesta. Tässä mielessä tarkastelen tutkielman aineistoa myös *faktanäkökulmasta*, sillä uskon, että alkuperäistutkimusten vastaajat on valittu sillä perusteella, että heillä todella on tietoa lastensuojelun asiakkaana olemisesta (Alasuutari 2011, 90–91, 112–115, 122–123; Puusa 2020, 149–150).

Näyte- ja faktanäkökulmat nivoutuvat toisiinsa monelta osin, eikä niitä ole käytännössä helppoa erottaa tarkasti toisistaan. Valitut näkökulmat on kuitenkin tarpeellista tiedostaa, sillä niillä on vaikutusta tutkimuksen arvioinnissa käytettyihin periaatteisiin. (Puusa 2020, 150.) Olen päätenyt näkökulmien yhdistämiseen, sillä uskon Alasuutarin (2011, 97–98) tavoin, ettei ihmisten kokemuksia tutkittaessa ei ole koskaan mahdollista saada täyttä varmuutta siitä, että on saatu tieto paikkansapitävää ja luotettavaa. ”Lopullisen totuuden” etsiminen ei ole laadullisessa tutkimuksessa,

kuten tieteellisessä tutkimuksessa yleensäkin, mielekäs päämäärä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei saatu tietoa olisi arvokasta ja käyttökelpoista. Pohjolan (2007, 27–28) mukaan tutkimuksen suora sovellettavuus on toisinaan eri asia kuin sen yhteiskunnallinen relevanssi. Yhteiskunnallinen relevanssi merkitsee sitä, että tutkimus tuottaa uutta tietoa ja lisää ymmärrystä päätöksentekoon ja toiminnallisiin ratkaisuihin. Koen, että juuri tässä on tutkielman aineiston anti – lastensuojelun tarkastelu yhteiskunnallisena ilmiönä ja palveluna, jolla on ihmisten elämään kauaskantoisia vaikutuksia ja jota tulee toteuttaa eettisesti sekä kehittää asiakkaiden kokemukset huomioiden. Palvelun kehittämisessä tulee ymmärtää asiakaskokemusten rakentumista ja merkitystä.

5 VANHEMPIEN NÄKEMYKSIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Vanhempien näkemyksiin vaikuttavat tekijät muodostavat kolme päätasoa. Aineistossa on havaittavissa vanhempien näkemysten kohdistuvan eri tasoille sen mukaan, ovatko kyseessä *suhdetasoon* eli asiakkaan kohtaamiseen liittyvät tekijät, lastensuojelun *prosessitasoon* eli asiakasprosessin kuljettamiseen organisaation kontekstissa liittyvät tekijät vai *systeemitason* tekijät, jotka puolestaan liittyvät laajemmin lastensuojelun reunaehtoja asettavalle yhteiskunnan tasolle. Päätasot jakautuvat kukin kahteen eri tekijään. Suhdetasolla tekijät ovat *vuorovaikutustaidot* sekä *tunnettyö*. Prosessitaso jakautuu *kokonaiskuvan muodostamiseen* ja *päätöksentekoon*. Systeemitaso puolestaan jakautuu *organisaation resursseihin* ja *lainsäädäntöön*.

Olen tiivistänyt taulukkoon tekijöiden päätasot, tekijät sekä niiden keskeiset kuvaukset (Taulukko 4.). Viimeinen sarake taulukossa havainnollistaa miten kuvaukset esiintyvät aineistotasolla. Poimin kuhunkin tekijään liittyvät keskeiset kuvaukset aineistosta ja tarkastelen niitä tässä luvussa.

Tekijöiden päätasot	Tekijät	Keskeiset kuvaukset	Alkuperäis- tutkimusten lkm
SUHDE	Vuorovaikutustaidot	<i>Vanhempien kuunteleminen, tavoitettavissa oleminen, luotettavuus ja kunnioitus, rehellisyys ja selkeys, hyväksyvyys ja kannustavuus</i>	13
	Tunnettyö	<i>Voimakkaiden tunteiden kohtaaminen, empatia</i>	12
PROSESSI	Kokonaiskuvan muodostaminen	<i>Vanhempien osallistuminen, työntekijöiden tietämys perheiden elämään vaikuttavista ilmiöistä</i>	13
	Päätöksenteko	<i>Perustellut päätökset, läpinäkyvyys ja suunnitelmallisuus</i>	8
SYSTEEMI	Organisaation resurssit	<i>Tarpeiden mukaiset ja oikea-aikaiset tukipalvelut, työntekijöiden vaihtuvuus ja kiire</i>	9
	Lainsäädäntö	<i>Vallankäyttö, lastensuojelun maine</i>	9

Taulukko 4. Vanhempien näkemyksiin vaikuttavat tekijät ja niiden keskeiset kuvaukset

5.1 Suhdetaso

Kaikissa alkuperäistutkimuksissa kuvataan ammattilaisten *vuorovaikutustaitoja*. Vuorovaikutustaidot on yksi eniten kuvauksia saanut yksittäinen tekijä aineistotasolla. Runsaiden ja sisällöllisesti rikkaiden kuvausten perusteella kyse on vanhemmille tärkeästä tekijästä, jolla on merkittävästi vaikutusta siihen, millaisia näkemyksiä heille syntyy lastensuojelusta. Vuorovaikutustaidot ovat laaja käsite, mutta tässä niillä tarkoitetaan vanhempien kuvauksia siitä, miten ammattilaiset kohdanneet heitä lähinnä kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Lastensuojelu on herkästi voimakkaita tunteita herättävää ja tämä näkyi alkuperäistutkimuksissa vanhempien lukuisina kuvauksina erilaisista tunnereaktioista, mitä heillä heräsi suhteessa lastensuojeluun. Monessa perheessä elettiin jo valmiiksi kriisin keskellä. Lastensuojelun mukaantulo saattoi laukaista vanhemmissa odotuksia ja pettymyksiä, jotka purkautuivat monenlaisina voimakkaina tunteita. *Tunnetyöllä* on siten merkittävä vaikutus siihen, millaisia näkemyksiä vanhemmille syntyy lastensuojelusta. Tunnetyöllä tarkoitetaan tutkielmassa vanhempien tunteiden kohtaamista ja huomioimista.

Vuorovaikutustaitojen osalta vanhemmat kuvasivat kaikissa alkuperäistutkimuksissa erityisesti sitä, miten he kokevat ammattilaisten *kuuntelevan*³ heitä. Kuunteleminen oli tärkeä osa vuorovaikutustaitoja ja sen kautta edistettiin yhteistyösuhteen muodostumista, avoimuutta, luottamusta, aidon kiinnostuksen osoittamista ja tuen antamista. Sillä oli vanhemmille suuri merkitys, kuten eräs vanhempi kuvasi Gibbonsin ja Connollyn (2020, 37) tutkimuksessa: *Koin tulleen kuulluksi, tuki mitä sain sosiaalityöntekijältä, antoi minulle luottamusta puhua.*

Läpi aineiston toistuivat kuvaukset siitä, miten keskustelut lastensuojelun ammattilaisten kanssa olivat olleet vanhemmille pelottavia tilanteita, joita vanhemmat olivat saattaneet hermoilla etukäteen. Spratt ja Callan (2004, 217–218) toteavat, että kuuntelemisella voi olla tyynnyttävä, rauhoittava vaikutus ja sen kautta ammattilainen voi osoittaa aitoa kiinnostusta perheen asioihin tavalla, mitä vanhemmat eivät koe pelottavaksi: *Hän oli aidosti kiinnostunut, ei kyseenalaistanut, vaan aidosti kiinnostunut arjestamme, ei pelottava kysyessään, miten asiat ovat.* Onnistunut kuunteleminen auttoi vanhempia myös pohtimaan asioita ja samaan neuvoja erilaisiin tilanteisiin, kuten Jacksonin ym. (2017, 1456) tutkimuksessa äiti toi esiin:

³ Bouma ym. 2020, 121–122; Buckley ym. 2011, 104–109; Dale 2004, 147–150; Dumbrill 2006, 30–33; Ghaffar ym. 2012, 897–900; Gibbons & Connolly 2020, 35–37; Healy ym. 2011, 284–287; Jackson ym. 2017, 1455–1457; Petersen 2018, 611–612; Schoch & Aeby 2022, 9–11; Smithson & Gibson 2017, 568; Spratt & Callan 2004, 217–218; Strega ym. 2009, 78–85.

Kun puhun työntekijälle – kuka tahansa hän onkaan – [...] voin kertoa heille saadakseni tietää heidän näkemyksiään, voin puhua heille, kertoa kuullakseni mitä he ajattelevat siitä, se on kuin keskusteluterapiaa ja he voivat esittää näkemyksiään kuullakseen mitä ajattelen.

Aineiston perusteella kuuntelemisella voi olla vanhemmille suuri merkitys, vaikkei se johtaisikaan suoraan mihinkään konkreettiseen. Kuunteleminen on osa toisen inhimillistä kohtaamista ja sen kautta voidaan osoittaa arvostusta. Joillekin vanhemmille lastensuojelun ammattilaiset olivat ainoita tahoja, jotka aidosti kuuntelivat, kuten seuraavassa eräs äiti kuvasi Ghaffarin ym. (2012, 900) tutkimuksessa omasta lapsuudestaan avautumista: *Hän [sosiaalityöntekijä] tuli tapaamaan vain minua, joten pystyin kertomaan hänelle perheeni historiasta. Se oli aina ollut mielessäni.*

Kuuntelemisella saattoi olla myös erityistä merkitystä tilanteissa, joissa vanhempaa ei voitu syystä tai toisesta osallistaa päätöksenteossa, sillä sitä kautta vanhempi sai kuitenkin sanottua asiansa ja kykeni sitä kautta hyväksymään päätöksen helpommin (Ghaffar ym. 2012, 899). Ymmärtävällä kuuntelemisella saattoi olla sekin vaikutus, että vanhempi kääntyi myöhemmin lastensuojelun kannalle, kuten Healyn ym. (2011, 286) tutkimuksessa eräs äiti sanoi:

Olin eri mieltä siitä, että B:n [entisen kumppanin] vanhemmat tapaavat lapsia, koska heidän piti edelleen tavata lapsia valvotusti... Näin jälkepäin ajattelen [lastensuojelun toimipisteen nimi] teki oikean ratkaisun, ja kuuli minua, kun sanoin, etten halunnut vanhempien tapaavan lapsia niin paljoa, ja he ymmärsivät myös miksi [olin sitä mieltä]. (Mt., 286.)

Aineistossa oli useita kuvauksia ohitetuksi tulemisesta, minkä tulkitsen kuuntelemisen vastakohtaksi. Callanin ja Sprattin (2004, 218) mukaan vanhemmat kiinnittivät paljon huomiota siihen, kuunneltiinko heitä riittävästi. Vanhemmat kokivat tulleen ohitetuiksi ammattilaisten toimesta, kun heidän näkökulmiaan perheiden tilanteista ei kuunneltu tai kuunneltiin, muttei otettu riittävällä tavalla huomioon. Bouman ym. (2020, 121) tutkimuksessa äiti kuvasi ohitetuksi tulemistä seuraavasti: *He kuuntelivat minua, mutta eivät tehneet sillä [tiedolla] mitään. Onko tällaisen keskustelun käymisessä siis mitään järkeä? Käytiinkö se vain, että voisin päästellä vähän höyryjä vai?*

Ohitetuksi tulemisen kokemukset olivat johtaneet joidenkin vanhempien kohdalla voimattomuuden tunteisiin (Bouma ym. 2020, 121) tai saaneet aikaan muunlaisen voimakkaan tunnereaktion, mikäli vanhempi oli lisäksi kokenut, etteivät hänen voimavaransa enää yksinkertaisesti riittäneet. Näissä tapauksissa oli yhteistä se, että ammattilaisella ja vanhemmalla oli ollut erilainen näkemys perheen tilanteesta eikä vanhempaa ollut riittävästi kuunneltu. Äärimmillään vanhempi oli romahtanut ja vaatinut lastensuojelulta välitöntä toimintaa, kuten Dalen (2004, 149) tutkimuksessa eräs äiti kertoi tilanteestaan tyttärensä kanssa:

[Lastensuojelun työntekijät] tapasivat sanoa, että ”Jatkat vain, sinä pystyt siihen”. Kunnes eräänä päivänä menin tapaamiseen ja romahdin. Sanoin: ”Teidän on tehtävä jotain nyt – joko niin, tai tapan hänet”... On ollut hetkiä, kun olen halunnut kuristaa hänet...

Ohitetuksi tulemiseen eräs äiti reagoi Petersenin (2018, 612) tutkimuksessa liioittelemalla perheen ongelmia, koska pelkäsi muutoin perheensä jäävän vaille tarvitsemaansa apua: *[Sosiaalityöntekijä sanoo] että ”Kaikki on hyvin”. [...] Mutta milloin hajoat? Ja pitääkö olla jo niin pitkällä apua saadakseen?*

Vanhemman kuuntelu ja ohittaminen olivat monessa kohtaa aineistoa yhteydessä *tavoitettavissa olemiseen*⁴. Kun vanhemmalla oli mahdollisuus olla yhteydessä työntekijään oma-aloitteisesti ja tarpeelliseksi katsomanaan ajankohtana, vahvisti tämä vanhemmassa kokemusta siitä, että lastensuojelu oli olemassa perhettä varten, auttaakseen. Healyn ym. (2011, 286) mukaan vanhemmat yhdistivät tavoitettavissa olemisen ammattilaisilta saamaansa tukeen. Kun ammattilaiset olivat tavoitettavissa ja pitivät kiinni tapaamisista, vanhemmat pitivät heitä johdonmukaisina ja yhteistyösuhde näyttäytyi vanhemmille tehokkaana (mt., 286).

Aineistossa oli kuvauksia siitä, miten vanhemmat olivat pyrkineet kontaktiin ammattilaisten kanssa, mutta heidän puheluihinsa tai soittopyyntöihinsä ei ollut vastattu. Jo lastensuojelun alkuarviointiin pääseminen oli joistakin vanhemmista haasteellista, sillä ammattilaiset eivät olleet välttämättä tavoitettavissa paikan päällä toimistolla tai puhelimitse (Petersen 2018, 612). Tavoitettavissa oleminen ei ollut itsestään selvää silloinkaan, kun asiakkuus oli jo alkanut, kuten eräs äiti kuvasi Dalen (2004, 150) tutkimuksessa:

Ja hänen esihenkilönsä, hänen yläpuolellaan, ei ollut koskaan tavoitettavissa myöskään. [...] Ajattelen, että jos lapsillesi aloitetaan lastensuojelun asiakkuus, sinun täytyy vähintäänkin saada puhua sosiaalityöntekijällesi, tai esihenkilölle jos tämä ei ole tavoitettavissa. Tarkoitan, [että] yritin tavoittaa heitä viikkojen ajan. Sieltä ”otettiin viestisi ja soittopyyntösi vastaan” – he eivät koskaan soita sinulle takaisin.

Aineistossa näkyi, että tavoitettavissa oleminen oli vanhemmalle myös kuulluksi tulemista. Tavoitettavissa oleminen oli vanhemmille tärkeää, sillä siitä puolestaan saattoi seurata, että vanhemman kokema luottamus työntekijää kohtaan vahvistui, vaikka työskentelyn alkuvaihe olisikin ollut haastava. Myönteistä käännettä asiakassuhteessa oli joissakin tapauksissa edeltänyt vanhemman oivallus siitä, ettei hän jäänyt huoltensa kanssa yksin, kuten seuraavassa katkelmassa eräs äiti sanoi (Schoch & Aeby 2022, 9): *[Käännekohta oli se,] missä tajusin, että voin soittaa, tulen kuulluksi, huoleni kuullaan. Ja lisäksi [lastensuojelu] huolehtii muustakin perheestä...*

⁴ Bouma ym. 2020, 121–122; Buckley ym. 2011, 106; Dale 2004, 144–150; Ghaffar ym. 2012, 897–898; Healy ym. 2011, 284–286; Petersen 2018, 612; Smithson & Gibson 2017, 568; Spratt & Callan 2004, 216–217.

Buckleyn ym. (2011, 106) tutkimuksessa tuli ilmi, että hankaluudet työntekijän tavoittamisessa olivat jossain tilanteissa tuntuneet vanhemmista jopa epäkunnioittavalta. Tavoitettavissa oleminen ja täsmällisyys sovittujen tapaamisten suhteen vaikuttivat siihen, mitä vanhemmat ajattelivat lastensuojelun työn laadusta laajemmin. Useat vanhemmat kommentoivat turhautumistaan, kun sovituista tapaamisista ei pidetty kiinni, josta esimerkki seuraavassa:

He sopivat tapaamisen, ja odotat [sitä], he eivät saavukaan paikalle [...] [työntekijä sanoo] ”tulen tiistaina kolmelta” ja odotamme edelleen häntä perjantaina kolmelta... jää roikkumaan siihen. (Mt., 106.)

Buckleyn ym. (2011, 106) mukaan vastaavissa tilanteissa vanhemmat turhautuivat myös siksi, koska kokivat etteivät olisi voineet käyttäytyä itse samoin ilman, että sillä olisi kielteisiä vaikutuksia. Näin ollen vanhemmille muodostui se käsitys, että työntekijöille ja vanhemmille oli olemassa eri säännöt. Tämä puolestaan vanhempien näkökulmasta katsottuna haastoi käsityksen vastuullisesti toimivasta lastensuojelusta.

Vuorovaikutustaitoihin liittyi aineistossa monia eri osatekijöitä, joita vanhemmat kuvasivat vuoroin edellytyksinä onnistuneille kohtaamisille tai niiden seurauksina. Vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta vaikutti se, miten *luotettavina ja kunnioittavina*⁵ kokivat siellä työskentelevät ammattilaiset. Luottamuksella näytti olevan erityinen rooli ammattilaisten ja vanhempien välillä, sillä aineistossa oli runsaasti kuvauksia siitä, miten muut myönteiset yhteistyösuhteen ominaisuudet rakentuivat sen päälle. Luottamus perustui vanhempien mukaan siihen, että ammattilaiset toimivat, kuten lupasivat (Ghaffar ym. 2012, 900; Spratt & Callan 2004, 217). Tärkeää ja joskus jopa käänteentekevää vanhempien luottamuksen ansaitsemisessa oli myös se, että vanhemmat kokivat lastensuojelun kykenevän tekemään päteviä päätöksiä (Schoch & Aeby 2022, 9–10).

Luottamus näkyi aineistossa lisäksi niin, että vanhemmat kommunikoivat lastensuojeluun avoimesti huolenaiheensa, kuten seuraavassa: *Auttaa, kun on sosiaalityöntekijä apuna, koulusta tuli puhelu, huolestuin ja soitin sosiaalityöntekijälle ja se helpotti asioita* (Spratt & Callan 2004, 217). Samaa kuvasi eräs isä myös Strega ym. (2009, 84) tutkimuksessa: *[...] kun vaistoan, että minua halutaan auttaa eikä yritetä olla minua vastaan, avaudun enemmän [...]*.

Bouman ym. (2020, 122) tutkimuksessa todettiin epäluottamuksesta kielineen muun muassa se, että vanhemmat kokivat tarvetta varovaisuuteen kommunikoidessaan lastensuojelun kanssa ja käytännössä tämä näkyi esimerkiksi puheluiden äänittämisenä. Epäluottamuksen merkki saattoi olla sekin, etteivät vanhemmat uskaltaneet ilmaista näkemyksiään avoimesti. Aineistossa tämä ilmeni

⁵ Bouma ym. 2020, 121–122; Buckley ym. 2011, 105, 107; Dale 2004, 150; Dumbrell 2006, 33; Ghaffar ym. 2012, 898, 900; Gibbons & Connolly 2020, 37; Healy ym. 2011, 285; Schoch & Aeby 2022, 9–10; Spratt & Callan 2004, 215, 217; Strega ym. 2009, 78–81, 84–85.

esimerkiksi niin, että vanhemmat pyrkivät pitämään kaiken kommunikaation lastensuojeluun päin minimaalisena (Buckley ym. 2011, 105). Vanhemmat myös saattoivat noudattaa ammattilaisilta saamia ohjeita ja suunnitelmia, vaikkeivat aidosti uskoneet niistä olevan apua välttääkseen lasten sijoittamisen perheen ulkopuolelle (Buckley ym. 2011, 105; Dumbrill 2006, 33; Strega ym. 2009, 85.) Dumbrill (2006, 33) toi esiin, että joissakin tilanteissa vanhemmat olivat tulkinneet asianajajilta saamia neuvoja ohjeiksi ylläpitää näennäistä yhteistyötä: *[...] kun oma asianajajasi sanoo näin, tajuat ettei sinulla ole paljon mahdollisuuksia taistella vastaan... [joten] esität mukavaa.*

Havaitsin aineistossa myös kuvauksia siitä, että epäluottamus saattoi kohdistua myös ammattilaisista vanhempiin päin siten, että vanhemmat itsekin tunnistivat sen. Stregan ym. (2009, 78–79) tutkimuksessa eräs perusteettomaksi osoittautuneen hyväksikäyttöepäilyn kohteeksi joutunut isä kuvasi: *[Lastensuojelu] vei minulta kaiken, ja sitten sieltä sanottiin, että ”Sinun on ansaittava kaikki uudelleen takaisin [periaatteessa]”*. Samassa tutkimuksessa kaksi muuta isää kertoi, että kokivat toistuvaa painetta näyttääkseen hyviltä vanhemmilta lastensuojeluun päin eli luottamuksen ansaitseminen ja ylläpitäminen edellyttivät heiltä jatkuvaa ponnistelua: *Kaikki siellä [lastensuojelussa] tavallaan odottavat minun epäonnistuvan, mutta aion todistaa heidän olevan väärässä*. Toinen heistä puolestaan totesi: *Minusta tuntuu siltä, kun minua aina valvottaisiin, mutta se on roolini. Olen vainoharhainen.* (Mt., 80–81, 84–85.)

Ammattilaisten kunnioittava asenne vanhempia kohtaan voi hälventää kielteisiksi koettujen tapaamisten vaikutuksia (Gibbons & Connolly 2020, 37). Muutama vanhempi piti kunnioituksen osoittamista merkinä ammatillisuudesta (Buckley ym. 2011, 107). Toisaalta epäkunnioittavana ja jopa ylimielisenä koettu asenne näkyi aineistossa (Dale 2004, 150; Healy ym. 2011, 285;) Tällöin vanhemmat kuvailivat, että ammattilaiset ovat ”kohdelleet heitä kuin rikollisia” (Dale 2004, 150; Ghaffar ym. 2012, 898; Healy ym. 2011, 285). Kunnioitus yhdistettiin esimerkiksi siihen, että vanhemmille syntyi kokemuksia uskotuksi tulemisesta (Buckley ym. 2011, 107). Myös ammattilaisen tapa kysyä perheen tilanteesta saatettiin toisinaan kokea epäkunnioittavana ja työkeänä, kuten seuraavassa: *Hän [sosiaalityöntekijä] oli aika töksähtävä, myös niissä kysymissään kysymyksissä... tapa, millä kysymyksiä kysyttiin, olin puolustuskannalla, minusta tuntui kuin hän ajattelisi, etten huolehdi heistä [lapsista] kunnolla?* (Spratt & Callan 2004, 215).

*Rehellisyys ja selkeys*⁶ esiintyivät myös aineistossa vanhempien puheissa työntekijöiden vuorovaikutustaitoihin liittyvissä kuvauksissa. Selkeydellä ja rehellisyydellä oli mahdollista tukea

⁶ Bouma ym. 2020, 120–122; Dale 2004, 149; Ghaffar ym. 2012, 897–898, 900; Gibbons & Connolly 2020, 33–34, 36; Healy ym. 2011, 285–286; Jackson ym. 2017, 1453–1454; Smithson & Gibson 2017, 569; Spratt & Callan 2004, 215–216.

luottamuksen ja rakentavan yhteistyön muodostumista. Alkuperäistutkimuksissa tuotiin esiin, etteivät vanhemmat aina tienneet miksi olivat päätyneet tekemisiin lastensuojelun kanssa ja mitä lastensuojeluasiakkuus tarkoitti, eikä hämmennys aina helpottanut asiakkuuden jatkuessaan (Gibbons & Connolly 2020, 34; Jackson ym. 2017, 1453–1454; Spratt & Callan 2004, 216). Vanhemmat eivät siten myöskään hahmottaneet asian vakavuutta (Ghaffar ym. 2012, 897) tai seurauksia (Gibbons & Connolly 2020, 34).

Gibbonsin ja Connollyn (2020, 33–34) tutkimuksessa tuli ilmi, ettei vanhemmille aina etukäteen kerrottu riittävän selkeästi, mistä lastensuojelun kanssa sovituissa tapaamisissa oli kyse. Tällöin heidän ei myöskään ollut mahdollista valmistautua tapaamisiin ja niistä seuraaviin toimenpiteisiin. Tapaamisten jälkeenkin vanhemmat saattoivat olla epätietoisia siitä, mitä tapaamisissa oli päätetty. (Mt., 36.) Myös Smithson ja Gibson (2017, 569) toivat esiin, etteivät monet vanhemmat kokeneet olleensa riittävästi valmistautuneita tapaamisiin. Olennaisena puutteena vanhemmat näkivät sen, ettei heillä ollut mahdollisuutta tutustua perheistä laadittuihin asiakirjoihin riittävästi ennen tapaamisia (mt., 569; Ghaffar ym. 2012, 898).

Etenkin asiakkuuden alkuvaiheeseen liittyvä ahdistus ja stressi vaikeuttivat vanhemmilla tiedon omaksumista. Vanhemmilla oli kokemuksia myös siitä, että asiakirjoissa käytetty kieli oli liian vaikeaselkoista. (Ghaffar ym. 2012, 897.) Selkeällä kielenkäytöllä koettiin olevan esimerkiksi tapaamissopimuksissa vanhempien välisiä riitoja ennaltaehkäisevä merkitys, kun määriteltiin tarkasti, milloin lapsen oli määrä siirtyä vanhemmalta toiselle (Bouma ym. 2020, 120).

Vanhemmat mainitsivat lisäksi, että asiakirjojen lukeminen juuri ennen tapaamista tai tunnekuormituksen alla vaikeutti tiedon omaksumista, kuten eräs vanhempi kuvasi Smithsonin ja Gibsonin (2017, 569) tutkimuksessa: *[Raportti] annettiin minulle juuri ennen tapaamista [...] En edes lukenut sitä kunnolla... selailin vain läpi, koska olin niin hermostunut.* Healyn ym. (2011, 286) tutkimuksessa oli viitteitä siitä, että vanhempien omat traumat ja niistä koitua tunnekuormitus saattoivat joissakin tapauksissa lisätä vanhempien hämmennystä.

Bouman ym. (2017, 121) tutkimuksessa osoittautui, että puutteellinen tietämys lastensuojelun prosessista oli tuottanut vanhemmille kokemuksia siitä, että lastensuojelu toimi heidän selkensä takana. Pahimmillaan vanhemmat eivät tienneet mitä heiltä odotettiin ja mitä asiakkuudessa tapahtui: *[...] minun olisi pitänyt noudattaa [lastensuojelun laatimaa] suunnitelmaa, ja jos en tekisi niin, poikani siirrettäisiin exälleni. Minulla ei ollut tätä suunnitelmaa!* (Mt., 121.) Monessa tilanteessa vanhemmat arvostivat suoraa puhetta, kuten seuraavassa: *He voivat puhua ja sekoittaa asioita ja*

hämmentää – hän [nykyinen sosiaalityöntekijä] selittää mitä tapahtuu eikä puhu turhuuksia – hän menee suoraan asiaan (Dale 2004, 149). Prosessin lisäksi myös lastensuojelun työskentelytavat saattoivat olla vanhemmille vieraita. Spratt ja Callan (2004, 215) esittävät, etteivät vanhemmat aina tienneet, että lastensuojelun ammattilaiset saattoivat olla yhteydessä muihin ammattilaisiin saadakseen tietoja perheistä ja mitä, jos jotakin, vaikutusta näillä tiedoilla oli perheiden tilanteiden arvioinnissa.

Sprattin ja Callanin (2004, 216) mukaan vanhemmilla oli myös kokemuksia siitä, että lastensuojeluasiakkuuksia ja työntekijöiden suorittamia kotikäyntejä jatkettiin ilman selkeää syytä, kuten eräs vanhempi kertoi: *En oikeastaan ymmärrä miksi sosiaalityöntekijä käy meillä edelleen.* Kysyminen ei aina tuonut selvyttä asiaan, kuten seuraavassa: *Se [lastensuojeluasiakkuus] jatkuu, mutta en oikein tiedä mikä tässä jatkuu... sosiaalityöntekijä sanoi, että hänen tarvitsee puhua kokeneemmalle kollegalleen [...] Sitä jää epäilemään, sillä sitä haluaa kuulla, että se on ohi tai mikä se on.* (Mt., 216.)

Selkeys siitä, miksi lastensuojelu oli puuttunut perheen tilanteeseen, saattoi tuoda vanhemmalle rauhallisuutta (Bouma ym. 2020, 121–122) ja ennakoitavuutta (Jackson ym. 2017, 1454). Aineistossa oli useita viitteitä siitä, että oikea-aikainen, riittävän selkeä ja yksilölliset tilannetekijät huomioiva kommunikaatio vanhempiin päin oli tärkeä osa ammattilaisten vuorovaikutustaitoja. Rehellisyys ja selkeys liittyivät aineistossa myös lastensuojelun prosessitason läpinäkyvyyteen, jota avaan tarkemmin luvussa 5.2.

Hyväksyvyys ja kannustavuus ⁷ kuvautuivat useissa vanhempien haastatteluissa vuorovaikutustaitoina, joilla oli vaikutusta vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta. Mikäli vanhemmat kokivat ammattilaisten taholta hyväksyntää ja kannustusta, oli tällä myönteisiä vaikutuksia sekä perheiden tilanteisiin että yhteistyöhön lastensuojelun kanssa. Kannustaminen oli vanhempien mukaan esimerkiksi sitä, että ammattilaiset toivat esiin perheen tilanteen realistisesti arvioituaan uskovansa vanhempien kykyyn tehdä tarvittavia muutoksia (Healy ym. 2011, 287). Kannustamista oli myös vanhempien vahvuuksien tunnistaminen (Ghaffar ym. 2012, 898) sekä toivon luominen ja ylläpitäminen (Healy ym. 2011, 286; Strega ym. 2009, 78).

Kannustamisella saattoi olla merkittävä muutoksia aikaansaava vaikutus. Joissain tapauksissa aiemmat kielteiset kokemukset lastensuojelun ammattilaisista kumoutuivat kannustuksen avulla,

⁷ Dumbrell 2006, 31; Ghaffar ym. 2012, 897–898; Healy ym. 2011, 286–287; Jackson ym. 2017, 1457; Smithson & Gibson 2017, 570; Strega ym. 2009, 78, 83–84.

kuten eräs äiti kuvasi Ghaffarin ym. (2012, 898) tutkimuksessa: *He [lastensuojelun ammattilaiset] sanoivat, että minulla on potentiaalia tehdä se. Minun täytyy vain saada mieleni oikeaan asentoon.* Kannustus sai kyseisen äidin hakemaan itselleen apua ja keskittymään lastensa tarpeisiin (mt., 898). Vastaavasti Dumbrillin (2006, 31) tutkimuksessa kannustuksen myötä eräs nuori tuore äiti kertoi alkaneensa uskoa omiin kykyihinsä vanhempana: *En tiennyt mitä tehdä! Mistä tiedän milloin vaihtaa vaippaa ja ruokkia häntä? Työntekijä sanoi: ”Tiedät kyllä, älä murehdi. [...] Pystyt siihen!” [...] että joku, etenkin ammattilainen uskoi minuun, auttoi minua uskomaan itseeni.* Sama nousi esiin Stregan ym. (2009, 83–84) tutkimuksessa erään isän kohdalla, joka lastensuojelun aktiivisella tuella ja kannustuksella loi lapseensa suhteen vankilassaoloaikanaan ja sai vapauduttuaan tämän huoltajuuden. Isä kuvasi tilannettaan näin: *Ilman [lastensuojelun] puuttumista [...] Se auttoi minua saavuttamaan tämän. [...] Hän [lastensuojelun työntekijä] tiesi, että olen henkilö, joka pystyy tähän* (mt., 83–84).

Kannustamisen ja toivon luomisen vastakohtana aineistossa näkyivät lannistaminen ja toivottomuus. Ammattilaisten ongelmakeskeinen puhe saatettiin kokea vanhempien näkökulmasta lannistavana, kuten Jacksonin ym. tutkimuksessa (2017, 1457) eräs isä sanoi: *Arvostan [lastensuojelun] palautetta tapaamisissa. Haluan kuulla siitä, miten lapsilla menee... mutta ajattelen, että sen pitäisi olla kannustavampaa [...].* Myös Ghaffarin ym. (2012, 897–898) mukaan ammattilaisten arviot perheiden tilanteista olivat vanhemmista lannistavia, mikäli he kokivat, että ne painottuivat vahvasti vanhemmuuden puutteisiin tai siihen, mikä perheen arjessa oli huonosti. Smithson ja Gibson (2017, 570) havaitsivat, että asiakassuunnitelman lukeminen saattoi olla vanhemmalle hyvin lannistavaa ja raskasta, jos perheen tilanteeseen liittyviä huolia ja vanhempaa oli sanoitettu asiakirjassa vanhemman näkökulmasta raadollisella tavalla. Healyn ym. (2011, 286) mukaan lannistaminen saattoi liittyä ammattilaisen kielteiseen asenteeseen vanhempaa kohtaan ja johtaa siihen, että vanhempi koki toivottomuutta. Eräs vanhempi kertoi asiasta näin: *Koet epäonnistuneesi, niin he [lastensuojelun työntekijät] saavat sinut tuntemaan... He saavat sinut tuntemaan, että täytyy luovuttaa* (mt., 286).

Edellä olevien kuvausten perusteella summaan, että vanhempien näkemykset ammattilaisten vuorovaikutustaidoista näyttivät ohjaavan asiakassuhteita voimakkaasti joko hyvään tai huonoon suuntaan asiakkuuden alussa sekä vaikuttaneen asiakassuhteen jatkuessakin siihen, miten vanhemmat asennoituivat lastensuojelua kohtaan. Sillä, millaisena vanhemmat kokivat vuorovaikutuksen ammattilaisten kanssa, oli olennaisesti vaikutusta yhteistyösuhteiden laatuun.

Tunnetyön osalta aineistossa näkyi runsaasti vanhempien kuvauksia siitä, miten he kokivat ammattilaisten kohdanneen heidän *voimakkaita tunteitaan*⁸. Vanhempien tunteet vaihtelivat järkytyksestä, varauksellisuudesta, kiukusta, pelosta ja häpeästä helpotuksen ja kiitollisuuden tunteisiin. Tunteiden laatuun ja intensiteettiin vaikutti muun muassa asiakkuuden vaihe. Erityisesti lastensuojeluasiakkuuden alku oli monelle vanhemmalle tunnepitoista aikaa, kuten Jacksonin ym. (2017, 1452) tutkimuksessa äiti kuvasi järkytystään: *Se oli vaikeaa. Oli kuin maailmani olisi loppunut*. Sprattin ja Callanin (2004, 214–215) mukaan vanhempien alussa kokema varauksellisuus väistyi usein, muttei aina, kun vanhemmat olivat tavanneet ammattilaiset kasvotusten ja työskentely oli päässyt kunnolla alkamaan. Osa vanhemmista koki puolestaan helpotusta saadessaan kontaktin lastensuojeluun, kuten seuraavassa: *Tunsin helpotusta, yksi oljenkorsi minulle* (mt., 215). Vastaavasti kuvasi myös eräs äiti Ghaffarin ym. (2012, 899) tutkimuksessa: *[Tunnen oloni] paljon paremmaksi aloitettuani työskentelyn sosiaalihuollon palveluiden kanssa. Olen kasvanut paljon. Olo on vanhempana parempi. [...]*

Spratt ja Callan (2004, 213, 215) havaitsivat, että sillä oli vaikutusta vanhempien tunteisiin, olivatko he itse hakeneet apua lastensuojelusta vai oliko perheen ulkopuolelta tehty lastensuojeluilmoitus. Pahinta vanhempien näkökulmasta oli se, että lastensuojelusta saavuttiin kotiin varoittamatta, kuten eräs äiti kertoi yllätyksenä tulleen kotikäynnin osalta: *Olin todella järkyttynyt... olin vähän hysteerinen... Hajosin tässä kohtaa*. (Mt., 213, 215.)

Vanhempien voimakkaat tunteet saattoivat asiakkuuden alussa olla myös pelonsekaista kiukkuja tai jopa raivoa (Dale 2004, 150; Jackson ym. 2017, 1453). Tällöin ammattilaisten oli hyvä lukea herkästi tilanteita ja pysytellä itse rauhallisina, kunnes keskusteluyhteys saavutettiin. Dalen (2004, 150) tutkimuksessa eräs äiti kuvasi asiakkuuden alkua näin:

Aluksi [suhde sosiaalityöntekijään] ei ollut kovin hyvä – menetin hermoni toistuvasti – mikä tapahtuu, kun uhataan, että poikasi viedään sinulta pois... kun se on ohi, asiat ovat parantuneet... meillä on ystävällisempi – puhumme toisillemme – huutamisen ja rääkymisen sijasta [nauraa]... Hän pysyi aika rauhallisena – hän yritti rauhoittaa minua. [...]

Erityisesti vanhempien pelon ja häpeän tunteet toistuivat läpi aineiston. Nämä eivät kuitenkaan tulleet aina suoraan vuorovaikutuksessa avoimesti esiin. Silti pelko ja häpeä saattoivat olla erittäin voimakkaita, kuten seuraavissa katkelmissa: *Pelkään sanoa tai tehdä [mitään] ja jos hän [sosiaalityöntekijä] sanoo, että minun täytyy tehdä jotakin, pelkään haastaa sitä, koska voi olla, että*

⁸ Bouma ym. 2020, 121; Buckley ym. 2011, 104, 108; Dale 2004, 150; Dumbrill 2006, 30; Ghaffar ym. 2012, 897, 899; Jackson ym. 2017, 1452–1453; Schoch & Aeby 2022, 4, 6–7; Smithson & Gibson 2011, 569, 568–569; Spratt & Callan 2004, 213–215.

minut nähdään yhteistyöhaluttomana (Smithson & Gibson 2017, 569). *Koen pelkoa heitä kohtaan... että he voivat tulla mihin tahansa aikaan ja tehdä mitä haluavat perheelleni* (Buckley ym. 2011, 104).

Kuten yllä olevista sitaateista käy ilmi, vanhempien kokema pelko yhdistyi usein tietoisuuteen lastensuojelulla olevasta mahdollisuudesta käyttää valtaa. Dumbrillin (2006, 30) tutkimuksessa eräs äiti kertoi lastensuojelun kotikäynnistä seuraavasti:

Vitsit, olin peloissani! En tiennyt minne mennä tai mitä tehdä. Sanoin hänelle [lastensuojelun työntekijälle] ”Nyt tämä taas alkaa!” Hän vastasi ”En ole täällä pelottaakseni sinua.” [Vastasin:] ”No olethan, koska pelostat minua, kun olet kotonani!”

Vanhempien kokema pelko yhdistyi useassa kohtaa aineistoa siihen, että he tiedostivat lastensuojelulla olevan valta-aseman puuttua perheiden elämään. Peräti yhdeksässä alkuperäistutkimuksessa oli mainintoja vanhempien peloista koskien lastensuojelun valtaa sijoittaa lapset perheen ulkopuolelle⁹. Tulkitsen tämän ilmentävän sitä, että erityisesti juuri lasten menettämisen pelko on monelle vanhemmille hyvin herkkä asia, joka puolestaan tuottaa pelkoa ja mahdollisesti myös muita voimakkaita, kielteisiksi miellettyjä tunteita lastensuojelua kohtaan.

Vanhempien häpeän tunteet ja stigmatisoitumisen kokemukset näkyivät aineistossa laajalti. Eräs isä kuvasi häpeää Jacksonin ym. (2017, 1452) tutkimuksessa näin:

Tunsin oloni roskaksi... häpesin... häpesin itseäni... on paha, jos sosiaalityön[tekijöiden] täytyy tulla kerran viikossa varmistamaan, että lapset voivat hyvin... [...] kun ymmärsin [mitä lastensuojeluasiakkuus tarkoittaa], häpesin...

Buckleyn ym. (2011, 104) tutkimuksessa häpeä ilmeni siten, että osa vanhemmista koki tarvetta salata lastensuojelun asiakkuus, sillä se assosioitui vanhemmilla yhteiskunnan marginaalissa tai muutoin huonossa tilanteessa olemiseen. Häpeä ja stigmatisoitumisen kammo eivät hävinneet vanhemmista aina silloinkaan, kun lastensuojeluasiakkuus oli vanhempien toivoma asia, kuten Sprattin ja Callanin (2004, 214) tutkimuksessa eräs vanhempi kertoi:

Olin tyytyväinen siitä, että hän [sosiaalityöntekijä] oli tulossa [...], [mutta minulla] on edelleen tunteita stigmaan liittyen... nimemme on nyt rekisterissä... [mikä] antaa olettaa, että lapsi tarvitsee suojelua meiltä.

Schochin ja Aebyn (2022, 4, 7) mukaan joillakin vanhemmilla lastensuojeluasiakkuus sai aikaan kokemuksia vanhemman roolin kyseenalaistamisesta ja pelkoa siitä, ettei kyennyt täyttämään ammattilaisen asettamia odotuksia. Tästä saattoi seurata häpeää, sillä samalla vanhemman integriteetti¹⁰ ja itsetunto joutuivat uhatuiksi (mt., 4, 7). Myös Buckleyn ym. (2011, 108) mukaan

⁹ Buckley ym. 2011, 105; Dale 2004, 145, 150; Ghaffar ym. 2012, 897, 900; Gibbons & Connolly 2020, 35; Jackson ym. 2017, 1452–1453; Smithson & Gibson 2017, 569; Schoch & Aeby 2022, 8; Spratt & Callan 2004, 213; Strega ym. 2009, 79, 84–85.

¹⁰ Integriteetin käsite tarkoittaa tässä ihmisen fyysistä ja psykologista eheyttä sekä mahdollisuuksia ja kykyjä saavuttaa itse asettamia tavoitteita (Schoch & Aeby 2022, 4; ref. Becker-Lenz & Müller-Hermann 2013, 212).

lastensuojelun mukaantulolla oli monesti vaikutusta vanhemman itsetuntoon. Jo se, että vanhempi itse tiedosti avuntarpeen, saattoi tuottaa häpeää. Vanhemmuus ja omiin lapsiin liittyvät vastuut olivat monen vanhemman elämässä kaikkein tärkeimpiä asioita, joten siksi lastensuojeluasiakkuus saattoi olla erittäin häpeällistä. (Mt., 108.) Lisäksi häpeää tuotti vanhemmille sekin, että henkilökohtaisia asioita piti kertoa (Ghaffar ym. 2012, 897) ja vielä toistuvasti eri ammattilaisille (Schoch & Aeby 2022, 7). Tämä puolestaan saattoi johtaa traumaattisten kokemusten uudelleenelämiseen (Smithson & Gibson 2017, 568–569).

Häpeään voi kytkeytyä myös muita vaikeita tunteita. Se voi vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten vanhemmat tarkastelevat omaa vanhemmuuttaan ja itseään. Schochin ja Aebyn (2022, 6) tutkimuksessa havaittiin, että vanhempien itse-epäily ja -syytökset näkyivät vastauksissa epäsuorasti, joskus negaatioiksi puettuissa ilmauksissa, kuten seuraavassa: *Kyse ei ole ylpeydestäni, joka on saanut kolauksen: epäonnistuinko äitinä?* Bouman ym. (2020, 121) tutkimuksessa eräs äiti kuvasi pohdintojaan näin: *Sitten, alat pohtia: ”mikä olen, olenko hirviö?”*.

Ammattilaisten osoittama *empatia*¹¹ näkyi aineistotasolla keskeisenä osana tunnetyötä, joka vaikutti vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta. Smithsonin ja Gibsonin (2017, 567–569) tutkimuksessa vanhemmat kertoivat myönteisten yhteistyösuhteiden rakentuvan nimenomaan empatiasta, välittämisestä ja vanhempien näkökulmien ymmärtämisestä. Erityisesti vanhemmat toivoivat ammattilaisilta lastensuojeluasiakkuudesta heille aiheutuvan tunnekuormituksen oivaltamista ja huomioimista, silloin kun tehtiin päätöksiä tai ryhdyttiin muihin toimiin (mt., 567–568). Nämä liitän empaattiseen kohtaamiseen.

Empatian kautta voidaan pyrkiä tukemaan vanhempien jaksamista ja toimintakykyä vaikeuksien keskellä. Bouman ym. (2020, 121) tutkimuksessa havaittiin, että lastensuojelusta tarjottu empatia ja riittävä tuki oli vanhemmille tärkeää. Perheissä oli jo valmiiksi kuormittavia tilanteita, jotka olivat johtaneet lastensuojeluasiakkuuksiin. Epäempaattiset kohtaamiset lisäsivät entisestään vanhempien kokemaa tunnetason kuormitusta. (Mt., 121.) Smithsonin ja Gibsonin (2017, 568) tutkimuksessa eräs äiti kuvasi työntekijän epäempaattisuutta välittämisen puuttumisena: *Tuntuu kuin hän vain lakkasi välittämästä [...] hänen ei tarvitse välittää minusta [mutta] [...] pitäisi välittää lapsistani... en saa sitä tunnelmaa hänestä lainkaan.*

¹¹ Bouma ym. 2020, 121; Ghaffar ym. 2012, 900; Healy ym. 2011, 285; Jackson ym. 2017, 1455–1456; Smithson & Gibson 2017, 567–569; Spratt & Callan 2004, 217.

Jacksonin ym. (2017, 1455–1456) tutkimuksessa esitettiin, että empatialla oli vaikutusta toisinaan jopa työn vaikuttavuuteen. Vanhemmat kertoivat haastatteluissaan, että muutosta tukeva, rakentava yhteistyösuhde sisälsi heidän mielestään terapeuttisia ulottuvuuksia vallankäytön rinnalla. Empatia pehmensi vanhempien näkökulmasta lastensuojelun valta-asemaa. (Mt., 1455–1456.)

Empatian osoittaminen voi olla haastavaa, jos myös ammattilaisilla itsellään herää tilanteessa voimakkaita tunteita. Ghaffar ym. (2012, 900) nostivat epäempaattisesta kohtaamisesta esimerkiksi seuraavan kuvauksen, jossa äiti pelkäsi kumppaninsa päätyvän itsemurhaan kumppaniin kohdistuvan hyväksikäyttöepäilyn vuoksi: *Kun hänelle selviää mistä on puhuttu, hän haluaa tappaa itsensä. He [sosiaalityöntekijät] sanoivat ”No, se ei ole meidän ongelmamme.”*

5.2 Prosessitaso

Prosessitasossa tarkastelen kuinka lastensuojelun asiakasprosessiin liittyvät toimintamallit vaikuttavat vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta. *Kokonaiskuvaa muodostettaessa* selvitetään perheen tilanne, määritellään se, mihin työskentely kohdistuu, mitä tavoitteita asetetaan ja mitä tukipalveluita tai muita toimenpiteitä mahdollisesti tarvitaan. Tähän pyritään ammattilaisten ja perheen kesken yhteistyössä aktiivisen vuorovaikutuksen, kysymysten ja selvittelyiden pohjalta. Tarkasteltaessa kokonaiskuvan muodostamista asiakasprosessin vaiheena puhutaan tavallisimmin alkuarvioinnista. On kuitenkin syytä tarkentaa, että kokonaiskuvaa muodostetaan yhä uudelleen asiakkuuden aikana, kun perheen tilanne muuttuu. Arvioiminen on siten jatkuva osa lastensuojelun ammattilaisten työtä ja vanhempien osallistuminen vastaavasti tärkeää läpi asiakasprosessin.

Prosessitasolla toinen merkittävä tekijä aineistossa on *päätöksenteko*, joka seuraa kokonaiskuvan muodostamista. Päätökset perustuvat kokonaiskuvan muodostamisessa luotuun suunnitelmaan ja ne pyritään tekemään yhteistyössä perheen kanssa, mikäli tilanteet sen mahdollistavat. Päätöksissä ammattilaiset käyttävät viranomaisvaltaa, jonka kautta perheelle kohdennetaan tarvittavat tukipalvelut tai muut toimenpiteet. Lastensuojelulla on sekä lainsäädäntöön perustuva velvollisuus tehdä päätöksiä että vastuu niiden seurauksista.

Kokonaiskuvan muodostamisesta oli mainintoja useissa alkuperäistutkimuksissa. Keskeisimmät tekijät liittyivät vanhempien näkemysten ja tietojen hyödyntämiseen kokonaiskuvaa muodostettaessa ja miten tämä puolestaan vaikutti vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta. Lähes kaikissa alkuperäistutkimuksissa esiintyi kuvauksia *vanhempien osallistumisesta*¹² kokonaiskuvan

¹² Bouma ym. 2020, 121; Buckley ym. 2011, 105; Dale 2004, 144–145; Dumbrell 2006, 30–32; Ghaffar ym. 2012, 898–899; Healy ym. 2011, 282–286; Jackson ym. 2017, 1446–1448, 1453–1455, 1457; Petersen 2018, 612–614; Schoch & Aeby 2020, 8–9; Smithson & Gibson 2017, 568–570; Strega ym. 2009, 79.

muodostamiseen. *Osallistumisen (participation)* käsite esiintyi kolmessa alkuperäistutkimuksessa osana teoreettista viitekehystä (Gibbons & Connolly 2020; Healy ym. 2011; Jackson ym. 2017). Tiivistäen näissä tutkimuksissa osallistumisella viitattiin toimintamalleihin, joiden kautta pyrittiin lisäämään asiakasosallisuutta lastensuojelun palveluiden kehittämisessä ja itse asiakasprosessissa. Alkuperäistutkimuksissa tunnistettiin se, että lastensuojelun kontekstissa vanhempien osallistuminen on monimutkainen käsite ammattilaisten ja vanhempien välillä vallitsevien epätasaisten valtasuhteiden ja vastentahtoisten asiakkuuksien vuoksi. (Gibbons & Connolly 2020, 29–39; Healy ym. 2011, 282–284; Jackson ym. 2017, 1446–1448.) Käsitteestä oli mainintoja myös muissa alkuperäistutkimuksissa, mutta niissä käsitelmääritys oli jätetty avoimeksi.

Tässä tutkielmassa osallistumisella tarkoitetaan laajasti vanhempien aktiivista mukanaoloa perheiden tilanteita tarkasteltaessa. Olennaisimmat kuvaukset liittyvät tällöin siihen, kokevatko vanhemmat, että heidän näkemyksiään ja tietojaan huomioidaan eli pääsevätkö he vaikuttamaan siihen, millainen kuva perheen tilanteesta muodostuu työskentelyn pohjaksi. Osallistumisella on tutkielmassa voimakas kokemuksellinen ulottuvuus, vaikka se on samalla myös monenlaista konkreettista toimintaa, kuten yhteydenottoja, tapaamisia, vuorovaikutusta, tiedonvaihtoa, keskustelua ja neuvottelua. Aineistossa oli useita kohtia, joista kävi ilmi, että ammattilaiset pitivät vanhempien osallistumista arvossa ja tukivat sitä monin tavoin. Osa vanhempien kokemuksista oli puolestaan sen suuntaisia, ettei tässä aina onnistuttu.

Kiinnitin aineistossa huomiota useisiin kuvauksiin ammattilaisten asiantuntijatiedon ja vanhempien tiedon erilaisista painotuksista tilanteissa, joissa kokonaiskuva muodostettiin. Vanhemmilla oli kokemuksia siitä, että heidän näkemyksiään otettiin hyvin vastaan ja osallistuminen oli vahvaa, kuten eräs äiti kertoi alkuarvioinnista: *Hän [työntekijä] kuunteli meitä ja koulua ja [...] mielestäni löysi keskeiset asiat...* (Petersen 2018, 614).

Vanhemmilla oli toisaalta myös kokemuksia siitä, että asiantuntijatiedolle annettiin kokonaiskuva muodostettaessa suurempi painoarvo, jotka olen tulkinnut kuvauksina osallistumisen rajallisuudesta. Tyypillisesti nämä tilanteet liittyivät lastensuojeluasiakkuuden aloittamiseen ja asiakkuuden perusteluihin. Esimerkiksi Jacksonin ym. (2017, 1453–1454) tutkimuksessa eräs isä koki, että alkuarvioinnissa ammattilaisten esittämät huolet lasten turvallisuudesta olivat perusteettomia: *Lapseni olivat aina turvassa*. Vanhemmat saattoivat olla eri mieltä ammattilaisten kanssa myös riittävän hoivan tasosta ja kodin olosuhteista. Eräs pariskunta koki, että lastensuojelun puuttumisen syynä olivat lapsilla toistuvat päätälöydökset. Hiljattain perheensä kanssa muuttanut äiti puolestaan

kertoi seuraavaa: *Kaikki tapahtui liian nopeasti... meillä ei ollut tarpeeksi aikaa järjestellä kotia [muuton jälkeen].* (Mt., 1453–1454.)

Ghaffar ym. (2012, 898–899) nostivat esiin, että vaikka vanhemmat saattoivat kokea asiakkuuden tarpeettomana, pyrki osa silti ymmärtämään ammattilaisten päätöstä: *Sitä on tavallaan vaikea ymmärtää, koska tiesin perheeni tilanteen... Mutta pystyin näkemään sen heidän näkökulmastaan.* Schochin ja Aebyn (2022, 8–9) tutkimuksessa tuli ilmi, että vanhemmat pohtivat ja myös kyseenalaistivat asiantuntijatiedon määräävää roolia:

Painaako heidän [ammattilaisten] mielipide enemmän kuin äidin, joka sanoo "Hei, se on minun poikani!?" Kyse on pojastani. Ja minusta. Ja tunnen hänet paremmin kuin [nauraen] kaikki te, jotka istutte siinä (mt., 8–9).

Aineistoa tarkastellessa kävi ilmi, että vanhempien mukaan ammattilaiset saattoivat toisinaan arvioida vanhempia ja perheiden tilanteita tavoilla, jotka vanhempien mielestä yksinkertaistivat liikaa tai sisälsivät ennakkoluuloja¹³. Tällöin vanhempien näkökulmasta ongelmaksi muodostui se, ettei heidän esiin tuomia näkemyksiä ja huolia joko otettu vastaan lainkaan tai ne huomioitiin vain, jos liittyivät siihen, miten ammattilaiset tilanteen näkivät. Esimerkiksi Bouman ym. (2020, 121) tutkimuksessa useat vanhemmat kertoivat, että riitaisan avioeron keskellä lastensuojelussa keskityttiin liikaa avioeroon, eikä perheen muihin ongelmiin, joita vanhemmat olisivat halunneet tuoda esiin. Vanhemmat kokivat tällöin menettäneensä uskottavuutensa ja siten mahdollisuutensa osallistua. Eräs äiti kuvasi asiaa näin: *Minut nähtiin totta kai riitaisan avioeron läpikäyneenä naisena.* (Mt., 121.) Smithsonin ja Gibsonin (2017, 568) haastattelema vanhempi totesi seuraavaa: *Sosiaalityöntekijä ei ollut koskaan tavannut minua. Hän tunsu minua vain sen perusteella, mitä jossakin paperissa luki... joten hänellä oli minusta jo ennen tapaamista paha käsitys ja se on väärin [...].* Stregan ym. (2009, 79) tutkimuksessa oli viitteitä siitä, vanhempien pitkäkestoiset päihdeongelmat saattoivat johtaa siihen, että lastensuojelussa alettiin toimia tietyn, jo aiemmin luodun käsityksen turvin. Tällöin vanhemmille ei jäänyt juurikaan osallistumisen mahdollisuuksia, kuten eräs isä kertoi viitaten pariskunnalle mahdollisesti tulevaisuudessa syntyviin lapsiin: *[Lastensuojelu] sanoi, että kaikki hänen [lasten äiti] lapsensa kuuluvat heille.*

Joissakin alkuperäistutkimuksissa vanhempien tunteilla oli vaikutusta osallistumiseen. Jacksonin ym. (2017, 1457) sekä Smithsonin ja Gibsonin (2017, 569–570) tutkimuksissa vanhemmat kuvasivat tunnetason kuormituksen vaikeuttaneen heidän osallistumistaan. Myös Dumbrillin (2006, 30–32) ja Healyn ym. (2011, 286) mukaan vanhempien tietoisuus ammattilaisten valta-asemasta ja siihen yhdistyvät vanhempien kokemat voimakkaat tunteet, kuten stressi ja pelko, passivoivat vanhempia.

¹³ Bouma ym. 2020, 121; Dale 2004, 144; Smithson & Gibson 2017, 568; Strega ym. 2009, 79.

Myös työntekijöiden asenteilla oli merkitystä. Esimerkiksi Healy ym. (2011, 286) toivat esiin, että kun vanhemmat kokivat työntekijöiden asennoituvan kielteisesti heitä kohtaan, saattoi tästä seurata vanhempien lannistuminen ja sitä kautta passivoituminen, kuten seuraavassa eräs vanhempi kuvasi: *Tuntuu kuin ei olisi ääntä päätöksenteossa [...] Tuntuu kuin olisi epäonnistunut, siltä he saavat itsesi tuntemaan... he saavat tuntemaan, että pitäisi luovuttaa.*

Healyn ym. (2011, 285–286) tutkimuksessa vanhemmat näkivät osallistumisensa esteinä vaikeudet lastensuojelun prosessin hahmottamisessa sekä perheessä vallinneen kaoottisen tilanteen, joka saattoi johtua esimerkiksi kodittomuudesta tai päihdeongelmista. Myös se esti osallistumasta, mikäli työntekijät eivät kuunnelleet vanhempia riittävästi. Osallistumista paransi vanhempien mukaan se, että työntekijät kuuntelivat ja olivat avoimia siitä, mitä tapahtui, kuten seuraavassa: *Aluksi koin todella vaikeaksi [osallistumisen], sillä he eivät aluksi kertoneet mitä tapahtui, miksi he olivat siellä ja mikä heidän roolinsa oli. [...].* (Mt., 285–286.) Myös Jacksonin ym. (2017, 1454–1455) tutkimuksessa työntekijöiden selkeällä ja oikea-aikaisella kommunikaatiolla oli osallistumista edesauttava vaikutus. Vanhemmat arvostivat sitä, että työntekijät selittivät riittävällä tarkkuudella intervention syyt ja prosessin etenemisen. (Mt., 1454–1455.)

Osallistumisen esteinä aineistossa näyttäytyi se, että asiakassuunnitelmat ja joissakin tapauksissa päätökset oli tehty ilman, että vanhemmat olisivat kokeneet voineensa niihin vaikuttaa. Aineistossa oli useita tämän suuntaisia kuvauksia¹⁴. Dumbrillin (2006, 30–31) tutkimuksessa eräs isä kertoi, että suunnitelma oli laadittu lastensuojelun toimesta jo ennen tapaamista, joten hänen tehtäväkseen jäi vain asiakirjan vastaanottaminen. Myös Buckleyyn ym. (2011, 105) tutkimuksessa useat vanhemmat kertoivat, että suunnitelmiin kirjatut asiat perustuivat pääosin ammattilaisten näkemyksiin perheiden tilanteista. Näin ollen suunnitelmista tuli vanhempien näkökulmasta ”tehtävälisteri”, joiden mukaan vanhempien oli toimittava välttääkseen ikäviä seurauksia. Vaikka osa näistä vanhemmista tunnisti itsessään muutostarpeen, he eivät kokeneet suunnitelmia noudattaessaan olevansa aidossa yhteistyössä lastensuojelun kanssa, vaan ennemminkin sen painostuksen tai uhkailun alla. (Mt., 105.)

Dalen (2004, 144–145) mukaan riskejä arvioidessaan lastensuojelu teki monen vanhemman mielestä rutiininomaisesti korkean riskitason arvioita, vaikeivat vanhemmat pitäneet tilanteita niin vakavina. Tämä johti vanhempien taholta vastentahtoiseen suunnitelman noudattamiseen. Samaa toivat esiin Gibbons ja Connolly (2020, 35), josta seuraava katkelma: *Suostuimme siihen, mitä he [ammattilaiset] sanoivat, joten oletan, että heille jäi meistä suostuvainen kuva. En usko, että olimme sinänsä eri*

¹⁴ Buckley ym. 2011, 105; Dale 2004, 144–145; Dumbrill 2006, 30–31; Gibbons & Connolly 2020, 35; Smithson & Gibson 2017, 568.

mieltä, mutta en voi vannoa, että olimme samaakaan mieltä. Se tuntui siltä, kun meidät olisi ahdistettu nukkaan... Bouman ym. (2020, 121) tutkimuksessa vanhemmat kuvasivat voimattomuuden kokemuksia, joita heille koitui siitä, ettei heidän näkemyksiään huomioitu: *Se vain tapahtui minulle. [...] Minusta tuntui usein kuin olisin ollut vain sivussa katselemassa.*

Smithson ja Gibson (2017, 568) nostivat esiin, etteivät vanhemmat aina kokeneet ammattilaisten selvittäneen tarpeeksi perheen tilannetta, jolloin vanhemmat eivät myöskään voineet osallistua, joten tuloksena syntynyt päätös tuntui siten vanhemmista mielivaltaiselta: *[...] jospa he voisivat koittaa tutustua ensin siihen, miten toimimme perheenä ennen kuin alkavat lyömään rajoituksia sinne, tänne, kaikkialle.* Dumbrillin (2006, 30) tutkimuksessa eräs äiti kertoi siitä, että hänen lapsensa päätettiin sijoittaa kodin ulkopuolelle ennen kuin äidin näkemystä oli selvitetty ja arvioitu asiaa yhdessä, vaikka äidin kanssa oli jo sovittu sitä varten pikainen tapaaminen. Äiti ihmetteli koko tapaamisen merkitystä, koska päätös oli tehty ennen kuin hän ehti saapua paikalle.

Aineistossa oli kuvauksia myös tilanteista, joissa vanhemmat olivat arvioineet avuntarpeensa akuutimmaksi ja suuremmaksi kuin ammattilaiset. Tämä oli johtanut siihen, että apua annettiin vanhempien mielestä liian vähän, liian hitaasti tai apu oli tilanteeseen sopimatonta. Vanhemmille ei siten syntynyt vahvaa osallistumisen kokemusta. Esimerkiksi Petersen (2018, 612–613) nosti esiin, että jotkut vanhemmat kokivat joutuneensa perustelemaan aktiivisesti lastensuojelulle avuntarpeitaan ja suorastaan vaatimaan alkuarviointiin pääsyä. Joskus arvioinnin tuloksena syntynyt suunnitelma jäi vanhempien mielestä liian ”avoimeksi”. Eräs isä kuvasi asiaa näin:

Riippumatta siitä, että arviointiraportti on 20 sivua, ajattelen, että se silti on pinnallinen [...] Voi kuulostaa kovalta, mutta koen, ettei hän, sosiaalityöntekijä, tee työtään riittävällä tasolla. [...] Hänen olisi pitänyt olla perusteellisempi [...] Miten ihmeessä siinä voi olla neutraali ja ottamatta kantaa? [...] Jos arvioinnin tarkoituksena on ratkaista ongelmia, sosiaalityöntekijän pitää päättää mikä on vialla. (Mt., 612–613.)

Petersenin (2018, 612–613) mukaan suurin ongelma vanhempien näkökulmasta oli alkuarvioinnin liian hidas eteneminen ja se, ettei siinä huomioitu vanhempien näkemyksiä. Eräs äiti kertoi, ettei ollut saanut vahvistusta arvioinnin päättymisestä vielä vuosienkaan jälkeen:

[Pyörittää päätään] En ole vastaanottanut [lastensuojelusta] mitään. Mitään. [...] Se [lastensuojelutarpeen selvittäminen] vei melkein kolme ja puoli vuotta, vaikkei se olisi saanut kestää enempää kuin neljä kuukautta. Ja nyt viimein olen saanut apua, jota olen pyytänyt viimeiset kuusi vuotta. (Mt., 612–613.)

Aineistossa oli nähtävissä, että vanhempien osallistumisen kokemuksilla oli yhteyksiä siihen, miten he kokivat perheiden tarpeisiin vastatun (Buckley ym. 2011, 105; Petersen 2018, 613). Tästä syntyi vaikutelma siitä, että mitä vähemmän vanhemmilla oli osallistumisen mahdollisuuksia, sen todennäköisemmin he kokivat tyytymättömyyttä siihen, miten tarpeisiin oli vastattu. Toisaalta

osallistuminen ja tarpeisiin vastaaminen voivat mahdollistua missä tahansa asiakasprosessin vaiheessa. Jacksonin ym. (2017, 1454) mukaan ammattilaiset ja vanhemmat olivat olleet aluksi eri mieltä perheen tilanteesta ja avuntarpeesta, mutta olivat ajan myötä päätyneet näkemään asioita samalla tavalla. Vanhemmat kuvasivat, että olivat muuttaneet ajatteluaan ja päätyneet siihen, että ammattilaiset olivat tehneet täsmällisiä ja paikkansapitäviä arviointeja. (Mt., 1454.)

Vanhempien kuvauksissa kokonaiskuvan muodostamiseen liittyi myös *työntekijöiden tietämys perheiden elämään vaikuttavista ilmiöistä*¹⁵. Perheiden arkeen saattoi kuulua monenlaisia ilmiöitä, jotka vaikuttivat arjen hallintaan. Työntekijöiden vaihtelevan tietämyksen takia perheiden tilanteet voitiin nähdä lastensuojelussa eri tavoin riippuen siitä, miten ilmiöitä ja niiden dynamiikkaa tunnistettiin ja käsiteltiin. Näin ollen työntekijöiden tietämyksellä voi olla jopa ratkaisevasti merkitystä siihen, mihin huoli kohdistuu ja millaista apua perheet saavat lastensuojelulta. Alkuperäistutkimuksissa perheiden elämään vaikuttavista ilmiöistä korostuivat etenkin perheväkivalta sekä mielenterveys- ja päihdeongelmat.

Aineistosta löytyi selkeitä merkkejä siitä, että vanhemmat tunnistivat työntekijöiden tietämyksen tason melko hyvin. Buckleyn ym. (2011, 107) sekä Sprattin ja Callanin (2004, 217) mukaan vanhemmat odottivat, että työntekijöillä olisi tietämystä ja osaamista erilaisten ilmiöiden kanssa työskentelystä. Jos näin ei ollutkaan, tuotti se vanhemmille kielteisen kokemuksen lastensuojelusta. Esimerkiksi eräs vanhempi kuvasi, että oli odottanut työntekijän tunnistavan riskejä, joita liittyi väkivaltaisesta parisuhteesta lähtemiseen ja toinen ihmetteli sitä, ettei ammattilainen ollut hänen mukaansa koskaan kuullutkaan vieraannuttamisesta (Buckley ym. 2011, 107). Dalen (2004, 144–145) tutkimuksessa tuli ilmi erään äidin kertomana, ettei lastensuojelussa ollut hänen mukaansa tietämystä rikostuomion seurauksista perheväkivaltatapauksessa eikä näin ollen ymmärrystä sille, miksi äiti halusi välttää syytteiden nostamisen puolisoaan vastaan.

Myös Ghaffar ym. (2012, 895–897) nostivat esiin erään äidin kokemuksen siitä, ettei tämä ollut saanut lastensuojelusta riittävästi tukea ja ymmärrystä perheväkivaltatilanteeseen liittyen ja tämä oli johtanut äidillä häpeän tunteisiin. Eräs monilapsisen perheen äiti oli sitä mieltä, etteivät ammattilaiset olleet tunnistaneet perheväkivallan aiheuttamia psyykkisiä seurauksia eikä äidille ja lapsille siten tarjottu tarvittavaa psyykkistä tukea väkivaltaisesta kumppanista eroamisen jälkeen. Muuan isä puolestaan koki, ettei äidin mielenterveysongelmien vakavuutta tunnistettu lastensuojelussa: *He [lastensuojelu] tiesivät, että hän [äiti] oli hajoamassa palasiksi eivätkä he tarjonneet mitään apua.*

¹⁵ Bouma ym. 2020, 121; Buckley ym. 2011, 107; Dale 2004, 144–145; Ghaffar ym. 2012, 895–897; Spratt & Callan 2004, 217.

(Mt., 895–897). Bouman ym. (2020, 121) tutkimuksessa osa vanhemmista toi esiin, että ammattilaisten tietämykseen tulisi panostaa entistä enemmän, sillä *he [lastensuojelun ammattilaiset] päättävät ihmisten elämistä.*

Päätöksenteko oli aineistossa vanhempien näkemyksiin vaikuttava keskeinen tekijä prosessitasolla. Vanhempien näkemykset olivat vaihtelevia sen suhteen, kokivatko he lastensuojelun *päätökset perusteltuina*¹⁶. Gibbonsin ja Connollyn (2020, 35) tutkimuksessa vain harvat vanhemmat kertoivat olleensa avoimesti ammattilaisten kanssa erimielisiä päätöksistä. Useilla vanhemmilla oli kokemuksia siitä, että vaikka heidän oikeuttaan vastata lastensuojelun esittämiin huoliin tuettiin, kokivat he erimielisyyden päätöksenteossa niin pelottavana, että pyrkivät välttämään sen esiintuomista (mt., 35). Ghaffarin ym. (2012, 899) tutkimuksessa vanhempien näkemykset vaihtelivat sen osalta, kokivatko he olleensa mukana päätöksenteossa. Vanhemmilla oli paljon myönteisiä kokemuksia siitä, että päätöksiä tehtiin yhdessä. Esimerkiksi eräs äiti kuvasi olleensa mukana jokaisessa päätöksessä, joka lastensuojelussa tehtiin. Toisaalta vanhemmilla oli myös runsaasti kokemuksia siitä, ettei heillä ollut roolia päätöksenteossa, eikä heitä oikeastaan edes kuultu tai konsultoitu niitä tehtäessä. Muutama vanhempi oli sitä mieltä, että asia riippui kulloinkin perheen kanssa työskennelleestä sosiaalityöntekijästä. (Mt., 899.)

Smithsonin ja Gibsonin (2017, 571–572) tutkimuksessa tuli ilmi, että lastensuojelussa saatettiin tehdä vanhempien mielestä perusteettomia, jopa lain harmaalla alueella olevia päätöksiä koskien perheiden yhteiselämää. Lastensuojelu saattoi tietyissä tapauksissa velvoittaa vanhempia asumaan erillään tai rajoittaa toisen vanhemman kontakteja lapsiinsa, mikäli vanhempi tulkittiin riskiksi. Vanhemmat kuvasivat näiden päätösten osalta, että ne oli joko tehty väärin tiedoin tai riski oli poistunut, mutta päätöstä ei siltikään kumottu. Tällaisissa tilanteissa vanhemmat näkivät, että lastensuojelu rajoitti perusteettomasti perhe-elämää ja oli sokea seurauksille, mitä tästä koitui erityisesti lapsille. Eräs vanhempi kuvasi asiaa näin: *Kukaan heistä ei tosiasiassa välitä siitä, miten se vaikuttaa lapseeni [...]* *He eivät välitä miten se vaikuttaa arkeen. Emme voi käydä yhdessä edes kaupassa, koska hän [lapsi] ei saa lähteä tästä talosta minun ja [toisen vanhemman] kanssa.* (Mt., 571–572.)

Healyn ym. (2011, 287) tutkimuksessa moni vanhempi koki, että tavoitteeksi asetetun muutoksen toteutumisen todennäköisyys kasvoi, kun he pääsivät oman kapasiteettinsa mukaan osallistumaan päätöksentekoon ja muihin lastensa turvallisuutta parantaviin prosesseihin. Osallistuminen päätöksentekoon johti vanhempien mielestä tasaveroisempaan yhteistyöhön ammattilaisten kanssa ja

¹⁶ Bouma ym. 2020, 120; Ghaffar ym. 2012, 899; Gibbons & Connolly 2020, 35; Healy ym. 2011, 287; Smithson & Gibson 2017, 571–572.

tämä taas motivoi vanhempia sitoutumaan muutoksen aikaansaamiseen (mt., 287). Bouma ym. (2020, 120) puolestaan totesivat suurimman osan haastatelluista kertoneen, että tiedostivat itse muutostarpeen ja siten toivoivat ammattilaisilta päätöksentekokykyä ja päättäväisyyttä perheidensä parhaaksi. Osa vanhemmista koki, etteivät ammattilaiset tehneet riittävästi sillä tiedolla, joka heillä oli perheiden tilanteista, mikä saattoi johtaa vanhempien pettymykseen. (Mt., 120.)

Smithsonin ja Gibsonin (2017, 571) tutkimuksessa muutamat vanhemmat mainitsivat, että lastensuojeluasiakkuuksia jatkettiin sen vuoksi, ettei lastensuojelussa tehty asiakkuuksia lopettavia päätöksiä ajallaan, vaikka perusteet olivat olemassa. Joskus asiakkuuksien lopettaminen viivästyi vanhempien mukaan siksi, että lastensuojelussa ei reagoitu sidospalveluilta saatuun tietoon perheiden tilanteiden kohentumisesta tai työntekijät eivät käyttäneet omaa ammatillista harkintaansa, vaan lykkäsivät päätöksentekoa konsultoidakseen ensin esihenkilöitään tai muita ammattilaisia. Vanhempien mukaan viivästyksset johtuivat joissakin tapauksissa siitäkkin, etteivät työntekijät itse tehneet omaa osaansa, joka suunnitelmiin oli kirjattu. Hidas päätöksenteko tuntui vanhemmista kohtuuttomalta. (Mt., 571.)

Päätöksentekoon liittyi aineistossa myös vanhempien kuvauksia lastensuojelun työskentelyn *läpinäkyvyydestä ja suunnitelmallisuudesta*¹⁷. Healyn ym. (2011, 285) tutkimuksessa osoittautui, että vanhempien luottamus lastensuojelun päätöksentekoon oli yhteydessä siihen, miten läpinäkyvänä vanhemmat pitivät lastensuojelun prosessia. Vanhemmilla oli kokemuksia siitä, etteivät he saaneet riittävästi tietoa lastensuojelun prosessista, jonka kautta olisivat voineet hoitaa asiakkuuksiaan tehokkaammin. Tämän vuoksi yhteistyösuhteet lastensuojelun ammattilaisiin saattoivat vanhempien näkökulmasta jäädä pinnallisiksi. (Mt. 285.) Yhtenä piirteenä prosessin läpinäkyvyydessä oli myös se, etteivät vanhemmat välttämättä olleet tietoisia lastensuojelun moniammatillisesta työskentelystä eivätkä siten tienneet, miltä tahoilta lastensuojelu keräsi tietoja perheistä ja miksi (Spratt & Callan 2004, 215). Läpinäkyvyyttä häytti myös se, etteivät lastensuojelun eri yksiköt ja muut tärkeät sidospalvelut aina tehneet saumatonta yhteistyötä. Tämä johti heikompaan tiedonkulkuun ja siihen, että asiointi tuntui vanhemmista työläältä, kun jatkuvasti piti ikään kuin aloittaa työskentely alusta eri paikoissa. (Bouma ym. 2020, 120–121.)

Läpinäkyvyyteen liittyi sekin, miten vanhemmat kokivat saaneensa heitä koskevia tietoja lastensuojelulta. Buckley ym. (2011, 107) tutkimuksessa todettiin, että vanhemmilla oli vaikeuksia saada käsiinsä heidän perheitään koskevia kirjallisia tietoja. Sama havainto toistui muuallakin

¹⁷ Bouma ym. 2020, 120–121; Buckley ym. 2011, 106–107; Dale 2004, 147–148; Ghaffar ym. 2012, 897, 900; Gibbons & Connolly 2020, 33–34; Healy ym. 2011, 285, 287; Smithson & Gibson 2017, 568, 570–571; Spratt & Callan 2004, 215.

aineistossa (Ghaffar ym. 2012, 897; Gibbons & Connolly 2020, 33–34; Healy ym. 2011, 285). Vanhemmilla oli lisäksi kokemuksia siitä, etteivät ammattilaiset aina tarkistaneet perheistä saamiensa tietojen oikeellisuutta tai tarkkuutta ja tämä oli voinut vaikuttaa siihen, millaisiin arvioihin ja päätöksiin lastensuojelussa päädyttiin (Bouma ym. 2020, 121). Buckleyn ym. (2011, 107) tutkimuksessa monet vanhemmat olivat löytäneet lastensuojelulla olevista tiedoistaan epätarkkuuksia ja muita puutteita. Ymmärrettävästi vanhemmat toivoivat, että ammattilaiset keräisivät tietoa havainnoimalla suoraan itse tai konsultoimalla niitä, joilla oli ensikäden tietoa (Bouma ym. 2020, 121; Smithson & Gibson 2017, 568). Buckleyn ym. (2011, 106) mukaan muutamat vanhemmat liittivät läpinäkyvyyteen myös sen, että heillä oli mahdollisuus osoittaa tyytymättömyyttä lastensuojelua kohtaan virallisten valitusten kautta, vaikka valitusten ei sinänsä uskottu johtavan vanhempien kannalta myönteisiin lopputuloksiin.

Vanhemmat toivoivat lastensuojelulta suunnitelmallisuutta (Ghaffar ym. 2012, 900; Healy ym. 2011, 285, 287). Suunnitelmallisuus yhdistettiin järjestelmällisyyteen ja työskentelyn tehokkuuteen, kuten eräs vanhempi toi esiin: *[...] kaikki kävi järkeen, se oli paljon järjestelmällisempää ja suunnitellumpaa, ja se toimi* (Ghaffar ym. 2012, 900). Vanhemmat arvostivat ammattilaisten apua etenkin sellaisten suunnitelmien luomisessa, joissa kokonaistilanne oli huomioitu ja tavoitteet saavutettavissa olevia (Healy ym. 2011, 287).

Smithsonin ja Gibsonin (2017, 570–571) tutkimuksessa vanhemmat kuvasivat suunnitelmallisuuden haasteina sen, että suunnitelmiin kirjattiin usein epärealistisia ja epätarkasti määriteltyjä tavoitteita. Joskus tavoitteita oli yksinkertaisesti liikaa. Vanhemmat halusivat myös työntekijöiltä enemmän palautetta edistyksestä, jota olivat jo aikaansaaneet sekä tarkempaa tietoa siitä, mitä muutoksia oli vielä tehtävä. Osa vanhemmista kertoi siitä, että uusia tavoitteita saatettiin lisätä suunnitelmiin sitä mukaa kun vanhoja saavutettiin. ”Liikkuvien tavoitteiden” vuoksi asiakkuudet saattoivat kestää määräämättömiä aikoja. Tämän vuoksi lastensuojelu saatettiin kokea epäluotettavana ja mielivaltaisena, vaikka samalla olisi saatu aikaan myös vanhempien toivomia muutoksia perheiden arkeen. Vastauksissa oli viitteitä siitä, että työntekijöiltä itseltään puuttui suunnitelmallisuus asiakasprosessien kuljettamisesta pidemmällä aikavälillä. (Mt., 570–571.) Healyn ym. (2011, 285) tutkimuksessa osa vanhemmista piti suunnitelmallisuuden esteenä sitä, että oli asioitava useissa toimipisteissä jopa saman lastensuojelun tahon sisällä.

Dalen (2004, 147–148) tutkimuksessa muutamat vanhemmat kertoivat, ettei asiakassuunnitelmia toteutettu resurssipulan vuoksi. Eräs äiti kuvasi asiaa näin:

Heillä [lastensuojelulla] on kaikkia näitä suunnitelmia laadittuina – mutta noudattavatko he niitä? Enpä usko... Heidän pitäisi työskennellä yhdessä, mutta eivät tee niin, se on rahoituksesta kiinni. [...].

5.3 Systeemitaso

Tässä tutkielmassa systeemitason kuvaukset liittyvät siihen, miten yhteiskunnan lastensuojelulle asettamat reunaehdot ja niistä muodostuva julkinen keskustelu vaikuttavat vanhempien näkemyksiin. Aineiston perusteella vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta vaikuttavat systeemitasolla keskeisesti *organisaation resurssit* eli lastensuojelun käytännön työn toimintaedellytykset. Tällöin vanhempien kuvauksissa painottuvat tukipalveluiden tarpeidenmukaisuus ja oikea-aikaisuus. Tukipalveluiksi tulkittiin tässä tutkielmassa sekä lastensuojelun tarjoamat ja tuottamat palvelut, että laajemmin lastensuojelun ulkopuoliset palvelut, jotka joko ammattilaiset, vanhemmat tai molemmat tahot olivat nähneet tarpeellisiksi perheiden tilanteiden helpottamiseksi. Organisaation resursseihin kuuluvia kuvauksia löytyi myös koskien työntekijöiden vaihtuvuutta ja kiirettä.

Lainsäädäntö on aineiston perusteella toinen keskeinen tekijä niissä reunaehdoissa, mitä yhteiskunta lastensuojelulle asettaa. Tällöin tarkastelu kohdistuu aineistossa oleviin lastensuojelun vallankäyttöön liittyviin vanhempien kuvauksiin. Vallankäyttö esiintyy kuvauksissa läpi koko aineiston ja kaikilla tasoilla suhteesta systeemiin. Päädyin tutkielmassa luokittelemaan vallankäytön systeemitasolle, sillä kuvauksista tulee vahvasti esiin se, miten työntekijöiden vallankäyttö pohjautuu juuri lainsäädäntöön. Kuitenkin kuten suhde- ja prosessitasolla olevista lukuisista kuvauksista voi havaita, vallankäyttö kietoutuu monin tavoin lastensuojelun toimintaan sen kaikilla tasoilla. Tarkastelen systeemitasolla vallankäyttöä osin myös arvopohjaisena, mikä tulee ilmi niissä vallankäytön kuvauksissa, joissa vanhemmat kertoivat miten hyvä vanhemmuus ja lapsen paras lastensuojelussa heidän mukaansa määriteltiin.

Aineistossa on lukuisia viittauksia myös lastensuojelun maineeseen, josta käyty julkinen keskustelu on ollut vaikuttamassa vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta heidän omakohtaisten kokemustensa lisäksi. Julkisessa keskustelussa esitetyt näkemykset lastensuojelusta ja erityisesti sen lainsäädäntöön pohjautuvasta vallankäytöstä herättävät kuvausten perusteella vanhemmissa pelkoa ja epäluuloa lastensuojelua kohtaan.

Organisaation resursseihin liittyi vanhempien kuvauksia lastensuojelun *tukipalveluiden tarpeidenmukaisuudesta ja oikea-aikaisuudesta*¹⁸. Alkuperäistutkimuksissa kuvattiin vanhempien

¹⁸ Buckley ym. 2011, 106; Dale 2004, 147–149; Ghaffar ym. 2012, 894–897, 900–901; Healy ym. 2011, 285; Petersen 2018, 611–614, Smithson & Gibson 2017, 568; Strega ym. 2009, 80–83.

kokemuksia tukipalveluista kirjavasti. Kuvauksissa painoutuivat etenkin palveluiden saatavuus, riittävyys ja koordinointi.

Vanhempien mukaan lastensuojelusta ei aina kyetty tarjoamaan riittävän nopeasti perheiden tarvitsemia palveluita. Petersenin (2018, 611–614) mukaan vanhemmilla on kokemuksia siitä, että alkuarviointiin pääseminen oli hidasta. Alkuarvioinnit saattoivat myös olla vanhemmista riittämättömiä ja johtaa jopa haitallisiin seurauksiin, kun jo olemassa olevaa tietoa ei hyödynnetty arvioinneissa. Tämä saattoi johtaa uuden arvioinnin tekemiseen, jossa päädyttiin erilaiseen näkemykseen. (Mt., 611–614.)

Myös muihin lastensuojelun kautta saataviin palveluihin jonottaminen koettiin useassa alkuperäistutkimuksessa turhauttavana (Buckley ym. 2011, 106; Petersen 2018, 613–614). Buckley ym. (2011, 106) tutkimuksessa eräs äiti koki palveluiden myöntämisen kriteerit liian korkeiksi, mitä kuvasi seuraavassa katkelmassa: *Huomion saamiseksi pitäisi melkein pistää puukko lapsen selkään.*

Myös palveluista toiseen pompottelu tai palveluiden rahoittajatahoihin liittyvät rajanvedot rasittivat vanhempia ja vaikuttivat kielteisesti heidän näkemyksiinsä lastensuojelusta (Dale 2004, 147; Healy ym. 2011, 285). Dalen (2004, 147) tutkimuksessa tätä kuvattiin seuraavasti:

[...] ja sitten nämä ihmiset [lastensuojelun työntekijät] kinastelevat siitä – eivät lapsen turvallisuudesta tai hyvinvoinnista – vaan ”emme maksa siitä”, ”no annetaan se sosiaalihuollon tehtäväksi” ja ”ei, se ei kuulu meidän osastollemme [...]”. He yrittävät siirtää kustannuksia ympäriinsä sen sijaan, että menisivät suoraan asiaan ja hoitaisivat sen. (Mt., 147.)

Ghaffarin ym. (2012, 896–897, 900) tutkimuksessa osa mielenterveysongelmia kohdanneista vanhemmista koki, että vanhempien mielenterveyttä tukevat palvelut olivat huonosti koordinoituja. Osa ei puolestaan saanut näitä palveluita lainkaan, vaikka tarvetta olisi ollut. Muutama vanhempi kertoi myös, että kokivat heidän kumppaniensa tarvitsevan lastensuojelusta lisää tukea mielenterveyspalveluihin päästäkseen. Palveluiden huonosta koordinoinnista löytyi mainintoja lisäksi Dalen (2004, 147) ja Petersenin (2018, 613) tutkimuksista, joissa molemmissa alkuarvioinnin ja / tai asiakkuuden alkamisen jälkeen lastensuojelun työskentely tuntui vanhemmista pysähtyvän kokonaan. Tämä turhautti useita vanhempia, sillä lastensuojelulle oli juuri arvioitu olevan tarvetta, mutta sitten ei tapahtunutkaan mitään. Dalen (2004, 147) tutkimuksessa eräs äiti kuvasi asiaa näin: *Mitään ei tapahtunut asiakkuuden rekisteröinnin jälkeen [...] Olin pöyristynyt! Olin kuulemma riski lapsilleni!* Vastaavasti Smithsonin ja Gibsonin (2017, 568) mukaan vanhemmat kokivat sellaiset tilanteet väheksyvinä ja jopa epäinhimillisinä, joissa lastensuojelu arvioi vanhemmuudessa olevan riskejä, muttei kuitenkaan tarjonnut perheille tarvittavia tukipalveluita.

Ghaffarin ym. (2012, 894–895) mukaan etenkin päihdeongelmia kohdanneet vanhemmat kokivat oikea-aikaisten ja yhteensovitetun palveluiden olleen merkittävässä roolissa perheiden tilanteiden kohentumisessa. Päihdepalveluiden ja psyykkisen tuen lisäksi nämä vanhemmat kertoivat tarvitseensa lastensuojelulta seuranta saavuttaakseen lastensuojelun asiakassuunnitelmissa asetettuja tavoitteita. Osa vanhemmista koki juuri lastensuojeluasiakkuuden ja sitä kautta saatujen palveluiden olleen merkittävä muutoksen aikaansaaja, joka auttoi vanhempia näkemään päihteidenkäytön vaikutuksia perhe-elämään ja tekemään siihen tarvittavia muutoksia. (Mt., 894–895.)

Ghaffarin ym. (2012, 900–901) sekä Smithsonin ja Gibsonin (2017, 568) mukaan monet vanhemmat arvostivat lastensuojelulta saamaansa käytännön tukea, mutta kokivat toisinaan ettei sitä ollut tarjolla riittävästi. Käytännön tuki saattoi olla esimerkiksi apua asunnon saamisessa, kotiin liittyviä parannustoimenpiteitä, lasten päivähoiton järjestämistä ja muihin palveluihin pääsyn helpottamista (Smithson & Gibson, 2017, 568). Dumbrellin (2006, 32) tutkimuksessa osoittautui, että työntekijän suora, harkinnanvarainen käytännön tuki koettiin myönteisenä, kuten seuraavassa katkelmassa eräs vanhempi toi esiin: *Työntekijä auttoi paljon. Kuten kerran, kun minulla ei ollut vaippoja, oli rankka kuukausi, hän meni ja toi minulle paketin vaippoja.* Lisäksi eräs mielenterveysongelmia kohdannut vanhempi kertoi näin: *Työntekijä oli hyvin, hyvin avulias... Hän vei meitä kaikkialle, minne meidän piti mennä ja oli tukena [...]* (Mt., 32.)

Stregan ym. (2009, 80–83) tutkimuksessa osoittautui, että isät olivat tyytyväisiä lastensuojelulta saamaansa taloudelliseen tukeen, vaikka samalla saattoivatkin kokea lastensuojelun asettavan painetta työssäkäyntiin: *[Sosiaalihuollosta] silti painostettiin minua. He halusivat, että tekisin yötoita. Yöllä siis töitä, päivisin [lastensuojelun] kursseja.* Myös muita isien mielestä sopivia tukimuotoja arvostettiin, kuten kesäleirejä lapsille sekä ruokatarvikkeita ja vaatteita. Isät arvostivat lisäksi lastensuojelusta saamaansa käytännön tukea kasvatuksellisissa kysymyksissä, kuten yksi isistä kertoi lapsensa jäätyä kiinni alkoholin juomisesta: *[...] sanoin hänelle [lapselle], että ”istut sohvalla, kunnes he [lastensuojelusta] tulevat tänne”.* *Lopulta joku tuli.* (Mt., 80–83.)

Buckleyn ym. (2011, 106) tutkimuksessa havaittiin, että vanhemmat olivat tyytyväisiä etenkin lastensuojelun myöntämään taloudelliseen tukeen, kotiin saataviin palveluihin sekä lasten ja vanhempien välisten tapaamisten järjestelyihin. Työntekijöiden kotikäynnit, joissa keskityttiin suoraan lasten kanssa työskentelyyn tai vanhempien ohjaamiseen, olivat vanhemmista myös sinänsä hyödyllisiä. Toisaalta ne voitiin kokea joissain tapauksissa epämiellyttävinä, jos niissä tulkittiin

olevan valvonnan elementtejä. (Mt., 106.) Ghaffarin ym. (2012, 900) mukaan vanhemmat arvostivat erityisesti sellaisia työntekijöitä, jotka viettivät aikaa heidän lastensa kanssa.

Dalen (2004, 148–149) tutkimuksessa vanhemmat ilmaisivat tyytyväisyyttään suoraan lapsille suunnattuun käytännön tukeen ja palveluun, jolla saattoi olla suoria myönteisiä vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja samalla vanhempien jaksamiseen. Esimerkiksi erään isoveljensä toimesta kiusatuksi joutuneen tytön vanhemmat kertoivat seuraavaa: *Meillä oli [työntekijä] viemässä häntä [tyttöä] ulos, jotta hän saisi taukoa [isoveljestään], auttaakseen siinä tilanteessa.* Samassa tutkimuksessa usea vanhempi koki tukiperheestä olleen merkittävästi apua tilanteissa, joissa lasten väkivaltainen käyttäytyminen vei vanhemmilta ja sisaruksilta paljon voimavaroja. (Mt., 148–149.) Ghaffarin ym. (2012, 900–901) mukaan vanhemmat kuitenkin mainitsivat, ettei lapsille aina ollut lastensuojelusta tarjolla suoraa tukea. Moni vanhempi, joka oli huolestunut erityisesti lapsensa käyttäytymiseen liittyvistä asioista, koki jääneensä tässä asiassa ilman apua (mt., 900–901).

*Työntekijöiden vaihtuvuus ja kiire*¹⁹ esiintyi useassa alkuperäistutkimuksessa vanhempien kokemuksiin vaikuttavana asiana. Työntekijöiden vaihtuvuus hidasti palveluiden pariin pääsyä, kuten Petersenin (2018, 613) kävi ilmi erään äidin kertomuksesta, jossa hänen perheellään oli peräti yhdeksän sosiaalityöntekijää muutaman vuoden aikana, mutta perhe ei silti saanut tarvitsemaansa apua lastensuojelusta.

Smithsonin ja Gibsonin (2017, 568–569) tutkimuksessa vanhemmilla oli ollut keskimäärin kolme sosiaalityöntekijää ja yhdellä peräti kymmenen. Vaihtuvuus saattoi vanhempien mukaan haitata tehokasta työskentelyä, sillä uudet työntekijät eivät kyenneet aktiivisesti osallistumaan perheitä koskeviin tapaamisiin, koska heillä ei ollut perheistä riittävästi taustatietoa. Lisäksi vanhemmat kokivat, että uusien työntekijöiden asenne oli toisinaan tuomitseva. Vanhempien näkökulmasta sekin oli ongelmallista, että työntekijöiden vaihtuessa itse työskentelyyn tuli katkoksia. Nämä haasteet puolestaan saattoivat johtaa siihen, että vanhemmat kokivat yhteistyön uuden työntekijän kanssa varaukselliseksi. (Mt., 568–569.)

Stregan ym. (2009, 84) tutkimuksessa työntekijän vaihtuminen johti vanhemman mukaan siihen, että koko työskentelyn luonne muuttui. Eräs isä kuvasi asiaa näin: *Hän [työntekijä] ei halua työskennellä kanssani, vaan minua vastaan.* Vastaavasti Dumbrillin (2006, 32) tutkimuksessa eräs huoltajana toimiva isoäiti kertoi seuraavaa: *Alussa kaikki sujui hyvin, työntekijä oli hyvin avulias. Uusi työntekijä, jonka saimme, koimme, että hän yritti viedä meiltä pois lapsenlapsemme. Tarpeetonta*

¹⁹ Dumbrill 2006, 32; Ghaffar ym. 2012, 900; Petersen 2018, 613; Schoch & Aeby 2022, 7; Smithson & Gibson 2017, 568–569; Strega ym. 2009, 84.

sanoa, että siitä lähtien asiat [lastensuojelun kanssa] alkoivat sujua huonosti. (Mt., 32.) Smithsonin ja Gibsonin (2017, 569) esiin nostamassa katkelmassa palvelu heikkeni oleellisesti uuden työntekijän myötä: *[...] edellinen sosiaalityöntekijäni oli täällä vain kaksi tai kolme viikkoa... hän teki enemmän, hänellä oli parempi suhde niinä kahtena tai kolmena kertana kun hän tapasi lastani... kuin nykyisellä sosiaalityöntekijälläni moneen kuukauteen.*

Smithsonin ja Gibsonin (2017, 568–569) tutkimuksessa työntekijöiden vaihtuvuuden haasteet liittyivät vanhempien mukaan siihen, että lasten piti puhua useamman työntekijän kanssa eli tietoa piti toistaa työntekijöille sekä samalla elää uudelleen läpi traumaattisia kokemuksia. Myös Ghaffarin ym. (2012, 900) mukaan työntekijöiden vaihtuvuus oli vanhemmista kuormittavaa, koska se johti siihen, että heidän oli kerrottava henkilökohtaisia tietoja yhä useammalle työntekijälle. Schochin ja Aebyn (2022, 7) tutkimuksessa niin ikään mainittiin muutamien vanhempien kertoneen, että henkilökohtaisten asioiden läpikäyminen useampien työntekijöiden kanssa oli väsyttävää ja jopa nöyryyttävää.

Dumbrillin (2006, 32) tutkimuksessa osoittautui, että vanhemmat mielsivät työntekijöiden vallankäytön tapojen olevan yhteydessä työntekijöiden työskentelytyyliin tai persoonallisuuteen. Siten työntekijän vaihtuminen saattoi vanhempien mielestä johtaa muutoksiin vallankäytössä. Dumbrill tosin tuo esiin, että todennäköisesti taustalla on tätä monimutkaisempia muuttujia (mt., 32).

Lainsäädäntö oli aineistossa vanhempien näkemyksiin keskeisesti vaikuttava tekijä systeemitasolla. Vanhemmat esittivät alkuperäistutkimuksissa runsaasti näkemyksiä lastensuojelun työntekijöiden *vallankäytöstä*²⁰. Vallankäyttö koettiin pääosin joko kielteisenä tai myönteisenä riippuen siitä, kokivatko vanhemmat siitä olevan apua perheille.

Dumbrillin (2006, 30–35) tutkimuksessa osoittautui, että työntekijöiden tavat käyttää valtaa muokkasivat olennaisesti vanhempien käsityksiä lastensuojelusta. Kyseisessä tutkimuksessa vanhemmat kuvasivat vallankäytön olleen pääosin joko pehmeää ja yhteistyötä painottavaa tai tyrannimaista ja pelottavaa. Se, kummalla tavalla vanhemmat tulkitsivat valtaa käytetyn, vaikutti puolestaan siihen, miten vanhemmat reagoivat interventioihin. Pehmeä vallankäytön tapa johti todennäköisemmin aitoon yhteistyöhön. Kovempi tapa taas sai vanhemmat herkemmin joko näennäiseen yhteistyöhön tai vastustamaan ja haastamaan työntekijöitä jopa oikeusteitse. (Mt. 30–35.)

²⁰ Bouma ym. 2020, 121; Buckley ym. 2011, 106; Dumbrill 2006, 30–35; Schoch & Aeby 2022, 8; Strega ym. 2009, 77–83.

Aineistossa oli myös mainintoja siitä, että osa vanhemmista koki työntekijöiden vallankäytön myönteisessä mielessä. Näissä tilanteissa vanhemmat tyypillisesti kokivat vallankäytön auttavan jollakin tavalla perheitä. Esimerkiksi Bouman ym. (2020, 121) tutkimuksessa eräs äiti kuvasi lastensuojelun työntekijän valtaa kasvatuksellisissa asioissa seuraavasti: *Kun on joku, joka tukee minua [vanhemman auktoriteetissani] ja jolla on enemmän valtaa kuin minulla. Se on mukavaa.* Buckley ym. (2011, 106) ja Dumbrillin (2006, 31) tutkimuksissa kuvattiin työntekijöiden myönteistä vallankäytön tapaa asianajoksi, jossa työntekijä pyrki auttamaan perheitä vaikuttamalla perheiden tilanteiden kannalta olennaisiin tahoihin, kuten esimerkiksi vuokranantajiin, terveydenhuollon työntekijöihin tai opetustoimen henkilökuntaan.

Muutamassa alkuperäistutkimuksessa lastensuojelun valtaa kuvattiin ”absoluuttiseksi” (Dumbrill 2006, 33; Strega ym. 2009, 77). Stregan ym. (2009, 77–78) tutkimuksessa eräs isä kuvasi näin:

Jos se henkilö [lastensuojelun työntekijä] haluaa tehdä sen sinulle vaikeaksi, he [lastensuojelu] pystyvät siihen, koska heillä on se valta... He voivat tehdä mitä haluavat eikä heidän tarvitse kantaa vastuuta siitä. Heidän tulee vain todistaa se oikeudessa ja jos se ei onnistukaan, no, mitäs sitten. No sitten lapsi palautetaan [kotiinsa]. [...] Tarkoitan, että ihmiset rakentavat, käyttävät koko elämänsä sen rakentamiseen, mikä sitten tuhotaan puolessa vuodessa. [...].

Lisäksi absoluuttista vallankäyttöä kuvattiin esiintyvän esimerkiksi lasten ja vanhempien tapaamisten järjestelyissä, kuten seuraavassa isä kuvasi: *Minun oli niin vaikea päästä sinne [tapaamispaikalle]. Yritin käydä kokopäivätoisissa ja sovittaa tapaamiset työhöni, aikatauluuni. Joten, tiedäthän, he [lastensuojelun työntekijät] tekivät sen vaikeaksi minulle. [...] Minulla ei ollut vaihtoehtoa. Sanottiin, että näitä päiviä tarjoamme sinulle, jos ei käy, niin harmi.* (Strega ym. 2009, 77–78.)

Aineistossa oli paljon arvoihin pohjaavaan vallankäyttöön liittyviä kuvauksia²¹. Tyypillisimmät kuvaukset liittyvät tällöin siihen, miten lastensuojelussa käytettiin valtaa, kun määriteltiin missä menivät riittävän vanhemmuuden rajat, mitkä asiat perheiden tilanteissa muodostuivat huoliksi ja milloin ja miten lastensuojelun oli puututtava tilanteisiin. Muutamassa alkuperäistutkimuksessa vanhemmat olivat tietoisia siitä, että määrittelyihin vaikuttivat yhteiskunnassa vallitsevat arvot. Esimerkiksi Schochin ja Aebyn (2022, 8) tutkimuksessa eräs äiti kertoi seuraavasti:

[...] ajattelin aina, että olen hyvä äiti, teen kaiken oikein. Hänet [lapsi] on sijoitettu [kodin ulkopuolelle], koska muu ei yksinkertaisesti ole hänen tilanteessaan mahdollista. Koulun kanssa, koko asian kanssa, se ei yksinkertaisesti ollut yhteiskunnasta hyväksyttävää.

Vallankäyttö saatettiin kokea myös osana laajempaa yhteiskunnallista kehystä, jossa perheiden etnisellä taustalla oli merkitystä. Stregan ym. (2009, 79–81) tutkimuksessa kaksi alkuperäiskansaan kuuluvaa isää koki, että lastensuojelun ammattilaiset näkivät hyvän isyyden valtaväestön

²¹ Dale 2004, 144–145; Jackson ym. 2017, 1453–1454; Schoch & Aeby 2022, 8.

arvomaailman läpi. Tästä koitui isille paineita näyttää lupaavilta lastensuojelun silmissä. Toiselle oman etnisen identiteetin piilottaminen oli osa lupaavalta näyttämistä: *Käyttäydyn kuin valkoihoinen ihminen*. Toinen puolestaan kertoi hakeneensa tukea itselleen alkuperäiskansojen asioita hoitavalta virastolta kyetäkseen täyttämään lastensuojelussa asetettuja tavoitteita. (Mt., 79–81.)

Aineistosta löytyi useita mainintoja *lastensuojelun maineesta*²². Spratt ja Callanin (2004, 213) tutkimuksessa todettiin, että vanhempien näkemyksiin lastensuojelusta olivat osaltaan vaikuttamassa se, miten lastensuojelusta oli puhuttu julkisessa keskustelussa tai mitä he olivat kuulleet muilta lastensuojelun asiakkailta. Osa vanhemmista koki lastensuojelun maineen kohtalaisen hyvänä ja sen tekevän pääosin hyvää työtä. Tämä heijastui heidän omiinkin kokemuksiinsa. Osa puolestaan yhdisti lastensuojeluun kielteisiä asioita, jolloin näkökulmaksi muodostui, että lastensuojelua tulisi välttää kaikin tavoin. Lastensuojelun asiakkuus saatettiin kokea ”lopullisena”, kuten seuraavassa: *[...] kun joudut tekemiseen heidän kanssaan, se on loppuelämän mittaista*. (Mt., 213.)

Lastensuojelun kielteinen maine yhdistettiin aineistossa etenkin lastensuojelun mahdollisuuden käyttää valtaa ja puuttua perheiden elämään. Siihen liittyi vanhempien pelon tunteita vallankäytön kohteeksi joutumisesta. Tätä vanhemmat kuvasivat esimerkiksi Buckleyn ym. (2011, 104) tutkimuksessa seuraavasti: *[...] kun sanot sanan 'sosiaalityöntekijät', saat [reaktion] tyypillisesti 'voi ei, ei sosiaalityöntekijöitä, he tekevät näin, he vievät lapset'*. Myös Sprattin ja Callanin (2004, 213) mukaan lastensuojelu saatettiin vastaavalla tavalla kokea kyseenalaisena, kuten seuraavassa katkelmassa: *Valtaosassa tapauksia, joissa heitä tarvitaan, he voivat pahentaa tilanteita [...]*.

Lastensuojelun kielteinen maine ei kuitenkaan aina ollut vanhempien mukaan ansaittua, koska julkiseen keskusteluun nousseet todelliset tapahtumat osoittivat joidenkin vanhempien mukaan lastensuojelun tarpeellisuuden. Esimerkiksi Ghaffarin ym. (2012, 900–901) tutkimuksessa muutama vanhempi mainitsi Isossa-Britanniassa julkisuudessa runsaasti esillä olleen traagisen, lastensuojelun asiakkaana olleen lapsen kuoleman (”Baby P”, Peter Connelly) ja kertoi ymmärtäneensä tätä kautta lastensuojelun suojelutehtävän ja sen, miksi sosiaalityöntekijöiden oli oltava tarkkoja työssään. Myös vanhempien omakohtaiset kokemukset saattoivat perustella lastensuojelun tärkeyttä ja haastaa siihen yleisesti liitettyjä kielteisiä mielikuvia, kuten eräs äiti totesi: *Ihmiset ajattelevat, että lastensuojelu vain tulee ja vie lapsesi [...] ja se ei ole niin [...]. He antavat tilaisuuden selvittää ongelmiasi*. (Mt., 900–901.)

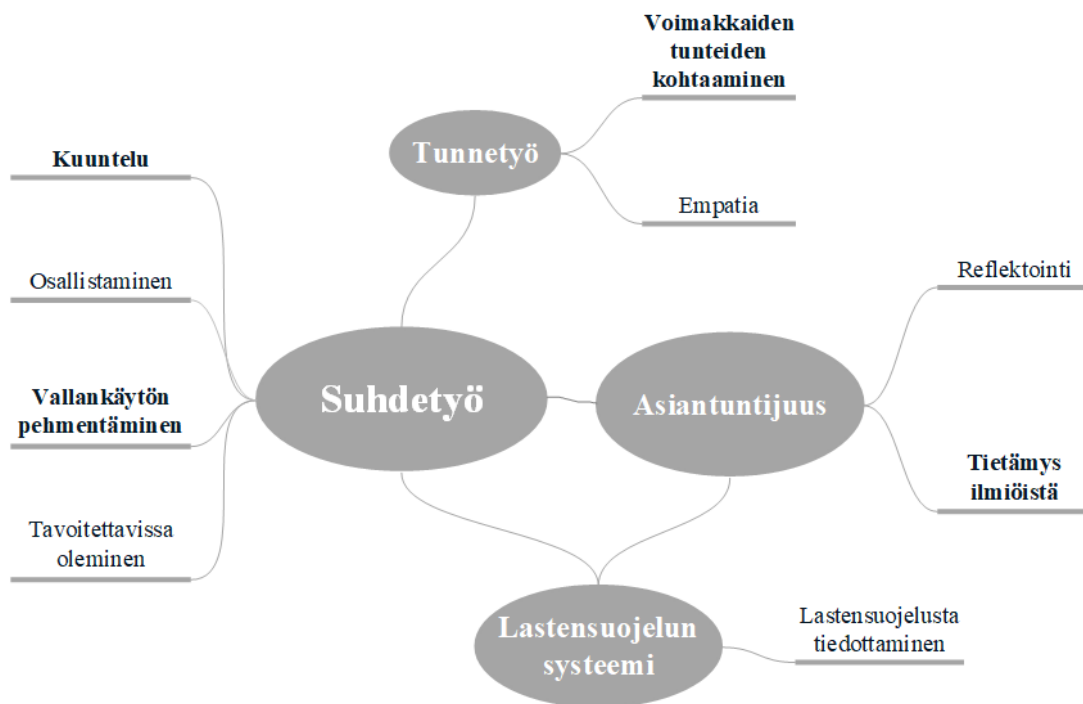
²² Buckley ym. 104; Ghaffar ym. 2012, 900–901; Spratt & Callan 2004, 213.

6 SUOSITUKSIA LASTENSUOJELUN KEHITTÄMISEKSI

Tutkijat esittivät aineistossa suosituksia lastensuojelun kehittämiseksi, joita käsittelen seuraavaksi. Tähän lukuun olen poiminut aineistossa usein toistuvat suositukset ja pyrkinyt nostamaan esiin myös yksittäisiä, arvokkaita löytöjä. Suositukset olivat aineistossa pääsääntöisesti yleisluonteisia ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia oli vähän.

Suosituksiset asettuvat kolmelle tasolle, joista ensimmäistä kuvaan *suhdetyöksi*. Se liittyy asiakkaan ja työntekijän väliseen suhteeseen ja sen merkitys oli aineiston vanhemmille suuri. Suhdetyötä koskevia suosituksia oli löydettävissä aineistosta eniten. Suhdetyön keskeinen osa on tunnetyö. Toinen taso on *asiantuntijuus*, joka liittyy tietämyksen päivittämiseen ja refleктоivaan työskentelytapaan. Asiantuntijuus on sekä yksittäisten työntekijöiden että organisaation vaalimaa, käytännön työtä tukevan osaamisen vahvistamista. Kolmas taso koostuu laajemmin *lastensuojelun systeemiin* liittyvistä kehityskohteista, jolloin suositukset liittyvät lastensuojelusta tiedottamiseen. Tällöin suositukset kohdentuvat lähinnä palvelun järjestämiseen.

Tiivistän alla olevassa kuviossa keskeisimmät lastensuojelun keskeisimmät kehittämiskohteet (Kuvio 3.). Kuviossa on lihavoitu ne kehittämiskohteet, jotka aineistossa erityisesti korostuivat. Seuraavaksi esittelen kehittämiskohteisiin liittyvät suositukset.

Kuvio 3. Lastensuojelun kehittämiskohteita aineiston pohjalta

Suosituksista kävi ilmi, että lastensuojelu on ennen kaikkea *suhdetyötä* (ks. luku 2.1). Suhdetyö mainittiin käsitteenä Gibbonsin ja Connollyn (2020, 36–37), alkuperäistutkimuksessa ja muissakin tutkimuksissa kuvattiin elementtejä, jotka yhdistän suhdetyöhön. Suhdetyö vaatii lastensuojelun työntekijöiltä aikaa, taitoa ja asiantuntijuutta. Aineistossa näkyi monessa kohtaa, ettei perhe-elämään puuttuminen humaanilla, ihmisarvoa kunnioittavalla tavalla ollut mahdollista ilman, että vanhempien ja työntekijöiden välille muodostui yhteistyösuhde, jossa vanhempia kuunneltiin.

Kuunteleminen oli aineistossa suhdeperustaisuuden tärkeimpiä osia ja siihen panostaminen näkyi suosituksena läpi aineiston. Kuuntelemisen roolia ja tärkeyttä perusteltiin alkuperäistutkimuksissa monin sanoin ja sillä oli keskeinen rooli suhdetyössä. Bouman ym. (2020, 123) ja Dumbrillin (2006, 35) mukaan kuunteleminen oli avain vanhempien kokemusten ja näkökulmien ymmärtämiseen. Buckley ym. (2011, 108) sekä Spratt ja Callan (2004, 217–218) nostivat kuuntelemisen auttamistyön peruspilariksi. Dalen (2004, 149) ja Jacksonin ym. (2017, 1455–1456) tutkimuksissa kuuntelemisella mainittiin olevan ”terapeuttinen vaikutus”. Kuuntelu ja ymmärryksen rakentaminen saattoivat johtaa joidenkin vanhempien kuvaamana luottamuksen syntymiseen, jolloin työntekijästä tuli vanhemmalle ”uskottu” henkilö (mt., 1455–1456). Ghaffarin ym. (2012, 899–900) mukaan vanhemmat arvostivat kuuntelemisen taitoja työntekijöissä. Kuunteleminen saattoi olla erittäin tärkeä asia vanhemmille henkilökohtaisella tasolla ja sitä kautta voitiin tukea vanhemman jaksamista. Se oli erityisen tärkeässä roolissa myös, kun oli tehtävä vanhempien tahdonvastaisia päätöksiä. (Mt., 899–900.) Vanhempien kuuntelemista ja heidän mahdollisesti eriäviä näkökulmiaan tulisi paremmin huomioida myös moniammatillisessa kokouksessa (Gibbons & Connolly 2020, 38).

Työntekijöiden halukkuus kuunnella vanhempia yhdistettiin Healyn ym. (2011, 287) ja Petersenin (2018, 615) tutkimuksissa myönteisiin asiakaskokemuksiin. Schochin ja Aebyn (2022, 9–10) mukaan kuulluksi tuleminen avasi vanhemmille neuvottelun paikkoja ja lisäsi tätä kautta luottamusta yhteistyösuhhteessa. Smithson ja Gibson (2017, 572–573) päätyivät ehdottamaan muiden toimenpiteiden lisäksi myös vanhempien kuuntelun lisäämistä suhdeperusteisuuden vahvistamiseksi. Stregan ym. (2009, 87–88) mukaan asiakkaat arvostivat työntekijöitä, jotka kuuntelivat sitä, miten asiakkaat kuvasivat tarpeitaan ja pyrkivät sitten tarvittavin resurssein auttamaan.

Suosituksia annettiin myös vanhempien *osallistamisesta*. Jackson ym. (2017, 1453–1454, 1459) esittivät, että osallistavana toimintana heidän tutkimuksessaan näkyivät tiedon tarjoaminen vanhemmille lastensuojelun asiakasprosesseista sekä näihin mahdollisesti liittyvien epäselvyyksien selittäminen. Vanhempien tuli myös tietää tarkasti, mihin lastensuojelun huoli kohdistui. Tutkimuksessa osoittautui, että monet työntekijät näkivät paljon vaivaa edellä mainituissa asioissa,

mutta joidenkin vanhempien vastauksista ilmeni, että vielä oli parantamisen varaa. Ilman riittäviä tietoja näistä asioista vanhempien osallistuminen onnistui heikommin (Mt., 1453–1454, 1459.) Samansuuntaisia olivat myös Smithsonin ja Gibsonin (2017, 569–570) tulokset ja niistä johdetut suositukset. He lisäsivät, että vanhempia on lisäksi tärkeää informoida moniammatillisen työskentelyn luonteesta.

Vallankäytön pehmentäminen näkyi aineistossa yhtenä keskeisenä suosituksena. Dumbrillin (2006, 35–36) tutkimuksessa esitettiin suosituksena, että työntekijät huomioisivat työntekijöiden ja vanhempien välisen valtaepätasapainon, sen mahdolliset seuraukset sekä tapansa käyttää valtaa ennen interventioihin ryhtymistä. Käytännössä vallankäyttöä ja vanhempien siihen liittyviä tulkintoja voisi olla hyvä sanoittaa yhdessä vanhempien kanssa (mt., 35–36). Schochin ja Aebyn (2022, 9–10) mukaan neuvottelu vanhempien kanssa on suotavaa, sillä siinä jaettiin valtaa. Neuvottelulla saattoi olla myönteisiä seurauksia, kuten vanhempien integriteetin eheytyminen ja luottamuksen lisääntyminen lastensuojelua kohtaan (mt., 9–10).

Jackson ym. (2017, 1456–1460) esittivät suosituksena, että moniammatillisissa kokouksissa kiinnitettäisiin huomiota siihen, että vanhempia kohdattaisiin ammattilaisten valta-asemaa tarpeettomasti korostamatta. Käytäntöön liittyen he ehdottivat esimerkiksi, ettei vanhempien tarvitsisi tulla moniammatillisiin kokouksiin kokoustilaan viimeisinä ja että vanhemmat voisivat joustavasti kokouksen aikana vastata eri ammattilaisten huoliin ja näkemyksiin heti kun ne oli esitetty. Tutkimuksessa nimittäin osoittautui, että vanhempien puheenvuorot olivat vasta viimeisinä vuorossa, ja tämän vuoksi saattoi heidän olla vaikea muistaa tarkasti, mitä kukin ammattilainen oli sanonut. (Mt., 1456–1460.)

Monissa alkuperäistutkimuksissa ehdotettiin työntekijöiden kiinnittävän entistä enemmän huomiota *tavoitettavissa olemiseen*. Aineistotasolla se on jopa yllättävän laajasti pulmalliseksi koettu asia. Dalen (2004, 144, 147–148) mukaan vanhempia saattoi turhauttaa kovastikin, jos työntekijät eivät olleet tavoitettavissa lastensuojeluasiakkuuden aloittamisen jälkeen ja asiakkaat ikään kuin unohtuivat. Tutkimuksessa arveltiin, että tavoittamattomissa oleminen saattoi johtua siitä, ettei perheelle ollut osoitettu omaa työntekijää resurssivajeiden vuoksi (mt., 147–148). Tavoitettavissa olemiseen ohjasivat kiinnittämään huomiota myös Buckley ym. (2011, 106, 109), Smithson ja Gibson (2017, 568) sekä Petersen (2018, 615). Buckley ym. (2011, 109) tiivistivät asian todeten, että tavoitettavissa oleminen kuuluu ammatillisen etiketin perusasioihin.

Toinen merkittävä suhdetyöhön kuuluva, tiheästi aineistossa esiintynyt kehittämiskohde on tunteiden kohtaaminen, jota kutsun tutkielmassa *tunnetyöksi*. Tunnetyön osana alkuperäistutkimuksissa kirjoitettiin paljon vanhempien *voimakkaiden tunteiden tunnistamisesta* ja tunteiden kohtaamisesta. Monissa alkuperäistutkimuksissa kuvattiin, etteivät ammattilaiset aina tunnistanee eivätkä kohdanneet vanhempien voimakkaita tunteita lastensuojeluasiakkuuden aikana tavoilla, joista olisi ollut hyötyä vanhemmille ja yhteistyösuhteelle. Suosituksina esitettiin, että työntekijät pyrkisivät enemmän ymmärtämään lastensuojeluasiakkuuden kuormittavuutta vanhempien näkökulmista (Smithson & Gibson 2017, 573; Spratt & Callan 2004, 215) sekä aivan erityisesti vanhempien pelon ja häpeän tunteiden tunnistamista ja kohtaamista (Dumbrill 2006, 35; Schoch & Aeby 2022, 7; Spratt & Callan 2004, 215). Kuten Buckley ym. (2011, 108) sekä Schoch ja Aeby (2022, 7) toivat esiin, saattoi vanhemmilla olla itsetuntoa syvästi haavoittavia tunteita ja kokemuksia lastensuojeluasiakkuuteen liittyen. Vanhempien vastauksissa näkyi se, että etenkin asiakkuuden alkuvaiheessa korostuivat osalla vanhemmista pelon tunteet. Ne liittyivät usein pelkoon lasten menettämisestä ja vallankäytön kohteeksi joutumisesta ja tätä pelkoa kuvattiin useissa muissakin alkuperäistutkimuksissa.

Tunnetyöhön liittyen aineistossa annettiin suosituksia myös *empaattiseen kohtaamiseen* liittyen. Vanhemmat toivoivat enemmän empatiaa työntekijöiltä. Ghaffarin ym. (2012, 900) mukaan lastensuojelussa tulisi kiinnittää empatiaan erityistä huomiota vanhempien jakaessa arkaluontoisia asioita. Perheiden tilanteet voivat jo itsessään olla monella tavalla raskaita, joten niistä puhuminen voi tuntua vanhemmista kuormittavalta ja aivan erityisesti, jos niitä pitää puhua useille eri työntekijöille (mt., 900).

Lastensuojelutyön *asiantuntijuutta* lähestyttiin myös suosituksissa. Asiantuntijuuteen kuuluva *reflektointi* korostui monissa tutkimuksissa. Siihen ei varsinaisesti kohdistunut suoria suosituksia, mutta tulkitsen, että sitä kuitenkin korostettiin läpi aineiston. Reflektointi tunnistettiin siis rivien välissä olennaiseksi osaksi lastensuojelutyön asiantuntijuutta, koska työn erityisluonteeseen kuuluu tuen ja kontrollin vuorottelu ja monimutkaiset, paljon harkintaa vaativat tilanteet. Työn haasteellisuus ja vanhempien ja työntekijöiden välisten yhteistyösuhteiden kompleksisuus tiedostettiin laajasti (Bouma 2020, 123) ja myös se, että lastensuojelussa työskentelee eri taitotasolla olevia työntekijöitä (Buckley ym. 2011, 107).

Lisäksi aineistossa työn laatu liitettiin suhdetyön onnistumisiin ja nämä puolestaan kytkettiin työn vaikuttavuuteen (Buckley ym. 2011, 109; Healy ym. 2011, 287; Jackson ym. 2017, 1458; Spratt & Callan 2004, 219). Aineistossa kysyttiin, mikä oikeastaan on taitavaa lastensuojelutyötä (Jackson ym.

2017, 1455, 1458–1459). Vaikka siihen selvästi liittyy monenlaisia tekijöitä (ks. luku 6), on sen tarkka kuvaaminen silti vaikeaa. Kiinnitin erityisesti huomiota siihen, että alkuperäistutkimukset vaikuttivat pyrkivän herättelemään työntekijöitä refleктоimaan omaa työtään ja sen vaikutuksia. Tutkimuksissa painotettiin reflektionin jatkuvaa tarvetta asiakkaiden kohtaamisissa, asiakasprosesseissa sekä työntekijöiden asiantuntijuuden kehittämisessä. Reflektionin puutetta käsiteltiin aineistossa nähdäkseni epäsuorasti kuvaamalla epäonnistuneita asiakaskohtaamisia, joista vanhemmille oli koitunut kielteisiä kokemuksia. Esimerkiksi Buckley ym. (2011, 109) toivat esiin, että työntekijöillä on otettava vastuuta työnsä laadusta, vaikka lastensuojelun epäonnistumisia ja huonoja asiakaskokemuksia selitetäänkin usein johtuvan systeemitason ongelmista. Tutkijoiden mukaan työntekijöiden olisi hyvä olla tietoisia esimerkiksi kommunikaatiotyyleistään ja niiden seurauksista asiakasprosesseissa (mt., 109).

Reflektioni yhdistyi aineistossa riskin kanssa työskentelyyn. Schochin ja Aebyn (2022, 11) mukaan luottamus ja vahva yhteistyösuhde vanhempiin eivät saisi hämärtää työntekijän kykyä toimia viranomaisroolissaan ja estää tätä käyttämästä siihen liittyvää valtaa, kun lapsen etu sitä vaatii. Reflektionissaan työntekijän tulee erityisesti pitää esillä lapsen näkökulmaa (Mt., 11.) Bouman ym. (2020, 123) mukaan työntekijöiden ja vanhempien väliset yhteistyösuhteet ovat tärkeitä, mutta samalla haastavia, sillä lasten ja vanhempien intressit voivat olla ristiriidassa keskenään. Työntekijöiden tulee tunnistaa intressien ristiriidat ja toimia lapsen edun mukaisesti. Joskus se voi johtaa siihen, että yhteistyösuhde vanhempien kanssa tulee haastetuksi. Kehittämiskohtena reflektioni on tässä tutkielmassa sitä, että organisaatiossa myös kiinnitetään huomiota aktiivisen reflektionin mahdollistamiseen esimerkiksi erilaisten työpari- ja tiimirakenteiden kautta ja huolehtimalla siitä, että työntekijöitä on riittävä määrä. Reflektioni vaatii aikaa ja aineistossa toistuivat havainnot siitä, että oli työntekijöillä sitä liian vähän käytettävissään. Lastensuojelussa joudutaan työskentelemään riskin kanssa, sillä se kuuluu lastensuojelutyön luonteeseen.

Työntekijöiden *tietämys ilmiöistä* esiintyi aineistossa kehityskohtena useissa alkuperäistutkimuksissa. Buckley ym. (2011, 108) painottivat, että lastensuojeluasiakkuuden piirissä olevat vanhemmat ovat oikeutettuja työntekijöiden riittävän tasoiseen työkokemukseen ja osaamiseen, jotta asiakasprosesseja viedään eteenpäin ammattitaitoisesti. Tähän liittyen työntekijöillä tulee olla riittävä ymmärrys ilmiöistä, jotka koskettavat asiakasperheiden elämää (mt., 108). Myös Healy ym. (2011, 287) korostivat, että työntekijöillä on oltava riittävät taidot ja tiedot perheiden kohtaamiseen ja monimutkaisten tilanteiden kanssa työskentelyyn. Ghaffarin ym. (2012, 895–898) mukaan lastensuojelussa saatettiin jopa tuottaa vanhemmille häpeän tai syyllisyyden tunteita, kun sen

parissa ei tunnistettu ja asianmukaisella tavalla kohdattu ilmiöitä, jotka perheiden elämässä näkyivät. Erityisesti perheväkivallan dynamiikka oli tällainen ilmiö. Tämä saattoi johtaa siihen, että väkivallan kohteeksi joutuneen osapuolen tilannetta ei lastensuojelussa ymmärretty eikä siten osattu tarjota oikeanlaista tukea. (Mt., 895–898.) Myös Dalen (2004, 144–145) tutkimuksessa näkyi, että työntekijät ja vanhemmat hahmottivat perheväkivaltaa eri tavoin, eikä siitä aina löytynyt yhteistä kieltä.

Strega ym. (2009, 87–88) esittivät, kuten tutkimukset edellä, että perheväkivalta tulee ilmiönä tunnistaa lastensuojelussa, sillä muutoin sen vaikutuspiirissä olevat voivat joutua kohtuuttomiin ja vaarallisiin tilanteisiin. Lisäksi tutkimuksessa tunnistettiin sukupuolittuneita käytäntöjä ja todettiin, ettei äitejä pidä laittaa tekemään lastensuojelulle kuuluvia tehtäviä, kuten esimerkiksi puuttumaan kumppaneidensa ongelmalliseen käyttäytymiseen tai toimimaan perheen sisäisten ja ulkoisten ihmissuhteiden välittäjinä. Tutkijat ehdottivat, että työntekijöiden tulisi ottaa isät aktiivisemmin mukaan työskentelyyn esimerkiksi edellyttämällä heiltäkin sovittuihin tapaamisiin saapumista. (Mt., 87–88.)

Lastensuojelun systeemin osalta tiedottaminen lastensuojelun toiminnasta nousi tärkeäksi suositukseksi. Aineistossa oli mainintoja siitä, että osaltaan vanhempien kokemaa pelkoa saattoi vahvistaa yksipuolinen julkinen keskustelu lastensuojelusta, jossa se siitä puhuttiin mielivaltaisesti toimivana ja vanhempia uhkaavana tahona. Yksipuolinen keskustelu loi lastensuojelulle huonoa mainetta ja se puolestaan saattoi vaikeuttaa hyvän yhteistyösuhteen luomista vanhempien ja työntekijöiden välille. Dalen (2004, 154) mukaan julkisuuteen tulisi saada enemmän tutkittua tietoa lastensuojelun onnistumisista. Dale toi esille, että jopa alan akateemisessa keskustelussa ja ammattikirjallisuudessa tutkijoiden on ollut vaikeaa päästä kertomaan positiivisista kokemuksista ja tuloksista (mt., 154). Lastensuojelun onnistumisista kertominen julkisuudessa olisi siis tärkeää ja suositeltavaa. Myös Buckley ym. (2011, 108–109) esittivät, että lastensuojelun tulisi olla aktiivisempi tiedottamaan palvelun positiivisista vaikutuksista sekä tuoda enemmän esille tutkittua tietoa lastensuojelusta. Tiedottaminen lastensuojelun toiminnasta voidaan toteuttaa hyödyntämällä muun muassa omia web-sivustoja sekä muita medioita (mt., 108–109).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielman tavoitteena oli tarkastella vanhempien lastensuojeluun liittyviä näkemyksiä sekä selvittää, millaisia suosituksia lastensuojelun kehittämiseksi vanhempien näkemysten pohjalta on annettu. Aineiston tutkimukset kohdentuivat näkemysten yleiselle tasolle. Tutkielman aineisto tuotti vanhempien näkemyksistä ja niiden pohjalta esitetyistä suosituksista laaja-alaisen ja monipuolisen kuvan. Alla olevassa taulukossa esitän tutkielman keskeiset tulokset (Taulukko 5.).

Suhdetyö lastensuojelussa keskeistä	Tunnetyö osana inhimillistä kohtaamista	Lastensuojelun asiantuntijuus	Lastensuojelun systeemi pelottaa vanhempia
<ul style="list-style-type: none">• Vanhempien kuuntelu• Valtaepätasapaino• Tavoitettavissa oleminen	<ul style="list-style-type: none">• Vanhempien voimakkaiden tunteiden kohtaaminen• Lastensuojeluasiakkuus voi olla vanhemmille kuormittava, jopa traumatisoiva• Empatia	<ul style="list-style-type: none">• Tietämys ilmiöistä, joilla vaikutusta perheen arkeen• Työntekijän reflektointi ja oman osaamisen kehittäminen tärkeää	<ul style="list-style-type: none">• Lakiin perustuva valta• Lastensuojelun kielteinen maine voi vaikuttaa vanhempien näkemyksiin• Onnistumisista kertominen

Taulukko 5. Tutkielman keskeiset tulokset

Suhdetyö on tulosten perusteella lastensuojelussa keskeistä ja sillä on merkittävästi vaikutusta siihen, millaisia näkemyksiä vanhemmille muodostuu. Vanhempien kuuntelu vaikutti tulosten perusteella olevan yksi tärkeimmistä suhdetyön työkaluista. Kuuntelemalla voitiin osoittaa vanhemmille kunnioitusta ja luoda pohjaa luottamukselle (Ghaffar ym. 2012, 899–900; Jackson ym. 2017, 1455–1456). Kuuntelemalla myös pehmennettiin valtaepätasapainoa ja edesautettiin vanhempien osallistumista (Gibbons & Connolly 2020, 35). Vanhemmille oli myös tärkeää, että ammattilaiset olivat tavoitettavissa (Dale 2004, 150; Schoch & Aeby 2022, 9). Tavoitettavissa oleminen edusti vanhemmille sitä, että ammattilaiset olivat aidosti perheen tukena (Buckley ym. 2011, 106). Tavoittamattomissa oleminen rapautti suhdetyötä ja tuotti vanhemmille kokemuksia siitä, että perhe jätettiin yksin vaikeuksien keskelle (mt., 106; Dale 2004, 147).

Tutkielman tuloksissa korostui tunnetyö, joka määrittyi vanhempien kuvauksissa inhimilliseksi kohtaamiseksi. Vanhemmilla oli hyvin voimakkaita tunteita, joista osa liittyi lastensuojelussa vallitsevaan valtaepätasapainoon (Dumbrill 2006, 30). Voimakkaita tunteita voitiin lievittää empatialla ja vanhempien näkökulman hahmottamisella. Aineistossa toistuivat etenkin vanhempien häpeä lastensuojeluasiakkuudesta (Jackson ym. 2017, 1452) sekä pelko lapsen menettämisestä (Buckley ym. 2011, 105; Dale 2004, 145, 150; Ghaffar ym. 2012, 897, 900). Pelkoa saattoi helpottaa se, että vanhemmat oivalsivat lastensuojelun tehtävän ennemmin auttamisen ja perheiden hyvinvoinnin tukemisen kuin vallankäytön ja puuttumisen näkökulmasta. Tulkitseen, että tässä

suhdetyöllä on erittäin tärkeä rooli. Ammattilaisten on hyvä käyttää aikaa suhteen luomiseen. Kiireettömän, kohtaavan työn merkitys on erityisen tärkeä asiakkuuden alkuvaiheessa. Silloin vanhemmat tarvitsevat myös usein tietoa lastensuojelun asiakasprosessista ja alustavaa käsitystä siitä, miten se etenee (Bouma ym. 2020, 121–122). Vanhemmat toivoivat ammattilaisilta myös aitoa välittämistä (Smithson & Gibson 2017, 567–569) ja toimivia ratkaisuja perhettä kuormittaviin pulmiin (Dale 2004, 148–149; Healy ym. 2011, 287). Ammattilaisten aito halu auttaa oli monelle vanhemmalle tärkeä osa suhdetyötä ja kun vanhemmat tunnustivat sen, suhdetyö pääsi helpommin alkamaan (Smithson & Gibson 2017, 567–569). Ammattilaisten olisikin hyvä ennakoita vanhempien tunteita ja erityisesti tunnistaa vanhempien pelko sekä tarvittaessa ottaa tunteet puheeksi. Tunteiden puheeksi ottaminen voi auttaa suhdetyön rakentumista erityisesti asiakkuuden alkuvaiheessa, jolloin vanhempien tunteet saattavat olla voimakkaimmillaan eikä luottamusta ole vielä ehtinyt muodostua.

Suhdetyön tärkeys näkyy siinä, että epäempaattiseksi tulkittu, byrokraattisuutta huokuva vuorovaikutus saattoi tuntua vanhemmista loukkaavalta, mikä edelleen lisäsi kielteisten tunteiden intensiteettiä (Ghaffar ym. 2012, 900; Smithson & Gibson 2017, 568). Pohdin, että tunteiden puheeksi ottaminen voi joissakin tilanteissa olla ammattilaisistakin erityisen haastavaa, koska sekin voidaan tulkita loukkaavaksi. Vanhempien yksityiselämään astuminen ja tunteista puhuminen voi luoda jännitteitä, sillä kaikki vanhemmat eivät välttämättä halua puhua tunteistaan lastensuojelun työntekijöille. Tuloksissa kiteytyy monella tavalla se, että asiakkaiden voimakkaat tunteet ovat erottamaton osa lastensuojelua puhuttiin niistä tai ei, koska lastensuojelussa ollaan ihmisten yksityiselämän alueella ja käsitellään ihmissuhteita, jotka ovat ihmisille kaikista tärkeimpiä. Tämä on erittäin tärkeää huomioida vanhempien kanssa työskenneltäessä ja perustele tunteiden puheeksi ottamisen tärkeyttä. Tunnetyö jäsenyikin tutkielmassa lastensuojelun ammattilaisen asiantuntijuuden olennaiseksi osaksi.

Tulosten mukaan lastensuojelun asiantuntijuuteen kuuluu myös ammattilaisten tietämys asiakkaiden arkeen vaikuttavista ilmiöistä (Bouma ym. 2020, 121; Buckley ym. 2011, 107; Dale 2004, 144–145; Ghaffar ym. 2012, 895–897). Tulokset osoittivat, että vanhemmille saattoi koitua lisää kuormitusta ja jopa suoranaista vaaraa siitä, jos ammattilaiset eivät tunnustaneet esimerkiksi perheväkivaltaa (Strega ym. 2009, 87–88). Puutteellinen tietämys saattoi johtaa perheen kannalta epäedullisiin ratkaisuihin tai siihen, ettei tarvittavaa apua annettu (Ghaffar ym. 2012, 896). Tietämys ilmiöistä oli siten asiantuntijuutta, jota vanhemmat olettivat lastensuojelussa olevan ja sen puute johti vanhempien näkökulmasta herkästi kohtuuttomiin tilanteisiin (Buckley ym. 2011, 107; Spratt & Callan 2004, 217). Suosituksena onkin, että ammattilaisten tietämystä ilmiöistä tulee jatkuvasti kehittää ajan

ilmiöitä seuraten (Buckley ym. 2011, 109). Työssä kohdataan jatkuvasti uusia ilmiöitä, kuten ajankohtaisesti esimerkiksi neuropsykiatriset haasteet, kunniaväkivalta ja nuorten katujengit. Tulkitsen myös ammattilaisten reflektoinnin olevan olennaista perheiden tilanteita arvioitaessa, huolellisesti punnittuja ratkaisuja tehtäessä sekä ammattilaisten asiantuntijuuden jatkuvan kehittämisen kannalta. Reflektoinnin merkitystä alleviivaa lastensuojelussa kohdattavien ilmiöiden ja tilanteiden monimuotoisuus sekä pysähtymätön yhteiskunnallinen muutos, joka vaikuttaa olosuhteisiin, joissa perheet elävät.

Tuloksissa näkyy se, että lastensuojelun huono maine, jota julkinen, lähinnä lastensuojelun epäonnistumisiin keskittynyt keskustelu ylläpiti, vaikutti osaltaan vanhempien näkemyksiin, ja loi vanhemmissa pelkoa lastensuojelua kohtaan (Dale 2004, 154; Spratt & Callan 2004, 213). Lastensuojelun huono maine saattoi ohjata joitakin vanhempia ajattelemaan lastensuojelusta kielteisesti jopa jo ennen kuin heillä oli siitä omakohtaista kokemusta (Buckley ym. 2011, 104). Lastensuojelun huono maine ei kuitenkaan ollut läheskään aina ansaittu, sillä moni vanhempi kertoi myös saaneensa lastensuojelusta perheensä tarvitsemaa apua ja tukea (Ghaffar ym. 2012, 900–901). Vanhempien kertoman mukaan etenkin onnistunut suhdetyö lastensuojelun ammattilaisten kanssa oli merkittävä apu, jolla koettiin olevan jopa terapeuttisia vaikutuksia (Dale 2004, 149; Jackson ym. 2017, 1455–1456). Lastensuojelutyöstä piirtyi vanhempien myönteisten kokemusten kuvausten kautta asiantuntevasti toimiva ja perheitä aidosti auttava palvelu, jossa työskenteli vuorovaikutus-, tunne- ja muilta taidoiltaan päteviä ammattilaisia (Gibbons & Connolly 2020, 37). Muutamissa kohdissa aineistoa ammattilaisten osaaminen vaikutti olleen jopa erityisen korkeatasoista kun he onnistuivat selvittämään poikkeuksellisen haastavia tilanteita ja samalla korjaamaan vanhempien kokemuksia lastensuojelusta paremmiksi (Dale 2004, 145).

Tuloksia summatessa niissä näkyy valtaepätasapainon, voimakkaiden tunteiden, perheitä kuormittavien ongelmien ja haastavien elämäntilanteiden sekä myös lastensuojelun kuormittuneen systeemin monimutkainen kokonaisuus. Tulokset alleviivaavat, että lastensuojelun ominaispiirteisiin kuuluva tuen ja kontrollin vuorottelu määrittää lastensuojelun suhdetyön omanlaisekseen, sillä vaikka suhdetyö olisi sinänsä kuinka onnistunutta tahansa, vanhemmat eivät silti helposti unohda ammattilaisten valta-asemaa (Dumbrill 2006, 33). Valtaepätasapaino näkyi aineistossa lastensuojelun päätöksenteossa, mikä tapahtui pitkälti viranomaistoimintona eli ammattilaisen toimesta. Monella vanhemmalla oli se kokemus, että päätöksiä tehtiin heidän näkemyksiään huomioimatta. Tämä tuotti vanhemmille kokemuksia vallankäytön kohteeksi joutumisesta (Dumbrill 2006, 30–32; Healy ym. 2011, 286.)

Tulkitsen, että valtaepätasapaino perustelee suhdetyön tärkeyttä. Kun asioista voidaan avoimesti keskustella, tunteita voidaan käsitellä, vanhempien näkemyksiä huomioidaan ja suhteissa on luottamusta, on todennäköisempää, että vaikeatkin päätökset voidaan tehdä yhteisymmärryksessä tai niihin päästään neuvottelemalla. Ammattilaisten ei ole siten syytä edetä liian suoraviivaisesti, jos se ei ole lapsen tilanteen kannalta välttämätöntä. On erittäin tärkeää, että lastensuojelun arviot, toimenpiteet ja päätökset perustuvat ajantasaiseen tietoon perheen tilanteesta ja sitä saadaan tehokkaimmin suhdetyön kautta. Aineistossa oli monia kuvauksia siitä, että yhteydenpito ammattilaisten ja perheiden välillä takkuili ja jopa katkesi (Spratt & Callan 2004, 216–217). Tulkitsen, että jos yhteydenpito katkeaa, suhteetkin tavallaan katkeavat. Oli huolestuttavaa havaita, että vanhempien mukaan työskentelyyn tuli toisinaan lastensuojelusta johtuvia katkoksia esimerkiksi työntekijöiden vaihtuessa tai työskentelyn aloittaminen viivästyi ja samalla yhteydenpito lakkasi aivan asiakkuuden alussa (Dale 2004, 144, 147–148). Etenkin työntekijöiden runsas vaihtuvuus häiritsi vanhempien näkökulmasta toimivaa suhdetyötä (Petersen 2018, 613; Schoch & Aeby 2022, 7; Smithson & Gibson 2017, 568–569). Työntekijöiden tekemissä arvioissa ja tavoissa käyttää valtaa oli vanhempien mukaan eroavaisuuksia (Dumbrill 2006, 32; Strega ym. 2009, 84). Joskus oikeanlaisen avunsaanti saattoi riippua työntekijästä. Erityisen huolestuttava havainto aineistossa oli se, että alkuarviointiin pääseminen saattoi olla vanhempien mukaan liian hidasta ja vaikeaa, vaikka vanhemmat sitä itse toivoivat (Petersen 2018, 614–615). Vanhemmat olettivat, että ammattilaiset ottaisivat vanhempien avunpyynnöt vakavasti ja kun näin ei käynyt, se tuotti vanhemmille pettymyksen. Vanhempien aloitteellisuutta ei voida pitää merkinä siitä, että huolet olisivat pieniä. (Mt., 614–615).

Tulkitsen, että aineistossa korostui voimakkaasti suhdetyö sekä ammattieettisenä periaatteena että auttamisen työkaluna. Tulosten perusteella vanhemmat toivovat lastensuojelulta lopulta aika itsestään selviltä vaikuttavista asioista, joita työntekijät voivat pitkälti toteuttaa myös lapsen ja vanhemman välisiä intressiristiriitoja ja riskejä havaitessaan. Tulee kuitenkin huomata, että lastensuojelutyössä yhdistyvät tuki ja kontrolli (Heinonen 2016, 244; Kananoja 2017, 187). Vaikka suhdeperustaisuus ja systeeminen lastensuojelu ovat tätä päivää, työntekijöiden ja vanhempien välillä ei ole siinä mielessä tasa-arvoinen suhde, että valtaepätasapaino poistuisi. Työntekijät ja vanhemmat voivat määritellä lapsen edun hyvin erilalla, mutta työntekijän näkemys on lopulta määräävä. Suhdetyössä suhde ei ole itsetarkoitus, vaan muutoksen aikaansaaminen (Ruch 2018a, 28–29; Trevithick 2003, 165–166). Aineistossa todettiin, että suhdetyön liian vahva painotus voi muodostaa riskin. Lapsen etu ei saa unohtua työntekijöiltä, vaikka suhdetyö vanhempien kanssa rakentuisi tiiviiksi. (Schoch & Aeby 2022, 11.)

Esitän seuraavaksi muutamia tutkielman aikana heränneitä ideoita koskien jatkotutkimusta ja muita toimenpiteitä. Olen jakanut nämä kolmeen erilliseen osaan. Ensimmäiseksi esitän käytännönläheisen idean, jolla lastensuojelun asiakaskokemuksia voitaisiin jo lähitulevaisuudessa kerätä haastattelututkimuksia laajemmin ja systemaattisemmin palvelun kehittämiseksi. Haastattelututkimuksia pidän edelleen tärkeänä kokemuksia tutkittaessa ja ehdotukseni saikin alkunsa lähinnä siitä pohdinnasta, miten asiakaskokemuksia voitaisiin kerätä sähköisesti laajemman vastaajajoukon tavoittamiseksi ja samalla mahdollisimman kustannustehokkaasti kehittämisenäkökulmaa silmällä pitäen. Tämän jälkeen esitän jatkotutkimusidean liittyen vanhempien tunteiden tutkimiseen, koska se oli tutkielman tuloksissa niin merkittävässä roolissa ja aiheesta ei vaikuta vielä olevan kovin paljoa kotimaista sosiaalityön tutkimusta. Viimeiseksi tarkastelen lastensuojelun asiantuntijuutta ja siellä vaadittavia vuorovaikutus- ja tunnetaitoja sekä niiden kehittämistä sosiaalityön opinnoissa ja lastensuojelutyössä. Tarkastelun taustalla on tutkielmanteon aikana virinneet pohdinnat siitä, mitä lastensuojelun asiantuntijuus oikeastaan on ja mitä se vaatii tekijältään.

Tutkielmanteon aikana opin, että vanhempien kokemuksia tutkimalla saadaan arvokasta tietoa lastensuojelusta ja sen käytännöstä työn kehittämiseksi, mutta vaikuttaa siltä, että ainakaan vielä lastensuojelun asiakaskokemuksia ei kerätä Suomessa kovin systemaattisesti ja kattavasti. Siispä pohdin, että koska asiakaskokemukseen liittyvälle tiedolle on selkeästi tarvetta, voisi sitä lähitulevaisuudessa olla hyvä alkaa kerätä systemaattisesti hyvinvointialueittain. Tämä edellyttäisi uudenlaisen web-pohjaisen palautejärjestelmän kehittämistä sosiaalihuollon palveluihin. Tässä voitaisiin hyödyntää terveydenhuollossa jo olemassa olevia malleja ja työkaluja. Vahvaa tunnistautumista edellyttäviä, tietoturvallisia kyselyitä toteutetaan jo esimerkiksi erikoissairaanhoidossa. Siellä käytössä olevia palvelualustoja voisi muokata sosiaalihuollon ja erityisesti lastensuojelun tiedon tarpeisiin luomalla kyselypohjia, joilla voidaan kerätä tietoa sekä laadulliseen että määrälliseen analyysiin. Vahvan tunnistautumisen kautta voitaisiin varmistaa, että kyselyihin vastaavat palvelun asiakkaina todellisuudessa olevat henkilöt ja vastauksia käsittelevät vain asianmukaiset, palvelun kehittämisestä vastaavat työntekijät. Vastaajien anonymisoinnin kautta vastaamisen kynnyksiä voitaisiin madaltaa ja huolehtia tietoturvasta vastausten käsittelyssä. Etuna olisi se, että palvelualustojen kautta voitaisiin tavoittaa mahdollisimman laajasti palvelun asiakkaat ja välttää ainakin haastattelututkimuksiin kuuluvat pieniin otoskokoihin liittyvät vinoumat.

Palvelualustojen kautta lastensuojelun asiakkailta olisi mahdollisuus antaa omin sanoin palautetta palvelusta ja esittää siihen liittyviä kehittämisideoita. Olisi tärkeää, että vastausten käsittely

pidettäisiin erillään itse palvelusta, jotta lastensuojelun työntekijöiden kiire ja työkuorma eivät enää entisestään lisääntyisi. Lisäksi palvelualustan hyödyntäminen mahdollistaisi asiakkaille tavan kertoa kokemuksistaan ilman pelkoa siitä, että tieto päätyisi perheen työntekijöiden tietoon. Kyselyitä olisi mahdollista luoda erikseen niin vanhemmille kuin myös tietyn ikäisille lapsille ja nuorille. Malli mahdollistaisi myös pitkittäistutkimuksen toteuttamisen esimerkiksi lähettämällä asiakkaalle kutsun uuteen kyselyyn tietyn ajan kuluttua palvelun päättymisestä. Näin lastensuojelun palvelusta voitaisiin saada palautetta vielä sen päättymisen jälkeen. Olisi myös tärkeää, että työntekijät saisivat asiakaskokemuksista aika ajoin koonteja ja tietoa käytettäisiin organisaatiossa aidosti palvelun kehittämiseen. Yliopistojen tutkimuksellista osaamista voitaisiin hyödyntää ottamalla ne mukaan palvelualustojen kehittämiseen ja tiedon analysointiin. Samalla asiakaskokemuksista syntyisi aineistoa tieteellisen tutkimuksen käyttöön.

Tutkielman tuloksissa korostuivat vanhempien lastensuojeluasiakkuuden aikana kokemat voimakkaat tunteet. Nähdäkseni näiden tunteiden kohtaaminen on sekä ammattieettisessä mielessä että vanhempien ja koko perheen hyvinvoinnin tukemisessa tärkeää. Kiinnostava jatkotutkimusaihe voisi olla se, miten suhdeperustaisella työskentelyllä voitaisiin edelleen vahvistaa lastensuojelussa tunnetyön käytännön osaamista ja mikä rooli perheterapeuttisella osaamisella on tässä. Tiedetään, että tunteilla on iso merkitys vanhemmille arjessa jaksamisessa. Kohtaava ja empaattinen työskentely voi antaa vanhemmille merkittävästi voimavaroja arkeen. Monilla vanhemmilla on lisäksi traumataustaa, mikä voi tehdä lastensuojeluasiakkuudesta heille erityisen haavoittavan kokemuksen. Mielestäni tämä on vahva peruste tunnetyön ja siihen liittyvän käytännön osaamisen tutkimiseen ja vahvistamiseen lastensuojelussa.

Tutkielman tekemisen aikana pohdin paljon lastensuojelutyön asiantuntijuutta ja työssä tarvittavia vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. Olen suorittanut sosiaalityön opintoihin kuuluvan käytännön opetuksen jakson lastensuojelun avohuollossa ja myös työskennellyt siellä jonkin aikaa sosiaalityöntekijän sijaisena. Tulevana sosiaalityöntekijänä näkisin, että opintoihin voisi kuulua nykyistä enemmän asiakkaiden kohtaamiseen valmistavia, vuorovaikutus- ja tunnetaitoja kehittäviä opintoja. Sisältöä voisi ammentaa psykologian opinnoista. Tavoitteena olisi antaa opiskelijalle entistä paremmat perusvalmiudet tunnelatautuneisiin asiakastilanteisiin ja empaattiseen kohtaamiseen. Lisäksi pidän tärkeänä, että uransa alussa oleville lastensuojelun sosiaalityöntekijöille annetaan monipuolisesti mahdollisuuksia suhdetyössä vaadittavien taitojen opetteluun ja kehittämiseen työpaikoilla. Esimerkiksi mentorin tuella ja työyhteisön sisällä tehtävällä reflektoinnilla voisi olla

tässä iso merkitys. Myös riittävä, tarpeen vaatiessa yksilöllinen työnohjaus sekä työnantajan mahdollistama omaa asiantuntijuutta vahvistava täydennyskoulutus olisi tärkeää.

Pohdin, että työssä vaadittavan erikoisosaamisen kertymistä voitaisiin tukea väkivaltaproblematiikan, päihde- ja mielenterveyskysymysten ja muiden ilmiöiden osalta perustamalla hyvinvointialueille erikoisalojen osaajista ”osaamispooleja”, joita lastensuojelun ammattilaiset voisivat tarpeen mukaan hyödyntää päivittäisessä työssään. Pooleja voisi käyttää joustavasti etäkonsultaatioissa ja toisinaan myös asiakastyössä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä voisi saada poolista erikoisosaamista omaavan työparin niihin asiakastapaamisiin, joissa sitä tarvitaan ja perhe sitä toivoo. Esimerkiksi kriminaalihuollon sosiaalityöntekijän erikoisosaamista voitaisiin käyttää tukena, kun vierailaan perheessä, missä toinen vanhemmista on päätenyt rikosseuraamuslaitoksen asiakkaaksi. Osaamispoolin kautta lastensuojelun sosiaalityöntekijä voisi kartuttaa ja päivittää erikoisosaamistaan ja luoda samalla vahvat verkostot muihin palveluihin ja niissä työskenteleviin ammattilaisiin. Tästä voisi seurata se, että perheitä voitaisiin auttaa entistä tehokkaammin ja joustavammin. Lastensuojelutyössä verkostoilla on suuri merkitys, mutta ongelmana on työntekijän näkökulmasta kuitenkin usein se, ettei konsultaatioapua ole aina riittävästi saatavilla, koska monet ammattilaiset myös lastensuojelun ulkopuolella ovat kiireisiä. Tavoittaminen voi hidasta jo siksi, että viranomaiskäyttöön tarkoitetut yhteydenottokanavat saattavat puuttua.

Opin tutkielmanteon aikana, että vanhempien näkemykset hyvästä lastensuojelusta nojaavat sosiaalialan ammattieettisiin periaatteisiin, joihin kuuluvat ihmisarvon kunnioittaminen, arvostava vuorovaikutus sekä ihmisen oikeus ilmaista tunteitaan ja myös kielteisiä kokemuksiaan (Talentia 2022). Lastensuojelutyössä tarvitaan onnistumisia, eikä tietenkään vain lastensuojelun maineen vuoksi, vaan ihmisten hyvinvoinnin ja ennen kaikkea lasten suotuisan kasvun ja kehityksen varmistamiseksi. Lastensuojelu on viimesijainen palvelu, jolla on pitkäaikaisia vaikutuksia asiakkaiden elämään. Työhönsä sitoutuneet lastensuojelun ammattilaiset ovat palvelun tärkein resurssi, joten ammattilaisten asiantuntijuuden kehittämiseen ja työssäjaksamiseen tulee nykyistä enemmän hyvinvointialueilla panostaa. Kyseessä on kuitenkin mittaamattoman tärkeä ja vastuullinen tehtävä perheiden hyvinvoinnin edistämässä ja ennen kaikkea lasten turvallisten kasvuolojen varmistamisessa.

LÄHTEET

*= tutkielman alkuperäistutkimukset

Aaltio, Elina & Isokuorti, Nanne (2019a): Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Työpäperi 33/2019. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Aaltio, Elina & Isokuorti, Nanne (2019b): Systemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi. Valtakunnallinen arviointi. Raportti 3/2019. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Aarnio, Noora & Pösö, Tarja (2023): Palvelutarpeen arviointi lastensuojelun rajapinnoilla asiakasnäkökulmasta – nuorten ja vanhempien näkemyksiä. *Janus* 31(3). 235–252.

Alasuutari, Pertti (2011): Laadullinen tutkimus 2.0. 4. painos. Tampere, Vastapaino.

Arksey, Hilary & O'Malley, Lisa (2005): Scoping Studies: Towards a Methodological Framework. *International Journal of Social Research Methodology* 8(1). 19–32.

Aveyard, Helen (2014): *Doing a Literature Review in Health and Social Care: A Practical Guide*. 3. painos. Maidenhead, Open University Press.

Aveyard, Helen (2019): *Doing a Literature Review in Health and Social Care: A Practical Guide*. 4. painos. (ePub-versio) London, Open University Press.

Bardy, Marjatta (2013): Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.): *Lastensuojelun ytimissä*. Tampere, Juvenes Print.

Barford, Roger & Wattam, Corinne (1992): Children's Participation in Decision Making. *Practice* 5(2). 93–102.

Baumeister, Roy F. & Leary, Mark R. (1997): Writing Narrative Reviews. *Review of General Psychology* 1(3). 311–320.

Becker-Lenz, Roland & Müller-Hermann, Silke (2013): Die Notwendigkeit von wissenschaftlichem Wissen und die Bedeutung eines professionellen Habitus für die Berufspraxis der Sozialen Arbeit. Teoksessa Roland Becker-Lenz & Stefan Busse & Gudrun Ehlert & Silke Müller-Hermann (toim.) *Professionalität in der Sozialen Arbeit*. Wiesbaden, VS Verlag für Sozialwissenschaften. 203–29.

Bekaert, Sarah & Paavilainen, Eija & Schecke, Henrike & Baldacchino, Alex & Jouet, Emmanuelle & Zablocka-Zytka, Lidia & Bachi, Bianca & Bartoli, Francesco & Carra, Giuseppe & Cioni, Riccardo M. & Crocama, Cristina & Appleton, Jane V. (2021): Family Members's Perspectives of Child Protection Services: A Metasynthesis of the Literature. *Children & Youth Services Review* 128. 1–13.

Booth, Andrew & Sutton, Anthea & Clowes, Mark & Martyn-St James, Marrisona (2022): *Systematic Approaches to a Successful Literature Review*. 3. painos. Lontoo, Sage Publications.

* Bouma, Helen & Grietens, Hans & López López, Mónica & Knorth, Erik J. (2020): Learning from Parents: A Qualitative Interview Study on How Parents Experience their Journey through the Dutch Child Protection System. *Child & Family Social Work* 25(1), 116–125.

* Buckley, Helen & Carr, Nicola & Whelan, Sathbh (2011): "Like Walking on Eggshells": Service User Views and Expectations of the Child Protection System. *Child & Family Social Work* 16(1). 101–110.

Campbell, Allison & Taylor, Brian & Bates Jessica & O'Connor-Bones, Una (2018): Developing and Applying a Protocol for a Systematic Review in the Social Sciences. *New Review of Academic Librarianship* 24(1). 1–22.

Creswell, John W. & Creswell, David J. (2018): *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. 5. painos. Thousand Oaks, CA, Sage Publications.

Cronin, Blaise (1984): *The Citation Process: The Role and Significance of Citations in Scientific Communication*. London, Taylor Graham.

Daniel, Brigid & Taylor, Julie (2001): *Engaging with Fathers: Practice Issues for Health and Social Care*. London, Jessica Kingsley Publishers.

* Dale, Peter (2004): "Like a Fish in a Bowl": Parents' Perceptions of Child Protection Services. *Child Abuse Review* 13(2). 137–157.

Davies, Pamela (2011): The Impact of a Child Protection Investigation: A Personal Reflective Account. *Child and Family Social Work* 16(2). 201–209.

de Boer, Catherine & Coady, Nick (2007): Good Helping Relationships in Child Welfare: Learning from Stories of Success. *Child & Family Social Work* 12(1). 32–42.

* Dumbrill, Gary C. (2006): Parental Experience of Child Protection Intervention: A Qualitative Study. *Child Abuse & Neglect* 30(1). 27–37.

Efron, Sara Efrat & Ravid, Ruth (2019): *Writing the Literature Review: A Practical Guide*. (ePub-versio) New York, The Guilford Press.

Elo, Satu & Kajula, Outi & Tohmola, Anniina & Kääriäinen, Maria (2022): Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 2022 34(4). 215–225.

Fagerström, Katarina (2016): Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackneyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Työpaperi 42/2016. Helsinki, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

Fan, Di & Breslin, Dermot & Callahan, Jamie L. & Iszatt-White, Marian (2022): Advancing Literature Review Methodology through Rigour, Generativity, Scope and Transparency. *International Journal of Management Reviews* 24(2). 171–180.

Fine, Marshall & Palmer, Sally & Coady, Nick (2007): Service Participant Voices in Child Welfare, Children's Mental Health and Psychotherapy. Teoksessa Gary Cameron & Nick Coady & Gerald R. Adams (toim.): *Moving Toward Positive Systems of Child and Family Welfare: Current Issues and Future Directions*. (ePub-versio) Waterloo Ontario, Wilfrid Laurier University Press.

Fine, Marshall (2013): Stand by Me, Engage Me; Reviewing Child Protection Experiences and Preferences of Mothers and of Fathers. Teoksessa Gary Cameron & Marshall Fine & Sarah Maiter & Karen Frensch & Nancy Freymond (toim.): *Creating Positive Systems of Child and Family Welfare. Congruence with the Everyday Lives of Children and Parents*. (ePub-versio) Toronto, Toronto University Press.

Fink, Arlene (2020): *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to Paper*. 5. painos. Thousand Oaks, CA, Sage Publications.

General Comment No. 14 (2013): On the Right of the Child to Have His or Her Best Interests Taken as a Primary Consideration (art. 3, para. 1) https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc_c_gc_14_eng.pdf Viitattu 17.3.2023.

* Ghaffar, Wendy & Manby, Martin & Race, Tracey (2012): Exploring the Experiences of Parents and Carers whose Children Have Been Subject to Child Protection Plans. *British Journal of Social Work* 42(5). 887–905.

* Gibbons, Marie & Connolly, Nuala (2020): "Just Shut Up and Let Them Talk": Participation, Power and the Parent Voice in the Child Protection System. *Social Work & Social Sciences Review* 22(2). 26–41.

Gough, David & Oliver, Sandy & Thomas, James (2017): *Introducing Systematic Reviews*. Teoksessa David Gough & Sandy Oliver & James Thomas (toim.): *An Introduction to Systematic Reviews*. 2. painos. London, Sage Publications.

Grant, Maria J. & Booth, Andrew (2009): A Typology of Reviews: An Analysis of 14 Review Types and Associated Methodologies. *Health Information and Libraries Journal* 26(2). 91–108.

Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonna S. (1989): *Fourth Generation Evaluation*. Newbury Park, CA, Sage Publications.

* Healy, Karen & Darlington, Yvonne & Feeney, Judith A. (2011): Parents' Participation in Child Protection Practice: Toward Respect and Inclusion. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services* 92(3). 282–288.

Heino, Tarja (2009): Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.): *Lastensuojelun ytimissä*. Tampere, Juvenes Print.

Heinonen, Hanna & Sinko, Päivi (2009): Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.): *Lastensuojelun ytimissä*. Tampere, Juvenes Print.

Heinonen, Hanna (2016): Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Marjatta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.): *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Tallinna, Gaudeamus.

Hiebl, Martin R. W. (2023): Sample Selection in Systematic Literature Reviews of Management Research. *Organizational Research Methods* 26(2). 229–261.

Hietamäki, Johanna (2015): Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä, Jyväskylä University Printing House.

Hoikkala, Susanna & Muinonen, Tiina & Palola, Elina & Rosberg, Julia & Väisänen, Antti (2023): Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu. Visiovaiheen raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:7. Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8469-1> Viitattu 1.9.2023.

Hämeen-Anttila, Lotta (2017): Lasten ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.): Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu laitos. Helsinki, Tietosanoma.

Hämäläinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2014): Sensitiiviset perheaiheet haastattelututkimuksessa. Eettiset haasteet, perhesalaisuudet ja intervention mahdollisuus. *Janus* 22(1). 53–68.

IFSW (2024): Global Definition of Social Work Profession. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> Viitattu 5.4.2024.

Jack, Gordon (1997): Discourses of Child Protection and Child Welfare. *British Journal of Social Work* 27(5). 659–678.

* Jackson, Sharon & Kelly, Lynn & Leslie, Brian (2017): Parental Participation in Statutory Child Protection Intervention in Scotland. *British Journal of Social Work* 47(5). 1445–1463.

Jesson, Jill K. & Matheson, Lydia & Lacey, Fiona M. (2011): *Doing Your Literature Review: Traditional and Systematic Techniques*. London, Sage Publications.

Juhila, Kirsi (2006): *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere, Vastapaino.

Julin, Essi (2021): *Lapsiin kohdistuva väkivaltarikostutkinta: vanhempien näkökulma*. Akateeminen väitöskirja. Tampere, Tampereen yliopisto.

Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2015): *Sensitiivinen tutkimuksessa: menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. Tallinna, United Press Global.

Kallio, Tomi (2006): Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 25(2). 18–28.

- Kananoja, Aulikki (2017): Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.): Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu laitos. Helsinki, Tietosanoma.
- Kangasniemi, Mari & Utriainen, Kati & Ahonen, Sanna-Mari & Pietilä, Anna-Maija & Jääskeläinen, Petri & Liikanen, Eeva (2013): Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25(4). 291–301.
- Katz, Ilan (1995): Approaches to Empowerment and Participation in Child Protection. Teoksessa Christopher Cloke & Murray Davies (toim.): Participation and Empowerment in Child Protection. Trowbridge Wiltshire, John Wiley & Sons.
- Kiteley, Robin & Stogdon, Chris (2014): Literature Reviews in Social Work. London, Sage Publications.
- Kivistö-Pyhtilä, Tuula & Hoppania, Eeva-Leena & Kallio, Mari & Kivioja, Annukka & Korkala, Mirja & Korpela, Marlene & Kuusela, Tanja, Niemi-Weckstöm, Anu & Lehto, Maija-Leena & Savolainen, Noora (2017): Kokemusasiantuntijuus lastensuojelun kehittämisessä. Teoksessa Anneli Pohjola & Maarit Kairala & Hannu Lyly & Asta Niskala (toim.): Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystalveissa. Tampere, Vastapaino.
- Kuhn, Thomas S. (1962): The Structure of Scientific Revolutions. Chicago, University of Chicago Press.
- Kuula, Arja (2011): Tutkimusetiikka. Aineistojen käyttö, hankinta ja säilytys. 2. painos. Tampere, Vastapaino.
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa (1999): Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11(1). 3–12.
- Lahtinen, Pia & Männistö, Leena & Raivio, Marketta (2017): Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehdoja. Työpäpəri 7/2017. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lee, Raymond M. (1993): Doing Research on Sensitive Topics. London, Sage Publications.
- Letonsaari, Tomi & Kumpulainen, Sanna (2021): Informaatiotutkimus-lehden tutkimusaiheet ja niiden vaikuttavuus vuosina 1981–2020. *Informaatiotutkimus* 40(4). 5–26.

LsL 417/2007, Lastensuojelulaki 417/2007.

Lähteinen, Martti & Hämeen-Anttila, Lotta (2017): Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Teoksessa Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.): Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu laitos. Helsinki, Tietosanoma.

Malja, Marjo & Puustinen-Korhonen, Aila & Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia (2019): Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen kuntaliitto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y Viitattu 1.9.2023

Maluccio, Anthony N. (1979): Learning from Clients: Interpersonal Helping as Viewed by Clients and Social Workers. New York, Free Press.

Marsh, Peter & Fisher, Mike (1992): Good Intentions: Developing Partnership in Social Services. York, Joseph Rowntree Foundation.

Mayer, John E., & Timms, Noel (1970): The Client Speaks: Working Class Impressions of Casework. London, Routledge and Kegan Paul.

McGloin, Paul & Turnbull, Annmarie (1986): Research into Parents Attending Review Case Conferences. Greenwich, Greenwich Research Unit.

Miles, Matthew B. & Huberman A. Michael & Saldaña, Johnny (2020): Qualitative Data Analysis. A Methods Sourcebook. 4. painos. Thousand Oaks, CA, Sage Publications.

Miles, Matthew B. & Huberman, A. Michael (1994): Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook. 2. painos. Thousand Oaks, CA, Sage Publications.

Niemelä, Pauli (2016): Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetoksena. Teoksessa Maritta Törrönen & Kaija Hänninen & Päivi Jouttimäki & Tiina Lehto-Lundén & Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.): Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki, Gaudeamus.

Nykänen, Eeva & Liukko, Eeva (2021): Systeminen lastensuojelu ja sosiaalityöntekijän julkisen vallan käyttö. Teoksessa Päivi Petrelius & Laura Yliruka & Nanna Miettunen (toim.): Systemisiä kokeiluja – kohti jatkuvaa yhdessä oppimista. Työpaperi 7/2021. Helsinki, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

- Palomäki, Susanna (2019): Asiakkaan kokemukset hoidosta ja kohtelusta erikoissairaanhoidossa. Akateeminen väitöskirja. Tampere, Tampereen yliopisto.
- Pan, Ling M. (2017): Preparing Literature Reviews: Qualitative and Quantitative Approaches. 5. painos. Abingdon Oxon, Routledge.
- Parton, Nigel (toim., 1997): Child Protection and Family Support: Tensions, Contradictions and Possibilities. London, Routledge.
- Parton, Nigel & Mathews, Richard (2001): New Directions in Child and Family Support in Western Australia: A Policy Initiative to Re-Focus Child Welfare Practice. *Child & Family Social Work* 6(2). 97–113.
- * Petersen, Stina Krogh (2018): Parents' Experiences of Child Protection Practice in Denmark. *Child & Family Social Work* 23(4). 609–616.
- Petrelus, Päivi & Eriksson, Pia (2018): Johdanto. Teoksessa Päivi Petrelus & Pia Eriksson (toim.): Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Työpäperi 32/2018. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Petticrew, Mark & Roberts, Helen (2006): *Systematic Reviews in the Social Sciences. A Practical Guide.* (ePub-versio) Malden, MA, Blackwell Publishing.
- Phillimore, Peter (1981): *Families Speaking: A Study of Fifty-One Families' Views of Social Work.* London, Family Service Units.
- Pitkänen, Miia (2011): Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Pääkaupunkiseudun osaamiskeskus SOCCA. SOCCA:n ja Heikki Waris- instituutin julkaisusarja 26.
- Pohjola, Anneli (2007): Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki, Tammi.
- Pohjola, Anneli (2017): Asiakkaan pitkä tie palveluihin vaikuttajaksi. Teoksessa Anneli Pohjola & Maarit Kairala & Hannu Lyly & Asta Niskala (toim.): Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tampere, Vastapaino.
- Polit, Denise F. & Beck, Cheryl T. (2012): *Nursing Research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice.* 9. painos. Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins.

- Puusa, Anu (2020): Näkökulmia laadullisen aineison analysointiin. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.): Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki, Gaudeamus.
- Puusa, Anu & Julkunen, Saara (2020): Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.): Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki, Gaudeamus.
- Pösö, Tarja (2007): Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.): Perhetyön tieto. Tampere, Vastapaino.
- Pösö, Tarja (2008): Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimisen moraalit. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.): Perhesuhteet puntarissa. Helsinki, Palmenia Helsinki University Press.
- Rhoades, Ellen A. (2011): Literature Reviews. *The Volta Review* 111(3). 353–368.
- Ridley, Diana (2012): *The Literature Review. A Step-by-Step Guide for Students*. 2. painos. London, Sage Publications.
- Rother, Edna T. (2007): Systematic Literature Review X Narrative Review. Editorial. *Acta Paul Enferm* 20(2). vii–viii.
- Rousseau, Ronald & Egghe, Leo & Guns, Raf (2018): *Becoming Metric-Wise: A Bibliometric Guide for Researchers*. (ePub-versio) Cambridge, MA, Chandos Publishing.
- Ruch, Gillian (2005): Relationship-Based Practice and Reflective Practice: Holistic Approaches to Contemporary Child Care Social Work. *Child & Family Social Work* 10(2). 111–123.
- Ruch, Gillian (2018a): The Contemporary Context of Relationship-Based Practice. Teoksessa Gillian Ruch & John Simmonds & Danielle Turney & Adrian Ward & David Howe & Ravi Kohli & Martin Smith & Clare Parkinson & Linnet McMahon & Robin Solomon (toim.): *Relationship-Based Social Work. Getting to the Heart of Practice*. 2. painos. London, Jessica Kingsley Publishers.
- Ruch, Gillian (2018b): Theoretical Frameworks Informing Relationship-Based Practice. Teoksessa Gillian Ruch & John Simmonds & Danielle Turney & Adrian Ward & David Howe & Ravi Kohli & Martin Smith & Clare Parkinson & Linnet McMahon & Robin Solomon (toim.): *Relationship-Based Social Work. Getting to the Heart of Practice*. 2. painos. London, Jessica Kingsley Publishers.

Salminen, Ari (2011): Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa, Vaasan yliopiston julkaisuja. https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf . Viitattu 31.3.2023

* Schoch, Aline & Aeby, Gaëlle (2022): Ambivalence in Child Protection Proceedings: Parents' Views on Their Interactions with Child Protection Authorities. *Social Sciences* 11(8). 329–343.

Schreier, Margrit (2012): *Qualitative Content Analysis in Practice*. Thousand Oaks, CA, Sage Publications.

Shemmings, David & Thoburn, June (1990): *Parental Participation in Child Protection Conferences*. Norwich, University of East Anglia.

Shemmings, David (1991): *Client Access to Records: User Participation in Social Work*. Avebury, Gomer.

ShL 1301/2014, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

* Smithson, Rosie & Gibson, Matthew (2017): Less than Human: A Qualitative Study into the Experience of Parents Involved in the Child Protection System. *Child & Family Social Work* 22(2). 565–574.

Snyder, Hannah (2019): Literature Review as a Research Methodology: An Overview and Guidelines. *Journal of Business Research* 104. 333–339.

* Spratt, Trevor & Callan, Jackie (2004): Parents' Views on Social Work Interventions in Child Welfare Cases. *British Journal of Social Work* 34(2). 199–224.

STM (2023): Lastensuojelu. <https://stm.fi/lastensuojelu> Viitattu 1.9.2023

* Strega, Susan & Brown, Leslie & Callahan, Marilyn & Dominelli, Lena & Walmsley, Chris (2009): Working with Me, Working at Me: Fathers' Narratives of Child Welfare. *Journal of Progressive Human Services* 20(1). 72–91.

Sutton, Anthea & Clowes, Mark & Preston, Louise & Booth, Andrew (2019): Meeting the Review Family: Exploring Review Types and Associated Information Retrieval Requirements. *Health Information and Libraries Journal* 36(3). 202–222.

- Talentia (2022): Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettiset ohjeet. 3. painos. Helsinki, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.
- Taylor, Brian J. & Dempster, Martin & Donnelly, Michael (2003): Hidden Gems: Systematically Searching Electronic Databases for Research Publications for Social Work and Social Care. *British Journal of Social Work* 33(4). 423–439.
- TENK (2012): Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Helsinki, Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Viitattu 3.4.2024.
- THL (2024a): Lastensuojelun laatusuositus. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus> Viitattu 6.4.2014
- THL (2024b): Systeminen toimintamalli lastensuojelussa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeminen-toimintamalli-lastensuojelussa> Viitattu 11.4.2024
- Thoburn, June & Lewis, Ann & Shemmings, David (1995): *Paternalism or Partnership? Family Involvement in the Child Protection Process*. London, HMSO.
- Torraco, Richard J. (2005): Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. *Human Resource Development Review* 4(3). 356–367.
- Torraco, Richard J. (2016): Writing Literature Reviews: Using the Past and Present to Explore the Future. *Human Resource Development Review* 15(4). 404–428.
- Trevithick, Pamela (2003): Effective Relationship-Based Practice: A Theoretical Exploration. *Journal of Social Work Practice* 17(2). 163–176.
- Trotter, Chris (2015): *Working with Involuntary Clients. A Guide to Practice*. 3. painos. Abingdon Oxon, Routledge.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki, Tammi.

UM (2024): Yleissopimus lapsen oikeuksista (1989). Ulkoministeriö. https://um.fi/yk-n-voimassa-olevat-ihmisoikeussopimukset/-/asset_publisher/vcCt60yv1Ddt/content/yleissopimus-lapsen-oikeuksista-1989-1/35732 Viitattu 6.4.2024

Vierula, Tarja (2017): Lastensuojelun asiakirjat vanhempien näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Tampere, Tampere University Press.

Vilkka, Hanna (2023): Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Tallinna, Art House.

Whittemore, Robin & Knafl, Kathleen (2005): The Integrative Review: Updated Methology. *Journal of Advanced Nursing* 52(5). 546–553.

Yhdistyneet Kansakunnat (1989): YK:n yleissopimus lasten oikeuksista, 60/1991. Helsinki: Suomen UNICEF. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/> Viitattu 17.3.2023.

Øvretveit, John (1986): *Improving Social Work Records and Practice*. Birmingham, BASW.

LIITTEET

Liite 1 Tutkielman aineistonhaku

Tietokanta	Hakusana	Rajaukset	Hakutulokset	Esianalyysi
ProQuest Social Science Premium Collection	“child” AND “protection” AND “interaction” AND “parent” AND “experience”	Ei rajauksia All fields in Anywhere	85300	Hakutulosta ei voinut hyödyntää liian suuren osumamäärän vuoksi
	“child” AND “protection” AND “interaction” AND “parent” AND “experience”	Full text, Peer Reviewed All fields in Anywhere	35445	Hakutulosta ei voinut hyödyntää liian suuren osumamäärän vuoksi
	”child protection” AND “interaction” AND “parent*” AND “experience”	Full text, Peer Reviewed Publication date after 1.1.2000 All fields in Anywhere	2961	Otsikon perusteella n= 6 Sisällön perusteella n = 0
	”child welfare” AND “interaction” AND “parent*” AND “experience”	Full text, Peer Reviewed Publication date after 1.1.2000 All fields in Anywhere	5613	Hakutulosta ei voinut hyödyntää liian suuren osumamäärän vuoksi
	”child welfare” AND “interaction” AND “parent*” NEAR/3 “experience”	Full text, Peer Reviewed Publication date after 1.1.2000 parent* NEAR/3 experience in Document title Others in Anywhere	15	Otsikon perusteella n= 0 Sisällön perusteella n = 0 Ei tutkielman kannalta sopivia osumia
	”child welfare” AND “parent*” NEAR/3 “experience”	Full text, Peer Reviewed Publication date after 1.1.2000 parent* NEAR/3 experience in Document title ”child welfare” in Anywhere	22	Otsikon perusteella n= 0 Sisällön perusteella n = 0 Ei tutkielman kannalta sopivia osumia
	”child protection” AND “interaction” AND “parent*” AND “experience”	Full text, Peer Reviewed Publication date after 1.1.2000 Parent* in Document title Other fields in Anywhere	327	Otsikon perusteella n=2 Sisällön perusteella n = 0 (kaksoiskappaleita)

Tietokanta	Hakusana	Rajaukset	Hakutulokset	Esianalyysi
	"child protection" AND "parental view*" AND "interaction"	Full Text, Peer Reviewed Publication date after 1.1.2000 All fields in Anywhere	1565	Otsikon perusteella n= 6 Sisällön perusteella n = 0
	"social work" AND "child protection" AND "interaction" AND "parent"	Full Text, Peer Reviewed Publication date after 1.1.2000 All fields in Anywhere	1746	Otsikon perusteella n= 12 Sisällön perusteella n = 1
	("parent*" NEAR/3 "experience") AND "child welfare" OR "child protection"	Full Text, Peer Reviewed Publication date after 1.1.2000 parent* NEAR/3 experience in Document title Other fields in Anywhere	63	Otsikon perusteella n= 3 Sisällön perusteella n= 0
Andor	"child protection" AND "interaction" AND "parent*" AND "experience"	Vertaisarvioitu, saatavilla verkossa Vuodet 2000–2023 Kaikki hakukentät	84	Otsikon perusteella n= 4 Sisällön perusteella n = 2
	"child protection" AND "parental view*" AND "interaction"	Vertaisarvioitu, saatavilla verkossa Vuodet 2003–2022 Kaikki hakukentät	11	Otsikon perusteella n= 1 Kaksoiskappale n = 0
	"child protection" AND "parent*" AND "view*"	Vertaisarvioitu, saatavilla verkossa Vuodet 2000–2022 Kaikki hakukentät	452	Otsikon perusteella n= 10 Sisällön perusteella n= 3
	"child protection" AND "parent*" AND "experience*"	Vertaisarvioitu, saatavilla verkossa Vuodet 2000–2022 Kaikki hakukentät	1102	Otsikon perusteella n= 6 Sisällön perusteella n= 3
	Viitehaut	Otsikolla tehty		n= 4

Tietokanta	Hakusana	Rajaukset	Hakutulokset	Esianalyysi
Applied Social Sciences Index & Abstracts (ASSIA)	"child protection" AND "experience" AND "parent*"	Peer Reviewed, English Published after 01 Jan 2000 All fields in Document title	7	Otsikon perusteella n= 2 Sisällön perusteella n=0 (kaksoiskappaleita)
	"child welfare" OR "child protection" AND "parent*" AND "view*"	Peer Reviewed, English Published after 01 Jan 2000 "child welfare" OR "child protection" in Document title Other fields in Anywhere	188	Otsikon perusteella n= 4 Sisällön perusteella n=0 (n=2 kaksoiskappaleita)
	"child protection" OR "child welfare" (in document title) AND "parent*" AND "perspective*"	Peer Reviewed, English Published after 01 Jan 2000 "child protection" OR "child welfare" in Document title Other fields in Anywhere	252	Otsikon perusteella n= 1 Sisällön perusteella n=0 (kaksoiskappale)
Yhteensä			8795	Otsikon perusteella n=57 Sisällön perusteella n=9 Viitehakujen perusteella n=4 <u>Aineistoksi valittu n=13</u>

Liite 2 Tutkielman aineisto

	Tekijä(t), vuosi ja maa	Artikkelin nimi ja julkaisu	Metodologia, metodi ja otos	Keskeiset tulokset	Kriittinen arviointi
1	Bouma, Helen & Grietens, Hans & López López, Mónica & Knorth, Erik J. (2020), Alankomaat	Learning from Parents: A Qualitative Interview Study on How Parents Experience their Journey through the Dutch Child Protection System Child & Family Social Work 25(1). 116–125.	Refleksiivinen, induktiivinen analyysitapa. Temaattinen analyysi. Puolistrukturoitu haastattelu, 20 vanhempaa (13 äitiä, 7 isää)	Valtaosa vanhemmista tiedosti avuntarpeen, silti kokemukset siitä onnistuiko ls suojelemaan lapsia vaihtelivat. Työntekijöiltä odotettiin päättäväisyyttä, selkeitä sopimuksia, hyvää yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa. Tärkeää selvittää tilanteet ja tiedon oikeellisuuden varmistaminen. Empatia, tuki vanhemmille ja tiedon pohjalta toimiminen. Suosituksia: huomioitava, että vanhempien kokemukset vaikuttavat asennoitumiseen ls:a kohtaan sekä tätä kautta lopputuloksiin.	+ Tutkimuksessa vanhempia, jotka ls:n pakottavien toimenpiteiden kohteina; vaikeasti tavoitettava osa populaatiota. +/- Vain päätyneitä asiakkuuksia tai oikeuden päätös tehty. - Pienehkö otos. 254 kutsua johti 20 haastatteluun. Vastaajilla erotausta, muutoin niukasti taustatietoja.

	Tekijä(t), vuosi ja maa	Artikkelin nimi ja julkaisu	Metodologia, metodi ja otos	Keskeiset tulokset	Kriittinen arviointi
2	Buckley, Helen & Carr, Nicola & Whelan, Sadhbh (2011), Irlanti	"Like Walking on Eggshells": Service User Views and Expectations of the Child Protection System Child & Family Social Work 16(1). 101–110.	Syvähaastattelu, 67 vastaajaa (39 äitiä, 15 isää ja 13 nuorta 13–23v.)	Is:n asiakkuuteen ja tapaamisiin liittyi häpeän ja pelon kokemuksia. Työntekijöillä koettiin olleen valta päättää suunnitelmista. Työntekijöiden ja vanhempien käsitykset tarpeista erilaiset, tarpeiden täyttymisen kokemukset vaihtelevia. Kunnioitus, täsmällisyys, läpinäkyvyys ja työntekijöiden riittävä tietotaso tärkeitä. Suosituksia Is:n toimintalinjojen, johtamisen ja käytännön tasoille.	+ Isien mukaan saamiseen panostettiin. Valtaosalla vastaajista mahdollisuus palveluntuottajien tarjoamaan tukeen haastatteluiden jälkeen. Sekä vapaaehtoisia että ei-vapaaehtoisia asiakkaita. +/- Asiakkuudet alkaneet <4v. sitten. - Vinouma otoksessa mahdollinen.
3	Dale, Peter (2004), Iso-Britannia	"Like a Fish in a Bowl": Parents' Perceptions of Child Protection Services Child Abuse Review 13(2). 137–157.	Fenomenologinen lähestymistapa. Grounded theory. Teemoittelu. Kyselylomake ja strukturoimaton haastattelu, 25 vanhempaa (16 äitiä, 5 isää, 1 äitipuoli, 3 isäpuolta, 2 teini-ikäistä tytärtä, läsnä 23 lasta 0–16v.).	Avunsaannin viivästyisestä turhautumista vanhemmille. Vanhemmat eri mieltä työntekijöiden tekemistä turvallisuusarvioista. Pelkoja perhe-elämän rajoittamisesta. Liian vähän työskentelyä henkilöstöpulan vuoksi. Myönteisiä kokemuksia laadukkaista tukipalveluista. Työntekijöissä arvostettiin kannustamista, kuuntelemista, yhteistyötaitoja. Vanhempien palaute Is:n kehittämisessä.	+ Vapaa kerronta kokemusten esille tuomisessa. - Vinouma otoksessa mahdollinen. Vastaajien rekrytointia niukasti kuvattu. Lasten läsnäolo haastatteluissa. Kaikki vastaajat kuuluivat samaan etniseen ryhmään.

	Tekijä(t), vuosi ja maa	Artikkelin nimi ja julkaisu	Metodologia, metodi ja otos	Keskeiset tulokset	Kriittinen arviointi
4	Dumbrill, Gary C. (2006), Kanada	Parental Experience of Child Protection Intervention: A Qualitative Study Child Abuse & Neglect 30(1). 27–37.	Grounded theory. Strukturoimaton haastattelu, 18 vanhempaa (7 äitiä, 11 isää)	Työntekijöiden tavat käyttää valtaa vaikuttivat vanhempien kokemuksiin ja reaktioihin interventioita kohtaan. Vallankäyttö keskeinen muuttuja asiakassuhteessa. Suositukset: vanhempien näkökulmat ymmärrettävä ennen interventioita. Valtaepätasapainoa käsiteltävä ja tunnistettava vanhempien kokema pelko.	+/- Vastaajina vanhempia, joiden lasten asiakkuudet päättyneet <1,5v. aiemmin. - Pienehkö otos. Yleistettävyyys vaatii harkintaa.
5	Ghaffar, Wendy & Manby, Martin & Race, Tracey (2012), Iso-Britannia	Exploring the Experiences of Parents and Carers whose Children Have Been Subject to Child Protection Plans British Journal of Social Work 42(5). 887–905.	Puolistrukturoitu haastattelu, 47 vanhempaa 42 perheestä (39 äitiä, 8 isää)	Vanhemmat arvostivat työntekijöitä, jotka kuuntelivat, olivat kunnioittavia, rehellisiä ja johdonmukaisia. Vanhemmilla stressiä, joka voi vaikeuttaa tiedon omaksumista ja osallistumista. Vahvuuksien tunnistaminen ja kannustus tärkeitä. Suositukset: koko perheen tarpeiden huomioiminen tärkeää, vanhempien näkökulmat huomioitava käytäntöjen kehittämisessä, työntekijöiden taitojen kehittäminen (empatia, vahvuuksien huomioiminen, riskit).	+ Kirjallisuuskatsaus aiheen taustoitukseksi. Tarkat tiedot haastateltujen vanhempien taustoista. Suuri otos. - Tutkimuksesta suljettu pois vanhemmat, joilla rikostaustaa tai oikeuskäsittely kesken. Etniset vähemmistöt ja isät aliedustettuina.

	Tekijä(t), vuosi ja maa	Artikkelin nimi ja julkaisu	Metodologia, metodi ja otos	Keskeiset tulokset	Kriittinen arviointi
6	Gibbons, Marie & Connolly, Nuala (2020), Irlanti	"Just Shut Up and Let Them Talk": Participation, Power and the Parent Voice in the Child Protection System Social Work & Social Sciences Review 22(2). 26–41.	Osallistumisen käsite osana teoreettista viitekehystä. Temaattinen analyysi. Puolistrukturoitu haastattelu, 14 vanhempaa (8 äitiä, 6 isää)	Moniammatillinen tapaaminen (CPC, <i>child protection conference</i>) vanhemmista pelottava ja hämmentävä, riittämätön valmistautuminen, ei tietoa prosessista ja mahdollisista seurauksista. Tapaamisessa vaikea osoittaa erimielisyyttä ja osallistua. Valtaepätasapaino. Tapaamisen jälkeen edelleen hämmennystä. Kunnioittava ja kannustava yhteistyösuhde työntekijään tärkeää. Suosituksia CPC:n järjestämiseen tavoilla, jotka tukevat vanhempien osallistumista.	+ Käytännönläheiset suositukset. - Kohdistuu yhteen lsn osaan (CPC). Pieni otos. Yleistettävyyys vaatii harkintaa. 75 kutsua johti 14 haastatteluun.
7	Healy, Karen & Darlington, Yvonne & Feeney, Judith A. (2011), Australia	Parents' Participation in Child Protection Practice: Toward Respect and Inclusion Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services 92(3). 282–288.	Laajemman kolmiosaisen tutkimuksen osa 2/3. Osallistumisen käsite osana teoreettista viitekehystä. Temaattinen analyysi. Puolistrukturoitu haastattelu, 11 vanhempaa (10 äitiä, 1 isä)	Vanhempien osallistumista haittaavia tekijöitä sekä systeemi- että työntekijätasolla. Selvitykset ja tuki eriytyneet. Osallistumisen esteinä: huono kommunikaatio, useat ammattilaiset, työntekijöiden vaihtuvuus ja kokemattomuus, työntekijöiden asenteet. Osallistumisen tukeminen kuuntelemalla, kannustavalla asenteella, selkein tavoittein. Suositukset: työntekijöille riittävät tiedot ja koulutus huomioiden perheiden monimutkaiset tilanteet.	+ Taustoitusta vanhempien kokemusten tutkimisesta. - Pieni otos, isät aliedustettuina. Rajaus: perheessä vähintään yksi 0-8v. lapsi, joka ollut tilapäisesti sijoitettuna perheen ulkopuolelle.

	Tekijä(t), vuosi ja maa	Artikkelin nimi ja julkaisu	Metodologia, metodi ja otos	Keskeiset tulokset	Kriittinen arviointi
8	Jackson, Sharon & Kelly, Lynn & Leslie, Brian (2017), Iso-Britannia	Parental Participation in Statutory Child Protection Intervention in Scotland British Journal of Social Work 47(5). 1445–1463.	Osallistumisen käsite osana teoreettista viitekehystä. Temaattinen analyysi. Haastattelu, 11 vanhempaa, 1 isoisä (7 äitiä, 4 isää)	Asiakkuuden alku tunnepitoista aikaa vanhemmille, viha, häpeä, shokki, epätietoisuus intervention syistä. Valtaepätasapaino. Työntekijöiltä hyvää kommunikaatiota. Vanhempien näkökulmasta toivotut lopputulokset yhteydessä työskentelysuhteiden "terapeuttisiin" ulottuvuuksiin (kuuntelu, ymmärtäminen, kannustus). Suositukset: asiakkuuden alkuvaiheeseen panostettava, autoritäärisiä käytäntöjä muokattava.	+ Tutkimuksen taustoitus. - Pieni otos, jonka valinnassa ja suostumusten saamisessa käytettiin perheiden kanssa työskennelleitä ls:n työntekijöitä. Osa lapsista sijoitettu haastatteluajankohtana perheen ulkopuolelle. Vastaajista niukasti taustatietoja. Vastaajat vain yhden paikallisen ls:n yksikön asiakkaita; maantieteellisesti kapea otos.

	Tekijä(t), vuosi ja maa	Artikkelin nimi ja julkaisu	Metodologia, metodi ja otos	Keskeiset tulokset	Kriittinen arviointi
9	Petersen, Stina Krogh (2018), Tanska	Parents' Experiences of Child Protection Practice in Denmark Child & Family Social Work 23(4). 609–616.	Osa laajempaa laadullista tutkimusta. Sosiaalinen konstruktivismi lähestymistapana. Induktiivinen koodaus. Puolistrukturoitu haastattelu, 17 vanhempaa (12 äitiä, 5 isää)	Vanhemmilla kokemuksia perheiden ongelmien väheksymisestä; valtaosa koki joutuvansa taistelemaan avusta. Arvioinnin (<i>assessment</i>) hidas ajallinen eteneminen yhteydessä vanhempien kielteisiin kokemuksiin. Kokemuksia arvioinnin riittämättömyydestä ja sopimattomuudesta, kun perheen näkökulmia ei huomioitu. Arviointien kokeminen jopa vahingollisina, kun ne etenivät liian hitaasti; liian myöhäiset interventiot. Vanhempien sinnikkyys avun hakemisessa saattoi jopa vaikeuttaa sen saamista. Suosituksia: oikea-aikaiset arvioinnit ja apu. Vanhempia kuunneltava arvioinneissa.	+ Taustoitus. - Otos pienehkö, jossa vinoumaa.
10	Schoch, Aline & Aeby, Gaëlle (2022), Sveitsi	Ambivalence in Child Protection Proceedings: Parents' Views on Their Interactions with Child Protection Authorities Social Sciences 11(8). 329–343.	Kolmiosaisen monitieteisen tutkimusprojektin osa 1/3. Moninäkökulmainen tapaustutkimus. Rekonstruktiiivinen ja temaattinen analyysi. Puolistrukturoitu haastattelu, 10 vanhempaa (6 äitiä, 4 isää)	Vanhempien kokemuksissa ls:a kohtaan ambivalenssia, silloinkin kun tuki toivottua. Vanhemman roolin kyseenalaistamisen kokemuksista vanhemmille häpeää. Vanhemmilla strategioita integriteettinsä joutuessa uhatuksi. Valtaepätasapaino. Nopea tuki, autonomia ja neuvottelu vanhempien toimijuudelle tärkeitä.	+ Taustoitus käsitteistä ja teoreettisesta taustasta. Esitelty sveitsiläisen ls:n järjestelmän pääpiirteet. - Pieni otos, mahdollisesti vinoumaa. Yleistettävyyys heikko.

	Tekijä(t), vuosi ja maa	Artikkelin nimi ja julkaisu	Metodologia, metodi ja otos	Keskeiset tulokset	Kriittinen arviointi
11	Smithson, Rosie & Gibson, Matthew (2017), Iso-Britannia	Less than Human: A Qualitative Study into the Experience of Parents Involved in the Child Protection System Child & Family Social Work 22(2). 565–574.	Viitekehysanalyysi. Puolistrukturoitu haastattelu, 19 vanhempaa 14 perheestä (11 äitiä, 8 isää)	Työntekijöiden empatia, tavoitettavuus, kuunteleminen ja aito kiinnostus tärkeitä. Kielteisiä kokemuksia; käytännön avun vähäisyys, vanhempien ja lasten tunnekuormituksen huomiotta jääminen. Työntekijöiden vaihtuvuus; tiedon toistaminen, tehottomuus. Valtaepätasapaino. CPC stressaava. "Liikkuvat" tavoitteet, ls:n päätöksenteko hidasta. Suosituksia yhteenvedonä tutkimustuloksista.	+ Huomioitu eettisiä näkökulmia vastaajien valinnassa. +/- Oikeusprosessissa olevat rajattu pois mahdollisten traumaattisten tilanteiden vuoksi. Ei vanhempia, joiden lasten asiakkuudet päättyneet. - Pienehkö otos, jossa mahdollisesti vinoumaa. Yleistettävyyttä vaatii harkintaa.
12	Spratt, Trevor & Callan, Jackie (2004), Iso-Britannia	Parents' Views on Social Work Interventions in Child Welfare Cases British Journal of Social Work 34(2). 199–224.	Kolmiosaisen monimenetelmällisen tutkimuksen osa 3/3. Puolistrukturoitu haastattelu, 12 vanhempaa (11 äitiä, 1 isä)	Asiakkuuden alkamisen tavalla vaikutusta vanhempien kokemuksiin. Työntekijän selkeys ei aina johtanut yhteisymmärrykseen työskentelyn jatkon tavoitteista. Työntekijän ominaisuuksilla vanhemmille merkitystä; asenne, kyky luoda suhteita, empatia ja kommunikaatiotaidot olennaisia. Sujuva yhteistyö ja riskin kanssa työskentely taitoa vaativaa työtä.	+ Taustoitusta ls:n kehityssuunnista ja vanhempien kokemusten tutkimisesta liittyen ls:n interventioihin. - Pieni otos, yleistettävyyttä vaatii harkintaa. Isät aliedustettuina. Haastatteluja ei äänitetty, vaan niistä tehtiin muistiinpanot.

	Tekijä(t), vuosi ja maa	Artikkelin nimi ja julkaisu	Metodologia, metodi ja otos	Keskeiset tulokset	Kriittinen arviointi
13	Strega, Susan & Brown, Leslie & Callahan, Marilyn & Dominelli, Lena & Walmsley, Chris (2009), Kanada	Working with Me, Working at Me: Fathers' Narratives of Child Welfare Journal of Progressive Human Services 20(1). 72–91.	Osa laajempaa monivuotista, monimenetelmällistä tutkimusta. Kriittisen sosiaalityön perspektiivi. Narratiivinen analyysi. Haastateltu 11 isää, artikkelissa esitetään neljän isän tarinat.	Isät neuvottelivat kyvykkyydestään huolehtia lapsistaan. Valtaepätasapaino tuotti pelkoa, mikä motivoi isiä taistelemaan lapsistaan. Kokemuksia näkymättömyydestä ja työntekijöiden skeptisistä isien läpikäymiä muutoksia kohtaan. Kokemuksia jatkuvan tarkkailun alla olemisesta ja järjestelmässä ilmenevästä rasismista. Suosituksia: kuuntelu, jatkuvuus työntekijä–asiakas-suhteissa, luottamus, joustavuus, isät mukaan työskentelyyn.	+ Tutkittu isiä; aliedustettu ryhmä is:n tutkimuksessa. Mukana alkuperäiskansojen edustajia. Haastattelussa vapaa kerronta. - Vastaajien rekrytointi niukasti kuvattu. Otos rajattu iseihin, joiden lapset olivat tai olivat olleet lastensuojelutarpeen selvityksessä. Pieni otos. Ei yleistettävissä.